

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**  
**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**  
**İLKÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN 5. SINIF SOSYAL  
BİLGİLER DERSİNİN COĞRAFYA İÇERİKLİ ÜNİTELERİNE  
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ (ANKARA İLİ ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Mustafa AKSU**

**Antalya**

**2015**

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**  
**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**  
**İLKÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN 5. SINIF SOSYAL  
BİLGİLER DERSİNİN COĞRAFYA İÇERİKLİ ÜNİTELERİNE  
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ (ANKARA İLİ ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Mustafa AKSU**

**Danışman: Doç. Dr. Cemali SARI**

**Antalya**

**Temmuz, 2015**

## **DOĞRULUK BEYANI**




Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dūřecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

... / ... / 2015

Mustafa AKSU

Akdeniz Üniversitesi  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mustafa AKSU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Abdullah UĞUR   
Üye (Danışman 1) : Doç. Dr. Cemal SARI   
Üye : Yrd. Doç. Dr. N. Emel AKHAN 

Tez Konusu: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşleri (Ankara İli Örneği)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: 03/07/2015

Mezuniyet Tarihi : ...../...../ 20...

Onay

...../...../ 20...

Prof.Dr.Yusuf TEPELİ  
Enstitü Müdürü

## ÖNSÖZ

İlköğretim basamağında Sosyal Bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumlarını tanıması sağlanarak, öğrencilerin toplumsallaşması, dolayısıyla iyi birer vatandaş olarak yetiştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak küreselleşme çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda bireylere yalnızca sözü edilen yeterliklerin kazandırılması yeterli görülmemektedir. Bireyin ülkesini, dünyayı tanıması ve artan küresel sorunların farkına varması açısından Sosyal Bilgiler öğretiminin önemi daha da artmıştır. Bu anlamda ilköğretimde Sosyal Bilgiler programı içerisinde yer alan coğrafyanın önemi daha da fazladır. İlköğretimde Coğrafya içerikli kazanımların yeni nesillere aktarılmasında öğretim programları ile öğretmenlerin etkisi önemli bir faktördür.

Buradan hareketle uygulamada bulunan 2005 Sosyal Bilgiler programının 5. Sınıf coğrafya ünitelerine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini araştırdık.

Araştırma konusunun belirlenmesinden sürecin tamamlanmasına kadar ilgisini ve desteğini esirgemeyen; engin bilgisi ve deneyimi ile bana rehberlik eden, karşılaştığım zorlukları yenmemde bana yardımcı olan, sürecin her aşamasında katkısı, yardımı ve desteğiyle bana güç veren, iyi niyet ve toleransını hiç eksik etmeyen değerli hocam Sayın Doç.Dr. Cemali SARI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca da engin bilgilerinden, tecrübelerinden yararlandığım ve desteklerini hep arkamda hissettiğim değerli hocam Sayın Doç.Dr. Hilmi DEMİRKAYA ile bana anket çalışmasında yardımcı olan ve desteğini hissettiğim hocam Sayın Doç.Dr. Bayram BIÇAK'a çok teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca beni her konuda cesaretlendiren ve maddi manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim hem mesai arkadaşım hem de Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi Memduh KIRBAÇ'a ve çalışmalarımda yardımlarını esirgemeyen değerli dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında ve aldığım bütün kararlarda yanımda olan, her zaman olduğu gibi özellikle bu çalışmam süresince fedakârlıklarını benden esirgemeyen kıymetli eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

## ÖZET

### **SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN COĞRAFYA İÇERİKLİ ÜNİTELERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ (ANKARA İLİ ÖRNEĞİ)**

Aksu, Mustafa  
Yüksek Lisans, İlköğretim Anabilim Dalı  
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Cemali Sarı  
Temmuz 2015, 113 sayfa

Bu çalışmanın amacı İlköğretimin II. Kademesinde 2005'te uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programının 5. sınıf Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini almak, incelemek ve analiz etmektir.

Çalışmanın başlangıcında Sosyal Bilgiler Programı ve programın 5. sınıf Coğrafya içerikli ünitelerini değerlendirmeye yönelik olarak öncelikle 2005 programı incelenmiştir. Bu incelemede programın genel durumu, Coğrafya içerikli beceri, kazanım, konu, etkinlik, ölçme değerlendirme öğeleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma sırasında daha önceki Sosyal Bilgiler programları ve ilköğretimde Sosyal Bilgiler derslerindeki Coğrafya öğretimine yönelik yaklaşımlar incelenmiştir. Araştırmada kullanılan anket, yenilenen Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içeriğine yönelik olarak, eğitim-öğretim, eğitim ile program ilişkisi, bölümlerinin anlaşılabilirliği, ölçme-değerlendirme, Coğrafya içerikli konulardaki değişim ve içerik, öğretim süreci ve yöntemleri, kullanılan araç-gereçler ve 2005 programının öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Bu araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara İli Merkez İlçelerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri oluşturmuştur. Bu araştırmanın örnekleme tesadüfi atama yöntemiyle belirlenmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 13.0 (Statistical Program for Social Sciences) istatistik programı yardımıyla frekans, yüzde, analizi kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarının analizine göre, programda coğrafya içerikli konulara yeterli payın ayrıldığı, coğrafya içerikli konuların kendi içinde bütünlük gösterdiği, Coğrafya kapsamlı ünitelerde içeriğin, öğrencide merak uyandırabilecek nitelikte olduğu, Programda yer alan coğrafya içerikli kazanımların aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine kısmen sahip olduğu ortaya çıkmıştır. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Coğrafya içerikli ünitelerinden, Bölgemizi Tanıyalım

ünitesinde İklim ve İnsan Faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiği, Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğu, Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan İnsan ve Ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğu belirtilmiştir.

5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Coğrafya içerikli konularında yaşanan öğrenim sürecinde, öğrenci merkezli eğitim ile materyal kullanımı ve kılavuz kitaptan yapılan etkinlikler dersin görselliğini arttırsa da zaman zaman geleneksel yöntemlere dönüldüğü ortaya çıkmıştır. Öğrenci kitaplarında Coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılmasının öğretimi çoğu zaman olumlu yönde etkilediği, öğretmenler tarafından yapılandırıcı eğitim-öğretim yaklaşımının Coğrafya içerikli ünitelerde ara sıra uygulanabildiği belirtilmiştir.

Çalışma sonunda bulunan kritik hususlar Sosyal Bilgiler alanının çok geniş olması bunun yanında zamanın kısıtlı olması, okullarının imkânsızlıkları nedeniyle araç-gereç sıkıntısı yaşanması buna bağlı olarak uygulanamayan etkinliklerin olmasında yoğunlaşmıştır.

**Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Coğrafya, Ankara**

## **ABSTRACT**

### **SOCIAL STUDIES TEACHERS' VIEWS ON GEOGRAPHY CONTAINING UNITS OF 5TH GRADE SOCIAL STUDIES LESSONS (EXAMPLE OF PROVINCE OF ANKARA)**

Aksu, Mustafa

Mater's Degree, Primary Education Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cemali Sari

July 2015, 113 pages

The objective of this study is to monitor, analyze and take the views of Social Science Teachers on Social Sciences Programs which have been put into secondary school curriculum in 2005 and its effect on 5<sup>th</sup> Grades lessons containing subjects about Geography.

At the beginning of the study, the 2005 program primarily has been analyzed in order to evaluate Social Science Program and units containing subjects about Geography in 5<sup>th</sup> Grades. In this study it is aimed at determining general situation of the program, Geography skills, acquisition, subject, activity, measurement and evaluation instruments.

In the study previous Social Science Programs and approaches about teaching Geography in Social Sciences Lessons in Primary Schools have monitored. About the subjects dealing with Geography in the renewed Social Sciences Program, the questionnaire applied in the study incorporates education, relationship between education and program, comprehensiveness of the units, measurement and evaluation, changes and contents of the subjects about Geography, education period and methods, materials used and impact of the 2005 program on students.

The participants of this study are Social Science Teachers teaching at Primary Schools regulated by Ministry of National Education in center districts in Ankara. Exemplification of this study has been determined by random appointment method. The data obtained by means of SPSS 13.0 (Statistical Program for Social Sciences) has been analyzed by using frequency percentage analysis.

According to analysis of the study, it has been observed that sufficient amount of Geography subjects are allocated in the program, there is integrity, the content of the units dealing with Geography are capable of evoking interest in students, acquisitions about Geography subjects in the Program are consistent with each other and partly support the subsequent unit ahead.



In Social Sciences Lessons of 5<sup>th</sup> grades in which the units include subjects about Geography, climate and human activities subject in ‘Lets get to know our region’ unit is sufficiently explained, the content of ‘Natural disasters in Turkey’ unit can adequately create an awareness in students, ‘Human beings and economy’ subject in ‘Our Products’ unit builds awareness among students.

It has been revealed that, in subjects about geography in Social Sciences Lesson of 5<sup>th</sup> grades, although applying student centered education and relevant material and doing activities taken from the guide book enhance the visuality, traditional methods are also utilized. It has been mentioned that teaching with visual elements such as picture, graphs in subjects about geography in students’ books mostly contribute the lessons effectiveness, constructive teaching approaches are rarely applied by teachers in Geography subjects.

As a result of the study the critical issues are that, Social Sciences is a very broad field though the time period is limited, due to insufficient economical resources there are some problems about lesson materials and so some of the activities can not be practiced.

**Key words: Social Sciences, Social Studies Teacher, Geography, Ankara**

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii

## BİRİNCİ BÖLÜM

### GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problem Durumu .....	13
1.2. Araştırmanın Önemi.....	14
1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi .....	15
1.4. Araştırmanın Alt Problemleri .....	15
1.5. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar) .....	15
1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	16
1.7. Araştırmanın Tanımları.....	16

## İKİNCİ BÖLÜM

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Giriş .....	18
2.2. Sosyal Bilgiler .....	19
2.3. Coğrafya .....	20
2.4. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya İçerikli Konuların Öğretimi ve Yaklaşımlar.....	21
2.4.1 Sosyal Bilgiler Programlarında Coğrafya İçeriğinin Tarihi Gelişimi....	24
2.4.2. İlköğretimde Coğrafya Disiplinli Konuların Öğretiminin Önemi.....	27
2.4.3. Sosyal Bilgiler Programlarının Coğrafya İçeriğine Yönelik Yaklaşımlar.....	29
2.5. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçeriği Bakımından İncelenmesi .....	32
2.5.1. İçeriği Değiştirilmeyen Konular .....	33
2.5.2. İçeriği Değiştirilen Konular .....	33

2.6. Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerin Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar .....	35
2.6.1. Yöntem.....	35
2.6.1.1. Gezi- Gözlem ve İnceleme Yöntemi.....	37
2.6.1.2. Problem Çözme Yöntemi .....	38
2.6.1.3. Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemi .....	39
2.6.1.4. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi .....	40
2.6.2. Araç-Gereç Kullanımı .....	41
2.7. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinli Öğeleri .....	44
2.7.1. Coğrafya İçerikli Beceriler .....	44
2.7.2. Coğrafya İçerikli Kavramlar .....	45
2.7.3. Coğrafya İçerikli Değerler .....	47
2.7.4. Coğrafya İçerikli Genel Amaçlar .....	48
2.8. Coğrafya İçerikli Etkinlikler.....	49
2.9. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Coğrafya İçerikli Öğrenme Alanları ve Ünitelerin Dağılımına Genel Bakış .....	50
2.9.1. İnsanlar Yerler ve Çevreler (Bölgemizi Tanıyalım) .....	52
2.9.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim (Ürettiklerimiz) .....	53
2.9.3. Küresel Bağlantılar (Hepimizin Dünyası) .....	53
2.10. Öğretim Programlarının Uygulanmasında Öğretmenin Rolü .....	53
2.11. İlgili Araştırmalar .....	56

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli.....	64
3.2. Evren ve Örneklem.....	66
3.2.1. Evren .....	66
3.2.2. Örneklem.....	66
3.3. Veri Toplama Araçları.....	66
3.4. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	67
3.5. Verilerin Toplanması.....	68
3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	68

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**  
**BULGU VE YORUMLAR**

4.1. Araştırmanın Örneklemine İlişkin Bulgular.....	69
4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	71
4.3. Araştırma Sırasında Kullanılan Anket Çalışmasının Sonunda Eklemek İstedığınız Görüşleriniz Kısımına Örneklemeye Katılan Öğretmenlerimizin Belirttikleri Görüşleri.....	83

**BEŞİNCİ BÖLÜM**  
**SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	85
5.2. Araştırma Sırasında Kullanılan Anket Çalışmasının Sonunda Eklemek İsteddiğiniz Görüşleriniz Kısımına Örneklemeye Katılan Öğretmenlerimizin Belirttikleri Görüşleri ve Yorumlar.....	90
5.3. Öneriler .....	92
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>95</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>104</b>
Ek-1: 2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu.....	104
Ek-2: 2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu Frekans Analiz Sonuçları Tamamı.....	107
Ek-3: İthenticate Belgesi.....	111
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>112</b>
<b>BİLDİRİM.....</b>	<b>113</b>

## TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 2.1: Geleneksel ve Yapılandırmacı Görüşlerin Karşılaştırılması .....	23
Tablo 2.2: Öğrenci ve Öğretmen Merkezli Eğitimin Karşılaştırılması .....	24
Tablo 2.3: İlköğretim II. Kademe Programları Haftalık Ders Çizelgeleri Sosyal Bilgiler Ders Saatleri Toplamı .....	26
Tablo 2.4: 5. Sınıf eski ve yeni Sosyal Bilgiler ünitelerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması: 2005 Programı .....	34
Tablo 2.5: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerde Doğrudan Verilecek Beceriler.....	45
Tablo 2.6: Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya Temelli Kavramlar ve Veriliş Düzeyleri.....	46
Tablo 2.7: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerde Doğrudan Verilecek Değerler .....	48
Tablo 2.8: TTKB’ce Hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Coğrafya İçerikli Örnek Etkinlikler .....	50
Tablo 2.9: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanları ve Ünitelerine Göre Kazanım Sayıları, Ders Saatleri ve Oranları .....	51
Tablo 4.1: Öğretmenlerin Hizmet Süreleri, Cinsiyet ve Mezun Oldukları Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları .....	69
Tablo 4.2: Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	70
Tablo 4.3: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları .....	70
Tablo 4.4: Öğretmenlerin Hizmet Süreleri Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	71
Tablo 4.5: Programın Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine İlişkin Görüşleri .....	72
Tablo 4.6: Programın Değerlendirilmesi – Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Görüşleri.....	74
Tablo 4.7: Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Görüşleri.....	76

Tablo 4.8: Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerinde Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	78
Tablo 4.9: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre T – Testi Analizi.....	79
Tablo 4.10: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans (One-Way ANOVA) Analizi.....	81
Tablo 4.11: Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinin Mezun Olunan Bölüme Göre Varyans (One-Way ANOVA) Analizi.....	82
Şema 1: Kalıcı Öğrenme Değerleri Şeması .....	35

## KISALTMALAR

**AB** Avrupa Birliği

**AÇT** Anlam Çözümleme Tablosu

**İÖO** İlköğretim Okulu

**KA** Kavram Ağı

**KH** Kavram Haritası

**MEB** Milli Eğitim Bakanlığı

**NCSS** National Council for the Social Studies (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

**SPSS** Statistical Program for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)

**TD** Tebliğler Dergisi

**TKY** Toplam Kalite Yönetimi

**TTKB** Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

**vb** ve benzeri

**vd** ve diğerleri

**F** Frekans

**N** Sayı

**P** Anlamlılık Düzeyi

**S** Standart Sapma

**Sd** Serbestlik Derecesi

**X** Aritmetik Ortalama

## BİRİNCİ BÖLÜM

### GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıtları, araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları ile tanımlara yer verilmiştir.

#### 1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler her alanda olduğu gibi eğitim alanında da kendini göstermektedir. Toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yönden kalkınmasında ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinde önemli bir role sahip olan eğitim sisteminin, üç temel ögesi vardır. Bunlar; öğrenci, öğretmen ve programdır (Gözütok, 2003). Bunlardan biri eksik olduğu zaman ya da birine daha az önem verildiği zaman orada kopmalar meydana gelir ve istenilen seviyeye ulaşmada sıkıntılar yaşanır. Öğrenci, öğretmen ve eğitim programlarına yapılacak yatırımlar bireylerin ve toplumun geleceğine yapılan yatırımlardır. Bunlara yapılan yatırımlar ise sonuçlarını uzun vadede gösterirler. İşte bu yüzden eğitim programlarında, zamanında ve yerinde gereken değişiklikleri gerçekleştiremeyen toplumlar, uygarlık yarışında geri kalırlar. Bu yüzden, uygarlık yarışında var olmak isteyen ve daha iyi bir yaşam beklentisi içinde olan toplumların ve onların örgütlü gücü olan devletlerin, eğitimde program geliştirme işini savsaklamamaları gerekir (Aykaç ve Başar, 2005, s.343).

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte internetin özellikle sosyal hayatta yaygınlaşması, bilgiye kolay ulaşımı ve yaygınlaşmasını sağlayarak toplumsal, ekonomik vb. alanlarda hızla gelişmiş ve değişmiştir. Dolayısıyla eğitim sistemlerinin ve öğretim programlarının da bu değişim ve gelişimden etkilenmesi, kaçınılmaz olmuştur.

İletişimin gelişmesi ve bilgi patlamasıyla birlikte, değişen ve gelişen dünyada, etkili ve verimli vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen Sosyal Bilgiler dersinin iki kapak ve dört duvar arasında bilginin aktarımı olarak değil; öğrencinin bilgiyi elde etmesi, bilimsel ve sistematik düşünme becerilerini kazanması olarak öğretilmesi



gerekmektedir (Gelen, 2002, s.101). Genelde öğrencilerin gözünde Sosyal Bilgiler dersi sevimsiz, sıkıcı ve arındırılmamış, hazmedilmemiş ve yetişkinler dünyasına ait bilgilerin ezberci bir ders görüntüsündedir (Ata, 2006, s.72). İçerdiği disiplinler ve konulara bakıldığı zaman aslında hayatın kendisi olan Sosyal Bilgilerin bu anlamda değerlendirilmeyip geleneksel ders mantığıyla öğrenciye aktarılmaya devam ettiği sürece de bu görüntü ve algı değişmeyecektir. Özellikle de Sosyal Bilgilerin bir disiplini olan Coğrafya öğretimi geleneksel yöntemlerle yapılmakta ve birçok kişi tarafından Coğrafya liselerde okutulan; üniversite sınavlarında 5-10 sorunun sorulduğu, ezbere dayalı, sıkıcı bir ders olarak algılanmaktadır (Şahin, 2001, s.296). Tüm bu sebeplerle hali hazırda uygulamada olan 2005 Sosyal Bilgiler programının coğrafya içeriğinin uygulanabilirliğinin sorgulanması gerekmektedir. Eğitim sisteminin uygulayıcısı ve merkezi konumunda sayılan öğretmenlerin 2005 Sosyal Bilgiler programının coğrafya içeriğinin uygulamadaki etkililiğinin belirlenmesine yönelik algılarını tespit etmektir.

## **1.2. Araştırmanın Önemi**

Eğitim sistemleri ve doğal olarak öğretim ve ders programları, günümüz dünyasında bireysel, toplumsal, ekonomik vb. gibi alanlarda yaşanan hızlı değişim ve gelişimlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Toplumsal gelişim, değişim ve dönüşümde, eğitimde program geliştirme çalışmaları stratejik bir öneme sahiptir. Nitekim geliştirilen programların, çağın gereksinimlerini karşılayıcı nitelikte olması, ön uygulamalarının yapılarak hatalardan arındırılması, güvenilir ve geçerli hale getirilmesi oldukça önemlidir. Söz konusu değişim ve gelişmeler Sosyal Bilgiler ders programlarında da değişiklikler yapmayı zorunlu kılmıştır. Çünkü toplumsal değişimlere ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilebilmesi ancak çağın şartlarına uygun bilimsel bilgiler ışığında hazırlanmış programlar sayesinde gerçekleştirilebilecektir. Geleceğe yönelik hızla değişen dünyada Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve alan uzmanları geleceği iyi okumak: çocuk ve gençlerin zamanın getireceği yeni durumlara etkin bir şekilde uyum sağlamalarına yardımcı olmak konusunda ister istemez eğitim ve öğretim anlayışlarını yeniden gözden geçirmek zorundadır. Tüm bu sebeplerle beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programının uygulamadaki etkililiğinin bilimsel araştırmalarla belirlenmesinin hem Sosyal Bilgiler ders programlarını geliştirme çalışmalarına, hem de bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

### **1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi**

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşleri nelerdir?

### **1.4. Araştırmanın Alt Problemleri**

Ankara İl Merkezi ve ilçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya içerikli;

1. Öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Konuların İçeriğine İlişkin görüşleri nelerdir?
3. Konularında yaşanan öğrenim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Ünitelerinin öğrencileri üzerinde meydana gelen değişmelere dair görüşleri nelerdir?
5. Öğelerine, konulardaki değişime, konularında yaşanan öğrenim sürecine, ünitelerinin öğrencileri üzerinde meydana gelen değişmelere dair görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı farklılıklar var mıdır?
6. Mezun oldukları bölümlere göre anlamlı farklılıklar var mıdır?
7. Hizmet sürelerine göre anlamlı farklılıklar var mıdır?

### **1.5. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar)**

Araştırmada aşağıdaki varsayımlar kabul edilecektir:

1. Örneklemeye alınan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri evreni yeterince temsil edebilecek durumdadır.
2. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, araştırma amaçlarına uygun verilerin toplanmasında, aranan şartları taşımaktadır.
3. Araştırma sürecinde uygulanan veri toplama aracına yönelik uzman görüşleri yeterlidir.
4. Araştırmada görüşlerine başvuru Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ölçeğe verdikleri yanıtlar, öğretmenlerin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
5. Araştırmada, öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplarda tarafsız davrandıkları varsayılmıştır.

## 1.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

1. Araştırma Ankara İl'in de bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okulları kapsamaktadır.
2. Araştırmaya katılacak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin kimlikleri gizli tutulmuştur.
3. Araştırma Ankara İl'in deki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve programın 5. sınıf Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

## 1.7. Araştırmanın Tanımları

**Eğitim:** Bireyin kendisi ve toplumu için bedensel, duygusal, düşünsel ve sosyal yeteneklerinin en uygun şekilde gelişmesi oluşumudur. Kısaca bireyin bir bütün olarak kendisi ve toplumu için her yönüyle en uygun düzeyde geliştirilmesi sürecidir.

**Öğretim Programı:** Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan, çoğunlukla, belli bilgi kategorilerinin bir sistem dâhilinde düzenlenmesiyle meydana gelen, belli eğitim kademelerinde öğrenilmesi beklenen ders konularını, zaman ve süre öğeleri dikkate alınarak, belli eğitim kademesinin ve okul tipinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesidir.

**İlköğretim:** Kadın, erkek bütün Türk vatandaşlarının milli emellere uygun olarak bedeni, zihni, ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretim sürecidir.

**Sosyal Bilgiler:** Sosyal bilimlere dayanarak çeşitli disiplinlerle içeriği oluşturulan, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir.

**Coğrafya:** Coğrafya; yeryüzünün tamamında veya bir bölgesinde, fiziki, beşeri ve ekonomik olayların dağılışını, birbirleriyle olan bağlantısını, sebep ve sonuçlarını inceleyen bilimdir (Özey, 2005, s.3).

**Kazanım:** Bir öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar neticesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlardır.

**Ölme-Değerlendirme:** Eğitim ve öğretim sürecinin her aşamasında ortaya çıkan sorunları belirleme ve düzenleme imkânı veren, eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediğinin tespit edilmesini sağlayan yolların tamamıdır.

## İKİNCİ BÖLÜM

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

#### 2.1. Giriş

Birey hayatı boyunca değişik sorunlarla karşılaşabilir. Bireyin yaşamının belli dönemlerine göre bu sorunların boyutu önemi ve özelliği değişebilir. Bireyin, içinde yaşadığı toplumda diğer bireylerle işbirliği içinde bulunması ve karşılaştıkları problemlere karşı çözüm önerileri getirmesi gerekmektedir. Söz konusu bu yolları bilmesi, uygulaması, beceri haline getirmesi verilen eğitimin niteliği, zamanı ve içeriği ile yakından ilgilidir.

Eğitimin başlıca hedefi, bireyin toplum içinde sosyalleşmesine katkıda bulunmak ve nitelikli vatandaşlar yetiştirilmesine zemin hazırlamaktır. Bu sebeple eğitim, başta bu amacı gerçekleştirmek ve hazırlanan programlar ile de belirlediği hedeflere ulaşmayı planlarlar. Türkiye’de de cumhuriyetin kuruluşundan itibaren belli zaman aralıkları ile hazırlanan programlar genel amaca ulaşmaya yöneliktir.

Günümüz dünyası iletişim ve bilgi çağını yaşamaktadır. Bilgi, iletişimin mesafeleri kısaltması ile genel kitlelere çok kısa sürede ulaşmakta ve buna paralel olarak kitleleri etkileyip değiştirmesine sebep olmaktadır. Bu değişim hem sosyal hem de ekonomik yapılarda kendini hissettirmektedir. Sosyo-ekonomik yapının değişimi toplumların eğitim sistemlerini etkilerken eğitim sistemleri bu hızlı değişimi yakalamak mecburiyetindedir. Ülkemizde de bu gelişmeler ışığında eğitim programları değiştirilmekte ve geliştirilmektedir (Tay, 2004).

Eğitimin birbirleriyle devamlı etkileşimde bulunan üç temel ögesi bulunmaktadır. Bu üç temel öge öğrenci, öğretmen ve program olarak adlandırılmaktadır. Bir eğitim sisteminin etkililiği ve verimliliği bu üç öğenin belirli bir hedefe doğru bir uyum içerisinde ilerlemesine bağlıdır. Bu öğelerin herhangi birinde oluşabilecek bir bozukluk, zayıflık, verimsizlik veya yanlış işleyiş bütün bir sistemin verimliliğini düşürecektir (Üstüner, 2004).

## 2.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmasını hedef alarak; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini kapsayan; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2011).

Türkiye’de ilköğretim kademesinde bir ders olarak okutulan Sosyal Bilgiler, gerek Türk Millî Eğitim Sisteminin genel amaçlarını gerçekleştirmede gerekse bir öğretim programı olarak belirlenen hedeflere ulaşmak için bu görevi yerine getirmeye çalışmaktadır. Hazırlanan (2004) ilköğretim programında Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu da şu şekilde belirtilmiştir:

- Sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan,
- Çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış,
- Etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan yurttaşlar yetiştirmektir (MEB, 2005, s.45).

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere aslında Sosyal Bilgiler dersi öneminin yanında kazanımları ile de dikkat çekmektedir.

Özdemir (2006, s.7), araştırmasında NCSS (1992)’nin Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını şu şekilde açıkladığını ifade etmektedir:

- Dünyada görülen önemli gelişmelere karşı duyarlı olma,
- Okul içinde ve toplumda katılım ve gözlem etkinliklerini gerçekleştirme,
- Demokratik anlayışa uygun karar verme becerilerini kazandırma,
- Bireysel ve kültürel kimlik anlayışını toplumsal yaşam kavramı bağlamında tanımlama.

Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tanımlar ile ulusal ve evrensel hedefler incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersi, ilköğretim basamağında öğrencilere gerekli temel bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak onları toplumsal yaşama hazırlamakta ve bu yönüyle temel ders niteliği taşımaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, bilgiyi hazır

olarak almak yerine, işbirliği ve sorumluluk anlayışına sahip, bilgiye kendi gayreti ile ulaşan, ulaştığı bilgileri yorumlayıp değerlendiren ve kullanan bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Sosyal Bilgilerin çabası demokratik ve iyi vatandaş yetiştirmek olduğu gibi aynı zamanda vatandaşlarda olması gereken temel değerleri ve becerileri kazandırmaktır. Belirlenen değerler, beceriler ve kazanımlar içerik ve eğitim durumu açısından da ilköğretim döneminde sınıflara göre dağıtılmalı ve düzenlenmelidir. Ne yazık ki artık günümüzde hazırlanan programlar bir kez hazırlanıp sürekli uygulamada kalamamaktadır. Takdir edilir ki günümüz dünyasında değişim ve gelişim süreklilik arz ettiği gibi, hızlı ve etkili de olmaktadır. Bu açıdan yukarıda da belirtildiği gibi çeşitli sebeplerden dolayı hazırlanan programların yeniden gözden geçirilmesi, düzenlenmesi ve değerlendirilmesi gerektiği belirtilebilir.

### **2.3. Coğrafya**

Bugüne Kadar Coğrafyanın pek çok tanımı yapılmıştır. İlk kez “geographe” yani Coğrafya terimi eskiçağ Yunan filozoflarından İskenderiye Coğrafya Ekolü'nün kurucusu Eratoshenes tarafından kullanılmıştır. Bugünkü çağdaş Coğrafya bilimi, içerik olarak yeryüzünü incelemekte ve yeryüzünde meydana gelen olaylar arasındaki bağlantıları, bunların dağılışı ve bu dağılışı sebeplerini araştırmaktadır (Doğanay, 1997). Modern coğrafi düşüncede sadece yaşadığımız dünyanın anlatımıyla ilgilenildiğini düşünmek yanıltıcı olur. Coğrafya biliminin araştırma konusunu oluşturan olaylar ve olgular açıklanmakla yetinilmez, bu açıklamaların yanında bunların nedenleri, sonuçları, insanla olan ilişkileri ve yeryüzünün genelinde veya bir bölümündeki dağılım ve düzenleri de araştırılır (Atalay, 1994).

Coğrafya denilince doğal ve sosyal bilimleri kapsayan çeşitli bakış açılarını, yaklaşımları ve belirli konu alanlarını içeren son derece geniş bir disiplin akla gelmektedir. Coğrafyanın araştırma konuları şu başlıklar altında belirtilebilir: Yaşadığımız çevrenin fizikî özellikleri, insan-doğal çevre etkileşimi ile ortaya çıkan beşerî ve ekonomik faaliyetlerimiz, ortaya koyduğumuz kültürel varlıklar, yine insan-doğal çevre etkileşimi sonucu ortaya çıkan çevre sorunları, doğal ortamın bizler üzerindeki var olan olumsuz etkileri (doğal afetler) ve son olarak doğal ortam ile insanlar arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkan çeşitli çevre sorunları

(Şahin, 2003). Coğrafya disiplini sadece lokasyonların yerlerini ve isimlerini öğrenme, bu yerlerin buldukları coğrafi bölgeleri haritalarda gösterme faaliyeti değildir. Bu ders öğrencilerin çevreleriyle ilgili anlayış geliştirmelerine de fayda sağlar (Karabağ, 1998).

Sosyal Bilgiler dersi, çevresinde meydana gelen olayları değerlendirebilen ve sağlıklı sonuçlara ulaşabilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedef almaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinde Sosyal Bilgilerin temel disiplinlerinden birisi olan Coğrafya ayrı bir yere sahiptir. Çünkü Coğrafya, öğrencilerin tarihte yaşanmış olayların yaşandığı mekânın coğrafi özelliklerinin bilinmesi, geçmişte yaşanan askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik kökenli olayların analiz edilmesi ve daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi bakımından çok önemlidir. Coğrafi bilgi, bireylerin yakın çevresinden başlayarak farklı yerler, bölgeler ve kültürlerle yönelik dünya algısı oluşturmalarına, mekânsal analizler yaparak yaşadığı çevreye yönelik projeler geliştirmelerinde önemli bir işleve sahiptir (Gençtürk, 2009).

#### **2.4. İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya İçerikli Konuların Öğretimi ve Yaklaşımlar**

Coğrafi bilgiyi öğrenme sürecinde de iki temel unsur vardır. Birincisi öğrenme, ikincisi ise öğretmedir. Öğrenme öğretme sürecinde verimliliğin artırılması her şeyden önce öğrenmenin bireyde nasıl meydana geldiğinin anlaşılmasıyla mümkündür. Öğretme, bu sürecin detaylı bir şekilde incelenmesi ve sonuçta bireyin davranışlarındaki değişmelerin saptanmasıyla başarılı olur. Ancak diğerlerinden farklı olarak Coğrafya öğretimi sırasında, konunun içeriğine göre bazı yöntem-teknikler ile araç-gereçlerin kullanılması öne çıkabilir. Örneğin; Fen Bilgisi dersleri için deneysel çalışmalar ön plana çıkmaktayken, Coğrafya derslerinde gözlem veya gezi yapmak ilk sıralarda yer almaktadır. Bu özellikleri göz önünde bulundurmak ve Coğrafya öğrenme-öğretme sürecini buna göre değerlendirmek bir zorunluluktur. Temelde pozitif bir bilim olan Coğrafya, bazı araştırma konuları bakımından fen bilimlerine, bazılarında ise sosyal bilimlere yaklaşır. Uyguladığı düşünce sistemini ilkeleri ile şekillendirir ve Coğrafi mantıkla yorumlayarak toplumun sosyal, ekonomik ve teknik sorunlarını çözümlenmeyi kolaylaştıran öneriler getirir (Doğanay; 1989). Bu sebeple, Coğrafyanın eğitim sistemimiz içinde ilköğretimden üniversiteye kadar aslında çok özel bir yerinin olması gerekmektedir. Bugün, ülkemizde de



beklentimiz iyi bir coğrafya eğitim sürecinden geçen insanlarımızın problem çözme becerilerinin gelişmiş olmasıdır.

Geleneksel öğretmen merkezli, temelcilik felsefesinden ilham alan eğitim sistemimizde öğrencilerimiz, ezbere dayalı bir okul modeli içinde hazır ve mutlak bilgi kalıplarında düşünmeye zorlanıp, sorgulamayı unutturken, bir nesil öğrendiklerinin gerçek hayatla ilişkisini kurmakta zorlandı. Biz bu kısır döngüde dolaşırken, bilim adamları öğrencilerin ancak kendisi için anlamlı olan bilgileri kavrayabileceğini savunmakta idi (Özkan, 2006, s.21).

Bu sebeple günümüzde eğitim – öğretim sistemine dâhil olan geçmişin öğrencileri, şimdinin ebeveynleri yeni neslin kalıcı öğrenme sürecine olmakta zorlanmaktadır. Yapılandırmacı öğrenme kuramcılarına göre toplum sürekli değiştiği için eğitim programlarının da değişmesi gerekmektedir. Bir eğitim programında kültürel mirasın aktarılmasına doğrudan karşı çıkmamakla beraber, kültür ve uygarlıkların eleştirel olarak incelenmesi gerektiği vurgulanır. Eğitim açısından okulların, sorunların analiz edildiği, yorumlandığı ve değerlendirildiği yerler değil, bu sorunlara çözüm stratejilerinin üretildiği, gerektiğinde öğretmenin ve öğrencinin de eyleme geçtiği yerler olduğudur (Erden, 2004, s.133).

Bununla birlikte tüm bu stratejilerin üretilmesi karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilmesi eyleme geçebilmesi için uygun bir ortamın, bu ortama liderlik eden idarecinin ve tüm bu sürece zemin hazırlayan bir eğitim sistemi ve öğretim programının olması göz ardı edilemez bir gerçektir.

Öğretim açısından yapısalcı öğrenme kuramı, öğrencilere temel bilgi ve becerilerin kazandırılması gerektiği görüşünü inkâr etmez, fakat eğitimde bireylerin daha çok düşünmeyi, anlamayı, öğretmenlerinden sorumlu olmayı ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri gerektiğinin altını çizer (Saban, 2000, s.123).

Dewey (1972), geleneksel öğretim yöntemlerini, ezberciliğe yol açtığı için eleştirmiş ve öğrenmeyi düşündürecek yaşantıların sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Bunun için öğrencinin çevreyle etkileşimine, bilginin öğrenci tarafından keşfedilmesine ve gerçek yaşantılar geçirmesine önem verilmiştir (Akt: Açıkgöz, 2006, s. 67).

Özden (2003), geleneksel yaklaşımla yapılandırmacı yaklaşım arasındaki farklılığı tablo 2.1 deki şekilde tablolastırmıştır.

**Tablo 2.1:** Geleneksel ve Yapılandırmacı Görüşlerin Karşılaştırılması

<b>Geleneksel Görüş</b>	<b>Yapılandırmacı Görüş</b>
Bilgi, bireylerin dışındadır ve öğretmenlerden öğrencilere transfer edilebilir.	Bilgi, kişisel anlama sahiptir. Bireysel olarak öğrenciler tarafından oluşturulur.
Öğrenciler duydukları ve okuduklarını öğrenirler. Öğrenme daha çok öğretmenin iyi anlatmasına bağlıdır.	Öğrenciler kendi bilgilerini oluştururlar. Duyduklarını ve okuduklarını önceki öğrenmelerine ve alışkanlıklarına dayalı olarak yorumlarlar.
Öğrenme, öğrenciler öğretilenleri tekrar ettiği zaman başarılı olur.	Öğrenme, öğrenciler kavramsal anlamayı gösterebildiklerinde başarılıdır.

(Özden, 2003, s.57).

Yapılandırmacı öğrenmede öğrenenler bilgiyi araştırıp keşfederek, ulaşarak, yorumlayarak ve çevre ile etkileşim kurarak yapılandırır. Bu yapılandırmada bireyin “ön öğrenmeleri” yani “hazırbulunuşluk” düzeyi etkilidir. Bireyin sahip olduğu mevcut bilgi ile elde ettiği bilgi birey tarafından yapılandırılarak yeni bir bilgiye ulaşılır. Böylece elde edilen yeni bilgiler önceden yapılanmış bilgilerin üzerine bina edilir. Bu sadece yapılandırmacı öğrenmenin ön koşulu gibidir. Bunun yanında elde edilen bilginin kullanılması ve değerlendirilmesi de önemlidir. Özellikle çevre ile olan etkileşimin önemi büyüktür.

Yapılandırmacı öğrenme, öğrencinin bilgiyi hazır olarak almasını değil, ön bilgilerini kullanarak, çevresiyle etkileşime geçerek, anlamlandırmasını ve kendine has bir şekilde sürekli olarak yapılandırmasını gerekli kılmaktadır. Ancak her öğrencinin geçirdiği yaşantıları, sahip olduğu ön öğrenmeleri, algılamaları ve sosyo-kültürel çevresi farklı olduğundan her öğrencinin yeni bilgiyi anlamlandırması da farklı olmaktadır. Bu nedenle yapılandırmacı öğrenme ortamının, öğrencilerin bireysel farklılıkları gözeticilerle düzenlenmesi gerekmektedir (Oğuz, 2008, s.373-374).

Örneğin Türkiye’de kentleşme ve şehircilik ile ilgili bir konu işlenirken doğu veya güneydoğu bölgelerimizin gelişmemiş, sanayileşmemiş bir ilinde eğitim gören bir öğrencinin algı süreci ile metropol kentlerde doğmuş büyümüş ve eğitim gören bir öğrencinin aynı konuyu algı süreci birbirinden çok farklı olacaktır.

Eski eğitim metodu; programa katı bir bağlılık, kavrama ve sunuş metotlu öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerin ön plana çıktığı, geri bildirim yer verilse de hazır bulunuşluğun fazla dikkate alınmadığı, tümdengelim metodunun uygulandığı,

bütünden parçaya doğru yapılan bir yolculuğun adıdır. Bu eğitimde, uzun günlük planlar içinde, tamamen kitaba dayalı didaktik bir öğretmen modeliyle, sadece dinlemeye motive edilmiş, elleri bağlı, sırada dik oturan, robot misali öğrenciler yalnız başına çalışmaya yönlendirilir, nesnellik pekiştirilirdi. Kısaca “çocuk boş bir levhadır, ne verirsın onu alır” düşüncesiyle geçen, daha doğrusu zor geçen 40 dakikalık dersler vardı (Özkan, 2006, s.22). Tüm bu verilere göre eski programın esas aldığı öğretmen merkezli eğitim ve 2005 programının esas aldığı öğrenci merkezli eğitim Tablo 2.2’de karşılaştırılmıştır.

**Tablo 2.2:** Öğrenci ve Öğretmen Merkezli Eğitimin Karşılaştırılması

<b>Öğrenci Merkezli Eğitim</b>	<b>Öğretmen Merkezli Eğitim</b>
Program esnektir.	Programa sıkı sıkıya bağlı kalınır.
Tüm çevre öğrenme ortamıdır.	Öğretme ortamı sınıftır.
Öğrenci öğrenir.	Öğrenciye öğretilir.
Öğretmen rehberdir.	Öğretmen bilgi aktarandır.
Gerçek yaşamdan alınmış, öğrenciyi aktif ve merkezde tutan etkinlikler temel alınmıştır.	Bilgi aktarma, alıştırma yapma, tekrar etme temel etkinliklerdir.
Bilgi bireyin yaşadığı deneyime bağlıdır.	Nesne, olgu, kavrama ilişkin tek gerçeklik vardır.
Genellikle birincil bilgi kaynakları, öğrenci materyalleri, çalışma yapraklarıdır.	Genellikle ders ve alıştırma kitapları temel öğretme araçlarıdır.
Gruplar hâlinde çalışılır.	Yalnız çalışılır.
Öğrenme zihinsel çaba gerektirir.	Öğrenme tekrar gerektirir.
Öğrencinin düşünmesi için materyaller sunulur.	Kesin ve tek doğru içeren bilgiler şeklinde sunulur.
Çıkarımda bulunmak, karşılaştırmak, çözümlmek, yorumlamak, sınıflamak, tartışmak temel beklentilerdir.	Tanımlamak, listelemek, adını söylemek, örnek vermek temel beklentilerdir.
Öğrenilecekler bütüncül olarak ele alınır yalıtılmış öğrenme engellenmeye çalışılır.	Öğrenilecekler parçalanır ve parçalar ayrı ayrı öğretilmeye çalışılır.

Kaynak: Boydak, 2003

#### **2.4.1 Sosyal Bilgiler Programlarında Coğrafya İçeriğinin Tarihi Gelişimi**

Coğrafya denilince akla; doğal ve sosyal bilimleri kapsayan çeşitli bakış açılarını, yaklaşımları ve belirli konu alanlarını içeren son derece geniş bir disiplin gelmektedir. Coğrafyanın araştırma konuları şu başlıklar altında belirtilebilir: Yaşadığımız çevrenin fizikî özellikleri, insan-doğal çevre etkileşimi ile ortaya çıkan beşerî ve ekonomik faaliyetlerimiz, ortaya koyduğumuz kültürel varlıklar, yine insan-doğal çevre etkileşimi sonucu ortaya çıkan çevre sorunları, doğal ortamın bizler üzerindeki var olan olumsuz etkileri (doğal afetler) ve son olarak doğal ortam

ile insanlar arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkan çeşitli çevre sorunlarıdır (Şahin, 2003).

Sosyal Bilgiler derslerinde ele alınan bir konunun çeşitli alanlarla ilişkileri olacaktır. Herhangi bir sorun bir bütün olarak ne kadar çok yönlü ele alınırsa o kadar kolay anlaşılır. Bunun için Sosyal Bilgiler dersinde birbiriyle ilişkili olan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi vb. konuları birleştirerek ünite haline getirilir ve bu ünite çeşitli yönlerden bir bütün olarak ele alınıp işlenir (Karagözoğlu, 1966, s.9).

Sosyal Bilgiler programlarının kapsamına giren konuları içeren dersler, ilk kez Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) zamanında ilkokul programlarına dâhil edilmiştir. Bu dönemde Coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır (Öztürk, 2006 s.46).

Yücel (1995, s.175)'in araştırmasına göre 1892'de hazırlanan Leyli İdadi Programı'nın 1. devresi (ortaokul) ile ilgili bölümünde yer alan derslerde, genel olarak dini ve şark kültürü hâkimdi. Fen ilimlerine yeterli oranda yer verilmekle beraber, Tarih ve Coğrafya dersleri daha çok ezbere yönelik bilgilerle doluydu. Osmanlı Devleti'nin zor durumda kaldığı olaylarla ilgili bölümler ise üstü kapalı geçiştirilirdi (Yeşil, 1996, s.16).

1913 Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-i Muvakkati'nde ise, Coğrafyadan başka İktisadiye, Malfimat-ı Medeniye ve Ahlakiye İlköğretim Okulları Programına konulmuştur. Cumhuriyetin ilanından 1968 İlkokul programının yürürlüğe konmasına kadar Türkiye'de, Osmanlıdan miras kalan ve bu sırada Batı Avrupa ülkeleri tarafından da benimsenen tek disiplinli program anlayışı devam etmiştir. Coğrafya, 1926, 1936 ve 1948 İlkokul Programlarında ayrı birer ders olarak yer almıştır. Söz konusu dönemde aynı dersler, ortaokullarda bu adlarla verilmiştir (Öztürk, 2006, s.46).

Türkiye'de disiplinlerarası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, ABD'de "Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi"nin ortaya çıktığı 1960'lı yıllarda başlamıştır. Bu bağlamda Coğrafya, Tarih ve Vatandaşlık dersleri, 1962'de yayınlanan ilkokul program taslağında "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni ders, 1968 İlkokul Programında "Sosyal Bilgiler" adını almıştır. Son otuz beş yılda, bazı uzun dönemli kesintiler hariç, ortaokullarda ve ilköğretim okullarının 6-8. sınıflarında da Sosyal Bilgiler dersine yer verilmiştir (Öztürk, 2006, s.46,47).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yıllarda başlayan tek disiplinli "Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri uygulanmıştır (Öztürk, 2006, s.47). Bu döneme ait 6. Sınıf Milli Coğrafya dersi üniteleri şunlardır:

- Dünyamız ve Türkiye
- Türkiye'nin Ekonomik Özellikleri
- Dünyadaki Türklerin Coğrafi Dağılımı
- Avrupa Ülkelerinde Yaşayan Türkler (Bulgaristan, Yunanistan, Bosna-Hersek, Makedonya, Romanya) (Barth ve Demirtaş, 1997, s.2.16).

Coğrafya, geçmişten günümüze ilköğretimin II. kademesinde Sosyal Bilgiler programlarının mühim bir kısmını oluşturmuştur. Tablo 2.3’de 1948-1985 yılları arası Sosyal Bilgiler programlarında Coğrafya, Tarih ve Vatandaşlık Bilgisinin ders saatleri dağılımı verilmiştir.

**Tablo 2.3:** İlköğretim II. Kademe Programları Haftalık Ders Çizelgeleri Sosyal Bilgiler Ders Saatleri Toplamı

Sınıf ve Dersler	6. Sınıf			7. Sınıf			8. Sınıf			
	Programlar	Tarih	Coğrafya	Vat. B.	Tarih	Coğrafya	Vat. B.	Tarih	Coğrafya	Vat. B.
1894 Programı		2			2	2		3	2	
1898 Programı		2			2	2		2	2	
1910 Programı	2	2			2	2		2	2	
1915 Programı	2	1			2	1		2	1	
1922 Programı					2	1		2	1	
1924 Programı	2	2			2	1		2	1	
1931-32 Programı	2	2	1		2	2	1	3	1	1
1937-38 Programı	2	2			2	2	2	2	2	2
1949 Programı	2	2	1		2	2	1	2	1	1
1970 Programı		5			5			4		
1985 Programı	2	2			2	2				2

Kaynak: Yeşil, 1996, s.26

İlköğretim düzeyinde, I. kademe Sosyal Bilgiler dersinin adı “Disiplinlerarası Görüş” olarak benimsenmişken; II. kademe bu dersin Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi derslerine ayrılmasıyla “Çok disiplinli yaklaşım” benimsenmiştir (Yeşil, 1996, s.44). Tek disiplinli program, 1998 yılında bırakılmış; bunların yerini ilköğretim okullarının 4-7. sınıflarını kapsayacak şekilde Sosyal Bilgiler dersi almıştır (Öztürk, 2006, s.47). Öte yandan 1998 Programı, insan hakları

ve trafik gibi birçok güncel konuyu eğitim ve öğretim ortamına taşımış olmakla beraber hâlâ dünyadaki genel eğilimleri yeterince izlemekten uzak görünmektedir. Örneğin 1998'deki programda dünya kaynaklarının rasyonel kullanımı, nüfus artışı, mikro milliyetçilik, küresel kirlenme, doğal afetler gibi konulara ya hiç yer verilmemiş ya da çok kısa bir şekilde genel hatlarıyla değinilmiştir (Venç, 2005).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretim programları, her zaman çağdaş eğitim hareketlerine paralel olarak yapılandırılmıştır. Örneğin 1968 Programı, ABD'de gelişen "Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi"nin ilkeleri temel alınarak oluşturulmuştur. Bununla beraber söz konusu ülkedekine benzer sebepler ve daha ağır olumsuz koşullar nedeniyle okullardaki geleneksel uygulamaları değiştirememiştir. Yeni 4-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2005/2006 Öğretim Yılından itibaren bütün illerde uygulamaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan "Sosyal Yapılandırıcılık" temel alınmıştır (Öztürk, 2006, s.47). 2005 programı, 2004/2005 Eğitim-Öğretim Yılında dokuz ilde toplam 120 pilot okulda uygulanmıştır. Uygulama, birleştirilmiş sınıflı köy okulları dışındaki 84431 öğrenciyi kapsamıştır. 2005/2006 öğretim yılında bütün okullarda uygulanacak olan programın deneme süresi bir yıla sınırlandırılmıştır (Canerik, 2005, s.362,363).

İlköğretim seviyesinde öğrencilerin çevresini algılaması, tanınması ve çevresi ile etkileşime geçmesi için Sosyal Bilgiler dersi içerisinde coğrafya disiplinli konuların yer alması, işlenmesi, öğrencinin seviyesine uygun ve ilgisini çekecek öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde aktarılması çok önemlidir. Özellikle bu dönemde öğrencilerin çevreye olan ilgilerinin daha da arttığı düşünülürse coğrafya içerikli konulara yeterli pay ayrılması ve farklı öğretim metotları ve çeşitli etkinliklerle öğretimin desteklenmesi gerekmektedir.

#### **2.4.2. İlköğretimde Coğrafya Disiplinli Konuların Öğretiminin Önemi**

Bugün okullarımızda Coğrafya eğitiminin ilköğretimde Hayat Bilgisi dersi ile başladığını, Sosyal Bilgiler dersi ile 7. sınıfa kadar devam ettiğini biliyoruz. Bu düzeyde Genel Coğrafya bilgisi verilmekte ve ülkemizin coğrafi özellikleri bilgisi temel düzeyde kazandırılmaktadır. Ortaöğretimde ise Coğrafya; Lise-1. sınıfta tüm öğrenciler için zorunlu tutulmakta ve öğrenciye temel coğrafi kavramlar kazandırılmaktayken sonraki sınıflarda seçmeli ders haline getirilmektedir.

Yanpar'ın yaptığı bir araştırmaya göre Sosyal Bilgiler öğretiminde öğretmenler “Sosyal Bilgiler kavramlarının” öğretimini çok önemli bulmuşlardır. Buna karşılık “Sosyal Bilgiler ilkelerinin öğretimi” ve “Sosyal Bilgilerde problem çözme” becerisini önemli görmüşlerdir. Bu durum öğretmenlerin derslerde daha çok kavram öğretimi üzerinde durduklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Yanpar; 1993). Başka bir araştırma sonucuna göre de; 6. ve 7. sınıfta Sosyal Bilgiler kavramlarının – ki buna coğrafi kavramlar da dahildir- kazandırılma düzeyi yeterli değildir. (Doğrukök, 2003; Ülger, 2003) Bir diğer çalışmada da; ilköğretim öğrencilerinin % 65.6'sının Fiziki Coğrafya konularını öğrenmekte zorlandığı; öğretmenlerin ise % 87.5'inin bu konuları öğrenciye kavratmakta yetersiz kaldığı tespit edilmiştir (Akarsu; 2003).

Eğitim sistemimizde belki pek çok derste görülen bu kavramlara dayalı öğretimin en büyük eleştirisi ezberleme ve hatırlamaya dayalı öğretimi ön plâna çıkarmaktadır. Bundan olumsuz etkilenen derslerin başında Coğrafyanın geldiğini söylenebilir. Doğanay'a (1989) göre; Gerçekten de Coğrafya ülkemizde bazı çevrelerin -ki bunlar arasında maalesef aydınlardan ve devlet adamlarından bazıları da vardır- sandığı gibi dağ, dere, ırmak, şehir... adı öğreten bir bilim değildir. Olamaz da.

Aslında bilginin bugünkü üretim hızı karşısında okullarımızda çok az olgu geçerliliğini koruyabilir durumdadır. Bu nedenle okul yaşantısı, bir anlamda, sadece ezbere ve tüketiciliğe dayalı olursa, boşa gitmiş olacaktır. Çünkü bilgi bizim onu yaymamızdan daha hızlı üretiliyor. Bir bakıma elektronik hızda bilgi üretilirken alışlagelmiş ders kitapları aracılığı ile bilgiyi yaymaya çalışmak pek akılcı olmasa gerek. Bu bağlamda denilebilir ki Coğrafyada bilginin yapı taşları olan olgu, kavram ve genellemeleri içeren bilginin nasıl üretileceği fikrini yakalamış bir öğrenci modeli oluşturmak durumundayız. Öyle ki artık öğrenciler, görevlerinin bilgi edinmenin yanında bilgi üretmek olduğunu da anlamalılar(Taşlı; 1997).

Günümüzde teknolojinin ve özellikle internetin iş ve sosyal hayatımızın büyük bir çoğunluğunu kapladığını, evlerde, iş yerlerinde bilgisayar ve internet kullanımının temel ihtiyaçlar listesine girmesine rağmen, çağın gelişimlerinin en ileri seviyede takip etmesi gereken okulların bu konuda çok gerilerde kalması ve günlük eğitim öğretim sürecinde öğrencinin teknolojiden çeşitli (araç-gerç eksikliği, idarecilerin kaynakları kullanıma açmaması, öğretmenlerin teknoloji kullanımında yeterli

donanımına ve özgüvenine sahip olmaması vb.) sebeplerle uzaklaştırılmaya çalışılması da üzerinde dikkatle durulması ve çözüm üretilmesi gereken bir konudur.

Coğrafya, öğrencilerin çevrelerinde olanları anlamalarına ve insanın çevre ile etkileşimi hakkında bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur. Yerlerin isimlerini, lokasyonlarını ve özelliklerini bilmek, coğrafyanın temelini oluşturan unsurlardır. Bu da çok büyük ve oldukça büyüleyici öğrenme alanının bir parçasıdır (Efe, 1996).

### **2.4.3. Sosyal Bilgiler Programlarının Coğrafya İçeriğine Yönelik Yaklaşımlar**

Bugün artık Coğrafya, insanoğlunun günlük hayatında sık sık başvurduğu ve yararlandığı bir bilimdir. Her kişi günlük hayatı içinde verimli çalışabilmek için işiyle ilgili bilgi ve becerilerle birlikte, çevresini yurdunu ve dünyayı tanımak ihtiyacındadır. Coğrafyanın esas görevi, dünya ile ilgili bilgi ve gerçekleri sunmaktır. Öğrencileri yerleşim, yer ve yerler arası ilişkiler, göçler ve bölge kavramlarıyla tanıştırmak çevreye karşı olan tutum değerleri incelemek ve onlara zihinsel pratik beceriler vermekte Coğrafya dersinin görevlerindedir. İlkokuldaki Coğrafya eğitimi öğrencilere kendi yaşadıkları bölgenin yanı sıra, Türkiye'nin diğer bölgelerini de araştırıp, anlayabilmeleri için bulunmaz bir olanak sağlar. Öğrenciler sadece Coğrafi bilgi edinmekle kalmayıp, bunları toplama, yorumlama ve tanımlama gibi becerilerde kazanmış olacaktırlar (Barth ve Demirtaş, 1997, s.4.17).

Kocalar ve Demirkaya (2014), coğrafya öğrenmenin önemini şu şekilde açıklamaktadır.

İyi bir coğrafya bilgisine sahip bireyler, Türkiye'nin ve Dünya'nın karşı karşıya olduğu temel sorunları (iklim değişimi, enerji bağımlılığı, savaşlar ve bölgesel karışıklıklar, küreselleşme, ulusal ve uluslararası terör vb.) doğru bir şekilde algılama potansiyeline sahip olacaktırlar. Hem Türkiye hem de dünya ölçeğinde farklı kültürleri tanımak, onların özelliklerinden haberdar olabilmek ve onlarla ortak bir yaşam kültürü oluşturabilmek için bireyin temel coğrafi bilgilere sahip olması önemli bir rol oynayacaktır. Lise öğrenimi sırasında coğrafi bilgi sistemleri, küresel yer belirleme sistemi ve diğer harita teknolojileri ile ilgili bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılabilmesi yegâne ders coğrafya dersidir. Doğal afetlerin etkisini azaltmak, doğal afetlerle yaşama ve korunma kültürü temelde coğrafya bilgileri sayesinde kazanılabilmektedir. Coğrafya dersi, doğal ve beşeri bilimler arasında birleştirici bir köprü rolü oynadığı için öğrencilerin diğer dersleri yapılandırmacı yaklaşım



çerçevesinde zihinlerine daha anlamlı bir şekilde yerleştirebilmelerinde coğrafi bakış açısının önemli bir rol oynayacağı söylenebilir.

Günlük hayatta Coğrafyanın alanına konularla çok karşılaştığımızdan dolayı coğrafya bilgisi çağdaş dünyayı da anlamamızda ve yorumlamamızda yardımcı olur. Geçmişle geleceği karşılaştırmada ve kıyaslamada, bugünün sorunlarıyla geçmişin sorunlarını incelemede coğrafya etkilidir. Coğrafya eğitimi sayesinde bireyler ülkelerin potansiyellerini, siyasi politikalarını, ülkelerde yaşanan gelişmelerin sebeplerini öğrenip bunları yorumlayabilirler. Coğrafya eğitim/öğretiminin kültürel, doğa, beşeri ve tarihi eserlere sahip çıkan bireyler yetişmesinde önemli ölçüde bir etkisi vardır. Öğrenciler doğal güzellikleri gördüğünde ve bunların giderek yok olmaya başladığını öğrendiğinde bilinçlenip çevresindeki doğal güzelliklere sahip çıkacaktır. Tarihi eserlere zarar verilirse gelecek nesillerin geçmişteki verilere ulaşamayacağını anlayacaktır. Coğrafya bu konularda öğrencileri bilinçlendirip aynı zamanda bu güzellikleri keşfetmesini sağlar. Coğrafya dersi insanlara çevre bilinci kazandırır. Çevreyi anlama, onu koruma, onu düzenleme bilincini etkiler. Doğal güzelliklerin ne kadar uzun zamanda oluştuğunu öğretir. Coğrafya eğitim-öğretiminde yapılması gerekenler göz önüne alındığında, doğal, beşeri ve tarihi eserlere sahip çıkan bireyler yetiştirmek coğrafya eğitiminin ve öğretiminin doğal bir görevidir (Akınoğlu, 2006, s.28).

Bir programın yapısı ve amacı, temelini genellikle bir ülke ya da kültürden alan teori ya da araştırmalara dayanır. Kültürler arası program tasarım ve geliştirme, birçok önemli eğitsel araştırmaya dayanmaktadır. Uluslararası karşılaştırmalı program çalışmaları ve ülkeler arasında ve içindeki doğurguları Coğrafya eğitimi için önemli noktalardır (Demirkaya, 2004, s.329). Bu bağlamda öğretim programları ve bu programların içeriği Coğrafya öğretiminde önemli bir yer teşkil etmektedir. Engin, Akbaş ve Gençtürk (2003), Sözer (1998, s.64)'in içerik tanımına katılarak öğrenci davranışlarının ölçünün (standart) ve düzeyini belirleyen amaçların gerçekleşmesinde önemli bir araç olduğunu, kısaca içerik kavramıyla öğrencilere davranışsal amaçları kazandıracak biçimde düzenlenen ünite ya da konular anlatılmak istendiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, içerik "Ne öğretilim?" sorusunun cevabını oluşturur ve davranışsal amaçlar için bir araç sayılır. Bu doğrultuda programların içeriğinin hazırlanışı önemlidir. Konuların seçiminde öğrencilerin zihinsel ve bedensel

özellikleri, çevre faktörleri ve teknoloji sonucu globalleşmenin etkileri gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Şahin (2003, s.82,83), makalesinde Kanada'nın Ontorio Eyaletinin Sosyal Bilgiler 1-6, Tarih ve Coğrafya 7-8 Müfredat Programı (SS; H&G, 1998)'ni incelemiş ve yeniden ele alınan Coğrafya müfredat programlarını kısaca şu şekilde derlemiştir:

1. Coğrafya dersleri, öğrencilere belli bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik olmalıdır.
2. Bazı kavramlara daha erken değinilmelidir. Örneğin, ülke insanların geleceği ile ilgili düşünceleri, sorunları daha ilk sınıflarda tartışılmalıdır.
3. Derslerde, tarım ve hayvancılık gibi ekonomik aktiviteler daha fazla vurgulanmalıdır.
4. Öğrencilerin yurttaşlık bilinci, sevgisi ve sorumluluklarını anlamaya yönelik çalışmalara sıkça yer verilmelidir.

Günümüzde iletişim ve teknolojinin gelişmesinin bir neticesi olarak çocuklar sadece yakın çevreleri konusunda bilgi sahibi olmakla kalmamaktadır. Özellikle, televizyonun yaygınlaşması ile belgesel benzeri programlarla çocuklar yaşadıkları mekân dışındaki yerler hakkında da bilgi sahibi olabilmektedir. Örneğin, yoğun kar yağışından dolayı kendi okulları tatil edilirken, başka yerlerde insanların denize girdiğini, kendi sofradan karnı doymuş olarak kalkarken, dünyanın bir başka yerinde çocukların açlıktan veya savaşta öldüğünü bilmektedir. Sistematik Coğrafya öğretiminin ilköğretimden başlayarak, çocuklarda:

- Dünya ve yaşadıkları çevre ile ilgili olarak güçlü bir ilgi geliştirmesi,
- Yeryüzündeki fiziki ve beşeri koşulların çeşitliliğini,
- Farklı Coğrafi görünüm ve insan faaliyetlerin nedenlerini,
- İnsan ile çevre arasındaki ilişkilerin bir kısmını anlamasını,
- İnsanlığı ilgilendiren konularda Coğrafi konumun önemini hissetmesini,
- Ekonomik, sosyal, politik ve fiziki olayların insanın üretim, tüketim ve benzeri faaliyetlerindeki etkisini kavramasını sağlaması beklenmektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2006, s.236).

Bu bağlamda coğrafyanın çevresine duyarlı, erdemli bireyler yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Çevresinin ve dünyanın farklı yerlerinde yaşanan olayların

hassasiyetinde olabilecek düzeyde uyarılan insanlar olmaya katkı sağladığı ve sağlamaya devam edeceği tartışılmaz bir gerçektir.

## **2.5. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçeriği Bakımından İncelenmesi**

5. sınıf Sosyal Bilgiler programına baktığımızda sırasıyla “Haklarımı Öğreniyorum, Adım Adım Türkiye, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz, Gerçekleşen Düşler, Toplum için Çalışanlar, Bir Ülke Bir Bayrak ve Hepimizin Dünyası” ünitelerinin yer aldığını görüyoruz. Görüldüğü gibi programda üniteler daha çok Coğrafya, Tarih, Vatandaşlık ve İnsan Hakları içerikli konularından ve günlük hayattan seçilmiştir. Ünite isimlerinden de anlaşılacağı üzere Beşeri ve Ekonomik Coğrafya içerikli konular yoğun olarak ele alınırken Fiziki Coğrafya içerikli konular pek göze çarpmamaktadır.

2005 programı temel aldığı öğretim yaklaşımı itibariyle de bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda 2005 programına büyük oranda yapılandırmacı yaklaşımın hakim olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Safran (2004), şöyle bir yorum getirmiştir: “Sosyal Bilgiler programının ana amacı, Milli Eğitimin Genel Amaçları çerçevesinde bireyin kendisini, yaşadığı toplumu ve dünyayı kendi istek ve becerileriyle anlamasına ve katkıda bulunmasına fırsat ve ortam sağlamak olarak kısaca özetlenebilir. Giderek küreselleşen dünyada ayrı bir anlam ve önem kazanan yerel ve ulusal değerler, artan bilgi üretimi ve yayılımı karşısında bireyin hayata ve dünyaya bakışında yaşadığı anlam ve kimlik kargaşaları, tek neden tek sonuç mantığı çerçevesinde düzenlenmiş bilgi kümelerinin çok boyutlu, karmaşık ve muğlak sosyal hayat karşısında işlevsiz bir yük hâline gelişi gibi nedenler, Sosyal Bilgiler programının yeni bir eğitim anlayışıyla yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu doğrultuda program, yapılandırmacılık akımı çerçevesinde gerek içerik ve gerekse öğretim yöntem ve stratejileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir”.

### **2.5.1. İçeriği Değiştirilmeyen Konular**

Eski ve yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler programında bilgi içeriğinin düzenlenmesi bakımından Türkiye'nin iklimi, yer şekilleri, doğal kaynakları vb. konularına bir bütün olarak yaklaşılması, sadece yakın çevre olarak ilimiz ve bölgemiz konularında yoğunlaşılması ortak noktaları oluşturmaktadır.

Semenderoğlu ve Gülersoy, (2005, s.147-148) eski ve 4-5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi konulu çalışmasında; İçeriğin yapılandırılması açısından da eski ve yeni program değerlendirildiğinde, eski 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının “genişleyen çevreler” programına yönelik olarak yapılandırıldığı görülmektedir. 5. Sınıf programında ülkemiz (Güzel Yurdumuz Türkiye ünitesi) ile İslamiyet’in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler ünitesi kısmen bu durumu yansıtmaktadır. Yeni 4. ve 5. Sınıf öğretim programlarında da ünite konularının sıralanması “genişleyen çevreler” programına göre yapılandırılmıştır. Ancak yeni öğretim programında toplumun sosyal-kültürel seviyesinin kısmen yükselmesi, küresel bilgilerin medya yoluyla 8-13 yaş grubuna giderek daha fazla ulaşması yakından uzağa ilkesinin tersine öğrencilerin küresel boyutta ilgilerinin bulunması (Çin Seddi, piramitler, dünyanın en uzun vb.) programın yapılandırılmasında dikkate alınmıştır. Buna bağlı olarak öğrencilerin hazır bulunuşluk durumları, ilgi ve ihtiyaçları, bireysel farklılıklar “küresel bağlantılar” öğrenme alanı ile yeni programda göz önüne alınmıştır (MEB, 2005, s.6).

### **2.5.2. İçeriği Değiştirilen Konular**

1974, 1990 ve 1998 yıllarında gözden geçirilen ilkökul Sosyal Bilgiler programı, amaç ve hedeflerde önemli değişiklik olmaksızın 2004-2005 öğretim yılına kadar genel karakterini korumuştur. Ancak içeriğinde bazı değişimler yapılmıştır. Örneğin 1990 programında 5. Sınıfta “Dünyaya Toplu Bakış” ünitesi kaldırılmış yerine 1998 programında “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesi getirilmiştir. Bunun gibi 2002 yılında 5. Sınıf konuları içine Ermeni sorunu ile ilgili eklemeler yapılmıştır. (MEB, 1990, Vural, 2002’ye göre Doğanay ve Karakuş, 2004, s.281).

Tablo 2.4 incelendiğinde eski programda coğrafya içerikli ünitelerin oranı % 33, ders saati 36 iken 2005 programında coğrafya içerikli ünitelerin oranı % 39’a çıkmış ders saati ise 42’ye çıkmıştır. 2005 programında içerik olarak eski programda bulunmayan bazı ünite ve konularında bulunduğu görülmektedir. 5. Sınıf “Gerçekleşen Düşler” ve Hepimizin Dünyası” ünitelerinin içeriğine eski 4,5,6,7 ve 8. Sınıf Sosyal Bilgiler programlarında hemen hemen hiç değinilmediği görülmüştür.

İçerik olarak 2005 programında, eski programda yer alan ünite ve konuların genel manada hemen hepsine değinilmiştir. Ancak eski programda kapsamlı bir şekilde yer alan bazı konuların 2005 programında sınırlı veya dolaylı olarak ele alındığı

görülmektedir. Örneğin 5. Sınıf “Adım Adım Türkiye” ünitesinde “Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıtları tanı” kazanımı da aynı çerçevede değerlendirilebilir (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005, s.148-149).

**Tablo 2.4:** 5. Sınıf eski ve yeni Sosyal Bilgiler ünitelerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. **2005 Programı;**

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DERS SAATİ
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
<b>İnsanlar, Yerler ve Çevreler</b>	<b>Bölgemizi Tanıyalım</b>	<b>8</b>	<b>14</b>	<b>15</b>
<b>Üretim, Dağıtım ve Tüketim</b>	<b>Ürettiklerimiz</b>	<b>7</b>	<b>14</b>	<b>15</b>
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
<b>Küresel Bağlantılar</b>	<b>Hepimizin Dünyası</b>	<b>6</b>	<b>11</b>	<b>12</b>
<b>Toplam</b>		<b>47</b>	<b>100</b>	<b>108</b>

<b>Eski Program</b>	Vatan ve Millet	7	11	12
	Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?	12	36	39
	<b>Güzel Yurdumuz Türkiye</b>	<b>31</b>	<b>33</b>	<b>36</b>
	İslamiyet’in Doğuşu, Yayılışı ve Türkiye	12	20	21
	<b>Toplam</b>	<b>62</b>	<b>100</b>	<b>108</b>

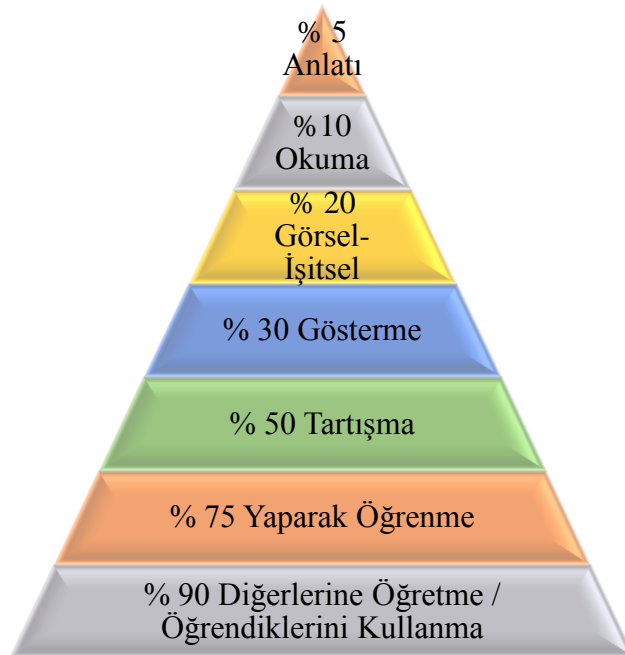
## 2.6. Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerin Uygulanmasına Yönelik Yaklaşımlar

### 2.6.1. Yöntem

Eğitim ortamında öğrenmenin gerçekleşmesine etki eden ana unsurlardan olan yöntem, amaca ulaşmak için izlenen yol olarak da tanımlanabilir. “Yöntem, eğitimin hedefine ulaşmak için kullanılacak tekniklerin, işlenecek konunun araç-gereç ve kaynakların birbiriyle ilişkili olarak kullanıldığı bir öğretme yoludur (Erden, 1998, s.98).”

Hayatı boyunca öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren bireylerin yetiştirilmesinde öğretim yöntem ve teknikleri de büyük önem taşımaktadır. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun hedefler belirlenmiş olsa bile bu hedefleri tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir. Öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşünmelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Yapılan çeşitli araştırmalar, öğretimde anlatım yönteminin mümkün olduğu kadar az kullanılması gerektiği konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır. Anlatım yönteminin bazı yöntemlerle karşılaştırılması da bu görüşü destekleyici sonuçlar ortaya koymaktadır. (Açıkgöz, 2003).

#### Şema 1: Kalıcı Öğrenme Değerleri Şeması



Kaynak: National Science Foundation, 1977

Şema 1’de de görüldüğü üzere öğrenme süreçlerinde, birey anlatılanların % 5’ini, okuduklarının % 10’unu, görüp işittiklerinin % 20’sini, bizzat kendisinin gösterdiklerinin % 30’unu, üzerinde tartıştığı konuların % 50’sini, yine bizzat yaparak öğrenmeye çalıştıklarının % 75’ini kalıcı öğrenmeye çevirebilirken diğerlerine öğretme ve öğrendiklerini kullanma ile % 90’ını kalıcı öğrenmeye çevirebilmektedir.

İnceleme sahası bu kadar geniş olan ve analiz etme, bağlantı kurma, bütünleştirme, çözüm önerisi getirme gibi pek çok yeteneği gerektiren bir bilim dalının gelecek nesillere öğretilmesinde geleneksel yaklaşımlar oldukça sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla Coğrafya teriminin tanımındaki değişimlere paralel olarak Coğrafya öğretim metotlarında, öğrenme ortamlarında ve öğretme yaklaşımlarında da çağı yakalamak kaçınılmaz görünmektedir.

Türkiye’de interaktif ve teknolojinin avantajlarından faydalanmaya yönelik bir takım yenilikler getirilmeye çalışılsa da bunlar pilot uygulamaların dışına çıkamamıştır. Türkiye’nin doğusuna doğru gidildiğinde ve hatta büyükşehirlerin birçoğunda hala derslik, araç gereç, teknolojik altyapı ve öğretmen sıkıntısı gibi birçok sıkıntı yaşanmaktadır. Fakat acı olan bir gerçek varsa o da dünyanın eğitimde teknolojiyi kullanarak eğitim sistemlerini ve öğretim modellerini geliştirme konusunda hızla ilerlemesi, ülkemizin ise yıllardan beri süregelen deneme yoluyla kalıcı bir sistem bulamaması ve sürekli eğitim sistemini değiştirmesidir. Hatta o kadarki bazı dönemlerde altı ayda, bir yılda bir değişikliğe gidilmesidir.

Nitekim İncekara (2007), bu konuda şöyle demektedir:

Coğrafya eğitimi çalışmaları içerisinde coğrafya öğretiminde yeni yaklaşımlar, coğrafya öğretim metotları ve coğrafya eğitimi ile ilgili geliştirilen teoriler önemli bir yer tutmaktadır. Son dönemde öğretim programlarında meydana gelen değişimler, birçok ülkenin standart temelli ve yaparak öğrenmeye dayalı müfredat yaklaşımını öğretim programlarına adapte etme çalışmaları ve ülkelerin düşünen, sorgulayan, ulusal ve uluslararası problemlere çareler üreten dünya vatandaşları yetiştirme gayretleri araştırmacıları bu alanda daha fazla çalışma yapmaya itmiştir. Bu çalışmalar problem çözme temelli eğitim, öğrenci merkezli yaklaşım, işbirliğine dayanan öğrenme, araştırma temelli öğretim ve aktif öğrenme gibi kavramları kapsamaktadır. Coğrafya eğitimi araştırmalarında üzerinde en çok durulan

konulardan biri de öğrencilerin coğrafi yeteneklerinin geliştirilmesidir. Coğrafi becerilerin geliştirilmesi standart temelli ve etkinliğe dayalı coğrafya öğretim programlarının temel hedeflerinden birisi olarak belirlenmiştir. Coğrafi yetenekler; coğrafi soruların sorulması, coğrafi bilginin elde edilmesi, organize edilmesi, analiz edilmesi ve coğrafi sorulara cevap verilmesinden oluşmaktadır.

2005 Sosyal Bilgiler programı modern öğretim strateji, yöntem ve tekniklere açıktır. Programın ünite şemalarında ve program kılavuz kitaplarında etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Kılavuz kitaplarda öğretmenlere modern öğretim strateji, yöntem ve teknikleriyle ilgili bilgiler verilmiş, bu etkinlikleri nasıl uygulayacakları yönergeler yardımıyla açıklanmıştır. Program içerisinde öğretim teknolojilerini temel alan bilgisayar destekli öğretim, internet, film ve belgesellerin eğitim öğretimde kullanılmasının yanı sıra sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları, problem çözme, altı şapkalı düşünme, analogi, drama, beyin fırtınası, ders içerisinde gazete, bülten haberleri, afiş ve posterlerin kullanılması gibi birçok yeni anlayış ele alınmıştır. Böylece teorinin uygulamaya nasıl yansıtılacağı öğretmenlere gösterilmiş ve öğretmenlerin bu etkinlikleri temel alarak yeni etkinlikler geliştirmesine olanak sağlanmıştır.

#### **2.6.1.1. Gezi- Gözlem ve İnceleme Yöntemi**

Gezi gözlem yöntemi; önceden hazırlanmış bir plan dâhilinde öğrencilerin gerçek yaşam içinde yer alan, sınıf ortamına getirilemeyen olguları, araçları, olayları, nesnelere ve insanları sınıf dışında incelemelerine, anlamalarına fırsat veren bir yöntemdir. Gezi- gözlem ve inceleme; öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerine bilgi edinmelerini ve onların bilimsel bir araştırmayla ilgili temel becerileri kazanmalarını sağlayan etkili bir öğretim yöntemidir (Aykaç, 2006, s.214). Günümüzde özellikle tarih, coğrafya, turizm, daha genel değerlendirsek sosyal bilimlerde çok defa kullanılan yöntemlerin başında gelir. Eğitsel amaçları gerçekleştirmek için okul tarafından organize edilen geziye ve gözleme ilişkin faaliyetlerin tümüdür (Özay, 2003, s.46).

Uzun yıllar özellikle eğitimde gerçek öğrenmenin istenilen seviyeye getirilemeyişi hep tartışılmıştır. Bu yöntem biraz da bu tartışmalara son vermiştir. Çünkü Gezi- Gözlem ve İnceleme Yöntemi öğrencilere “gerçek dünyayı görme imkânı sağlamaktadır. Öğrenciler öğretim materyalinin olduğu yere giderek gözlem yapma



imkânına sahip olmaktadır. Gezi- gözlem ve inceleme yöntemini herhangi bir yere gidip bir olayı incelemek gibi çok basite indirgemek yanlış olur. Burada edinilecek tecrübelerin, bilgilerin öğrenci açısından faydalı ve değerli sonuçları vardır. Ancak bu tecrübelerin yararlı olması için öğretmenin hazırlığı ve ön incelemesi tabîî ki şarttır.

Gezi gözlem yönteminin uygulanması çok zaman almakta ve pahalıya mal olmaktadır. Bunun yanında okul dışında yapılan gözlemler, öğretmene ek yasal sorumluluklar yüklemektedir. İşte sadece bu yüzden bile öğretmenler tarafından çok az tercih edilmekte uygulanmaktadır. Ayrıca gezi iyi planlanmazsa boşuna zaman kaybindan öteye gidemez. Gezi için, izin prosedürü çoğu zaman zor olmakta ve zaman almaktadır. Eğitim öğretim amaçlı geziler için, programda ayrılan ayrıca bir zaman dilimi planlanması organizasyonu zorlaştırmaktadır. Gezinin yapıldığı gün öğrencilerin diğer derslerine devam etmeleri önemli bir engel teşkil etmektedir. Gezi ve gözlem sırasında, kaza tehlikesi ile karşılaşma ihtimalinin olması da önemli bir problemdir.

#### **2.6.1.2. Problem Çözme Yöntemi**

Problem çözme, John Dewey'in geliştirdiği "Bilişsel Yöntemin" eğitime uyarlanmış biçimidir. Sorun çözme akla dayalı bir işlemdir. Bu yolla ilişkiler belirlenir, yeni ilişkiler kurulur, sonuç çıkarılır, genellemeler yapılır (Nas, 2003, s.161). Problem çözme yöntemi öğrenciye bilimsel yöntemi edinme, eleştirel düşünme becerisi geliştirme, karar verme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme için temel beceri alışkanlıkları kazandırır (Beydoğan, 2002, s.67).

"Problem çözme yöntemi birçok yazar tarafından 21.yüzyılın öğretim modeli olarak görülmekte, bir konu üzerinde akıl yürütme olarak tanımlanmaktadır. Problem çözme sürecinde düşüncenin uygulanmasından başka bir şey değildir (Sözer, 2003, s.98)."

"Öğrencide üst düzey düşünme, bilgiyi bilgi üretme için kullanma yeteneği edinmeyi gerektirir (Beydoğan, 2002, s.67)."

Çağdaş eğitim anlayışı, öğrencinin bilgiyi kendilerinin üretmeleri ve yapılandırmaları gerektiğini savunarak öğretmenlerden bilgiyi, bilgiye ulaşma yollarını belirleme, sorunlara etkili çözüm ya da çözümler üretmede yol gösterme, öğrencilerin eleştirel düşüncelerini teşvik etmelerine fırsat verecek olan çok boyutlu öğretim etkinliklerini

hazırlanmasını ve uygulanmasını istemektedir. Bu amaçların öğrencilerde geliştirilmesinde problem çözme yöntemleri ve içerdikleri etkinliklerin son derece etkili olduğu söylenebilir (Yavuz, 2005, s.335).

Günümüz okul ortalamasına bakıldığında öğrencilerin kendilerini problem çözme konusunda bile geliştirebilmelerine yardımcı olabilecek, sınıfta otoriterlikten ziyade liderlik vasfıyla öğrenciyi yönlendirebilecek öğretmenler çok azdır. Yeni nesil öğretmenler tecrübe konusundaki zayıflıkları, eski sistem ile yıllarını geçirmiş öğretmenler ise bu metottan oldukça uzaktır. Eğitim sisteminin ve programının bu iki nesil öğretmenler arasındaki uygulama konusundaki yeterlilikle ilgili sunduğu bir çözüm maalesef yoktur.

Öğretmen problem çözme yöntemini kullanırken öğrenci problemi tartışabileceği kadar bilgi sunar. Başka bir ifade ile problemin sınırlarını çözer. Öğretmenin problemin çözümüne ilişkin amaçları ortaya koyması, probleme ilişkin verilerin nerelerden nasıl toplanacağını belirlenmesi, toplanan bilgilerin nasıl organize edileceğini açıklaması öğretmenin rehberlik görevidir. Bu görevi çerçevesinde problemde elde edilen verileri kullanan öğrencilerin, problemin çözümüne yönelik ortaya koydukları çözüm önerilerini tartışır. Çözümler test edilir. Problemin çözüm aşamaları bütün sınıfta birlikte gözden geçirilir (Beydoğan, 2002, s.67).

Öğretmen tarafından sınırları çizilerek ortaya konan bir probleme öğrencilerin çözüm bularak öğrenmeyi gerçekleştirdikleri problem çözme yöntemi uygulanırken izlenmesi gereken aşamalar şu şekilde sıralanabilir;

1. Sorunu tanımlama, inceleme ve sınırlandırma,
2. Çözüme ilişkin veri toplama, verileri yorumlama ve araştırma,
3. Çözüm için gerekli denenceleri oluşturma,
4. En uygun denenceyi uygulama ve sonuca ulaşma,
5. Sonuca çözüm getirme ve sonucu değerlendirme (Sözer, 2003, s.99-100).

### **2.6.1.3. Proje Tabanlı Öğrenme Yöntemi**

Proje tabanlı öğrenme, okulda ve okul dışında, öğrencilerin iyi ilişkiler kurmalarını sağlayabilecek bir yapıya sahiptir. Proje tabanlı öğrenmede bireysel çalışmalar yerine küçük grupla çalışmalar tercih edilerek, öğrencilerin öğrenme süreci boyunca hem kendi grupları hem de diğer gruptaki arkadaşlarıyla koordinasyon içerisindeki

çalışmalarına imkân sağlamaktadır. Proje tabanlı öğrenme modelinde değerlendirme, öğrencilerin sınıf ve okul yaşantılarının haricinde, ihtiyaç duydukları gerçek hayattaki becerilerinin gelişmesi ve belgelenmesi ile ilgilidir (Demirel, 2006, s.238).

Proje tabanlı öğrenme öğrencinin, öğrenme öğretme sürecinde pasif bir alıcı konumundan, araştıran inceleyen, bilgiye ulaşan ve elde ettiği bilgileri kullanarak anlamlı bütünler haline getirip bu bilgilerle problem çözmesini amaçlayan bir öğrenme modelidir. Proje tabanlı öğrenme öğretme-öğrenme sürecinde yenilikçi bir modeldir. Genel kavramlara, düşüncelere ve disiplinin ilkelerine odaklanır. Öğrencilerin problem çözümü için araştırmaları bilgi elde etmeleri ve bu bilgileri anlamlı bir bütün haline getirerek bir ürün ortaya koyma sorumluluğunu içerir. Öğrencilerin kendilerine özgü bir biçimde araştırmalarına ve kendi bilgilerini kurmalarına izin veren gerçekçi ürünlerle en son noktaya ulaşmasını sağlar. Bu yaklaşımda öğrenciler, kendi öğrenme deneyimleriyle meşgul olurken; öğretmenler, öğrencilerin projelerini gerçekleştirebilmeleri için onlara yardımcı olmaktadır. Öğrenciler projelerini gerçekleştirmek için ön planda iken öğretmenler işlevi kolaylaştırmak için arka planda yer almaktadırlar (Demirel, Başbayar, Uyangör ve Bıyıklı, 2001, Akt. Öner, 2007, s.17-18).

Proje tabanlı öğrenme gerçekleştirilirken öğretmen, projenin ne ile ilgili olduğu konusunda açık, çalışma grubunun belirlenmesinde seçici ve dikkatli davranmalıdır. Öğrenciler gerçek bir takım olarak çalışma yapma hususunda cesaretlendirilmeli, takım kuralları önceden belirlenmeli ve öğrencilerin bir iş planı dâhilinde hareket ederek eşit roller üstlenmeleri sağlanmalıdır. Öğretmenin dikkat etmesi gereken bir diğer husus ise, öğrencilerin önceden planlanmış düzenli toplantılar yapmalarını sağlamaktır.

#### **2.6.1.4. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi**

İşbirliğine dayalı öğrenme modeli; öğretmen merkezli olmaktan ziyade öğrenci merkezli olup aktif rolü öğrencinin üstlendiği bir özelliğe sahiptir. Açıkgöz (2000)'e göre işbirlikli öğrenme; “öğrencilerin sınıf ortamında küçük karma gruplar oluşturarak ortak bir amaç doğrultusunda, akademik bir konuda birbirlerinin öğrenmelerine yardımcı oldukları grup başarısının değişik yollarla ödüllendirildiği bir öğrenme yaklaşımıdır.

Bireysel anlam oluşturmada sosyal ortamın önemli derecede bir etkisi olduğu kabul edildiğinden, çoğu yapılandırmacı ortamda öğrenme, işlemsel bir etkinlik ve kültürün paylaşımı olarak görülmektedir. Vygotsky'nin kuramına göre bireylerdeki üst düzey zihinsel süreçler sosyal etkileşimle gerçekleşmektedir. Bir grubun yaptıkları, fikirleri ve yaklaşımları bireylerin katılımlarıyla olduğundan bireyler fikirlerini geliştirmek için birbirlerine ve bir gruba gereksinim duyarlar. Yapılandırmacılıkta bilgi, bir yapı özelliği sergilediğinden ve bilgiyi yapılandırmayı öğrenme başkalarıyla birlikte gerçekleştiğinden, işbirliğine dayalı süreçler çok önemsenmiştir (Yurdakul, 2007, s.54, Akt. Bakır, 2010).

Öğretmen, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek için zaman harcamak yerine, aktif öğrenmeye dayalı etkinlikler uygulamalıdır. Yeni etkinlikler tasarlanırken, dersin genel amacı, ünite kazanımları, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Öğretmen bilgi dağıtıcı rolü yerine, öğrencilerinin anlam kurmalarına yardımcı rolünü benimsemelidir (MEB, 2005, s.8).

### **2.6.2. Araç-Gereç Kullanımı**

Demirel, Seferoğlu ve Yağcı (2002, s.5)'ya göre görsel öğeler; öğrenen bireylerin dikkatini çekerek onları güdüler, dikkatlerini canlı tutar, duygusal tepkiler vermelerini sağlar, kavramları somutlaştırır, anlaşılması zor olan kavramları basitleştirir, şekiller yoluyla bilginin düzenlenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırır, bir kavramla ilgili öğeler arasındaki ilişkileri örgüt şemaları ve akış şemaları yoluyla kolayca verebilir ve bazı öğrencilerin görsel öğelerle kaçırmaları olası bir takım noktaları anlama şansı verebilir (Yaşar, 2004'ten alıntı).

Welton ve Mallan (1999)'a göre Sosyal Bilgiler öğretiminde harita kullanımı, çocuğun keşfetme ve bütüncül algılama gibi becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra haritalar öğrencilerde kuşbakışı algılama yeteneğini de geliştirmektedir (Yaşar ve Gültekin, 2006, s.295'ten alıntı). Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgilerde coğrafya disiplinli konular işlenirken haritalardan faydalanılması öğretimi önemli ölçüde olumlu yönde etkileyecektir. Coğrafyanın büyük bir bölümü gerçeklerle ilgili iken, bir bölümü de algılara dayanır. Uzak yerleri algılama biçimimiz, büyük ölçüde bize gösterilen görsel şekillere bağlı

olacaktır. Örneğin, derse müzik eşliğinde yorumsuz olarak Afrika kıt'asına ait bir klip gösterilerek başlanabilir. Klibi izleyen öğrenciler, görmüş oldukları şekilleri tanımlayıcı sıfatlar seçebilirler (Demirkaya ve Tokcan, 2006, s.291).

Şimşek (2003), ise araç gereç ve materyal ile öğrenci etkileşimini şöyle ifade eder: “Öğrenme sürecindeki öğretim materyali ile öğrencinin etkileşimi ne kadar fazla olursa, öğrenme o kadar kalıcı olmaktadır. Görsel sembollerin dikkat çekeceği, öğretme-öğrenme yaşantısına renk katacağı birer gerçektir. Bununla birlikte, bir grafik, bir şema, bir resim-fotoğraf ve bir harita üzerinde örnek olay çalışmasındaki gibi etkinlik yaşanması, katılım ve deneyim etkinliklerine girdiği için materyal sadece göze hitap etmekle kalmaz, öğrenci etkileşimi yüksek olacağından öğrenme %80'e çıkabilir” (Yaşar, 2004'ten alıntı). Öğrenme durumlarının ve öğrenme sürecinin öğrenciye zevk vermesi gerekir. Bunun yanında başardığını duyması görmesi veya hissetmesi sağlandığında öğrenme çabası artacaktır (Büyükkaragöz, 1997, s.117).

Türkiye'de halen diğer birçok alanda olduğu gibi Coğrafyada da bilgisayar kullanımı yeterli değildir. Araç gereçlerden yararlanma, özellikle bilgisayarlardan ve bilgi teknolojilerinden yararlanma çok az düzeydedir (Şahin, 2002, s.296). Gelişen teknolojiye bağlı olarak özellikle internetin eğitim ve öğretimde kullanılmasıyla bu kavramların anlamlarında değişiklik olmaktadır. Örneğin internetin kullanılmasıyla öğrenen kişi daha aktif olarak öğrenmeye katılır (Şahin, 2002, s.288). İnternet Coğrafya eğitiminde de etkin olarak kullanılabilir. Günümüzde internette Coğrafya ile ilgili en yaygın olarak bulunan sayfalar şu konu başlıklarıyla ilgilidir:

- ❖ İstatistik ve veri kaynakları,
- ❖ Çeşitli atlas ve haritaların yer aldığı sayfalar,
- ❖ İklim değişiklikleri, Güneş ve Ayın hareketleri ile ilgili sayfalar,
- ❖ Coğrafya eğitimi ve öğretimiyle ilgili araştırma sonuçları, makalelerle ilgili sayfalar,
- ❖ Online süreli yayınlar (dergi ve araştırma sonuç raporları gibi),
- ❖ Yayınevleri ve kitapçılar,
- ❖ Coğrafya ile ilgili oyun sayfaları.

Yukarıda sözü edilen konular internette, üniversitelerin web sayfaları, kişisel sayfalar, resmi kurumların hazırladığı sayfalar ve özel şirketler tarafından

hazırlanmış sayfalardan oluşmaktadır (Şahin, 2002, s.298, 299, Akt. Kahrıman, 2008, s. 21-22).

Coğrafya içerikli konuların öğretiminde kullanılan araç-gereçlerde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- ❖ Sunulan uyarıcılarda gereksiz ayrıntılar atılarak asıl fikir verilmeli ve bu fikri anlamlandırabilmesi için örneklerle öğrenciye yardım edilmelidir.
- ❖ Araç ve gereçlerin amaca uygun kullanılabilmesi için doğruluğu tartışılmamalıdır. Örneğin: Ağrı Dağı'nın yüksekliği 5137m iken haritada 5134m olması durumunda öğretmenin doğruyu bilmesi gerekir. Yine Ağrı şehri bazı haritalarda "Karaköse" olarak geçmektedir (Güngördü, 2002, s.117).
- ❖ Konunun izahında gerekli harita, şekil, tabloların renk, çizim ve yazı tarzı yönünden estetik olması gerekir. Kullanılacak fotoğraf ve slaytlarda da estetiğe dikkat edilmelidir. Estetik olma, öğrencinin ilgi ve dikkatini çekerek öğrenmeyi kolaylaştırır (Güngördü, 2003, Akt. Kahrıman, 2008, s. 21-22).

Bugün Sosyal Bilgiler derslerinde öğretme-öğrenme sürecinin verimli bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğretim programları ve öğretimde kullanılan materyallerin seçilmesi üzerinde araştırmalar devam etmektedir. İlköğretim Sosyal Bilgiler derslerinde Coğrafya içerikli konuların işlenişinde öğrenci aktivitelerini ön plana çıkararak dersin öğrenci merkezli olarak gerçekleşebilmesinde kavram ve genellemeler örnek, yazı ve gösterim tahtaları, kum masası, şekil, kroki, kartlar, resimler, fotoğraflar, afişler, haritalar, grafikler, karikatürler, küre, kabartma haritalar, modeller, gazete kupürleri, koleksiyonlar, maketler, yansıtıcılar (tepegöz, slayt, data show ve her türlü projektörler), televizyon-video, bilgisayar ve gezilerle desteklenmelidir. Çünkü sözü edilen yaklaşım öğrencilerin güdülenmesini sağladığı gibi, öğrenmeyi somutlaştırır ve öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar (Yaşar, 2004, Akt. Kahrıman, 2008, s. 21-22).

Özellikle ilköğretim basamağında öğrencilerin görsel algılarının daha yüksek ve etkili olduğu düşünüldüğünde, Sosyal Bilgileri içerisindeki coğrafya içerikli konuların öğretilmesindeki etkisi de yüksek olacaktır. Ancak öğretmenlerimizin çeşitli sebeplerle (araç gereç ve materyal eksikliği, ayrıca zaman ayrılması, üşengeçlik vs.) buna yeterli önemi vermemeleri çoğu zaman sadece basit haritalarla

konuları geiştirmeleri ğretimi olumsuz etkilemektedir. Hlbuki teknoloji çağını yaşadığımız şu zamanda özellikle coğrafya konuları çok zevkli ve eğlenceli hale getirilerek kalıcı öğrenme sağlanabilir.

## **2.7. Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinli geleri**

### **2.7.1. Coğrafya İçerikli Beceriler**

Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler Programı, ilköğretim 4-8. Sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. (MEB, 2005, s.43). Bu becerilerden Coğrafya içerikli ünitelerle doğrudan ilişkili olan;

**“Gözlem Becerisi”**nin aşamaları şu şekilde sıralanmıştır:

1. evresindeki olay ve olgulara dikkat etme.
2. evresindeki olay ve olguları algılama.
3. evresindeki olay ve olguları doğru ve tarafsız tanımlama.
4. evresindeki olay ve olguların neden ve sonuçlarını açıklama.
5. Gzlediklerinin nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme.
6. Olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme benzer ya da farklı yönlerini ortaya koyma.
7. Gzlediklerini kaydetme ve aktarma.
8. Gzlediklerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilme ve bağdaştırabilme.
9. Gzlediklerini araştırmalarda veri olarak veya gelecek ile ilgili planlamalar yapmak için kullanabilme.
10. Benzer olaylarla ilişkilendirme ve böyle bir olayla karşılaştığında ne yapması gerektiğine dair davranış geliştirme.

**“Mekanı Algılama Becerisi”**nin aşamaları ise şu şekilde sıralanmıştır:

1. Uzay ilişkilerini görebilme:
  - a. Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kğit üzerindeki biçimini, göz önünde canlandırma.

- b. Bir şekli üç boyutlu görebilme.
  - c. Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme.
2. Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama.
3. Küre kullanma.

**Tablo 2.5:** 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerde Doğrudan Verilecek Beceriler

<b>SINIF</b>	<b>ÜNİTELER</b>	<b>DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİLER</b>
5	Bölgemizi Tanıyalım	Gözlem
5	Ürettiklerimiz	Basit istatistik verileri okuma
5	Hepimizin Dünyası	Olgu ve düşünceleri ayırt etme

Kaynak: MEB, 2005, s. 47

### 2.7.2. Coğrafya İçerikli Kavramlar

Doğanay (2008, s. 82-83) Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı ışığında yeni Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesi adlı makalesinde; Milli Eğitim Bakanlığınca 2005 yılında uygulamaya konulan yeni Sosyal Bilgiler programında Sosyal Bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Kıroğlu, 2006, s. 620).

Resmi programda yapılan tanımda da görüldüğü gibi Sosyal Bilgilerin amacı “bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirme” olarak belirtilmiştir. Toplumsal varoluş insana sosyal bir varlık olarak odaklanırken, vatandaşlık daha çok politik bir varlık olarak odaklanmaktadır. Sosyal Bilgilerin içerik alanı olarak tanımda yalnızca Sosyal Bilimler belirtilmiş, sanat, edebiyat vb. insanla ilgili diğer tüm bilgilerin



vurgulanmadığı görülmüştür. Programın etkinlikler kısmında, sosyal bilimler dışında farklı bilgi kaynaklarından da yararlanılmasına rağmen, tanımda sadece Sosyal bilimler vurgulanmıştır. Tanımdan içeriğin düzenlenmesinde disiplinler arası tematik bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bu haliyle tanım, çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışıyla temelde tutarlı görülmektedir.

**Tablo 2.6:** Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya Temelli Kavramlar ve Veriliş Düzeyleri

Kavramlar	4.	5.	Kavramlar	4.	5.
Afet	⊙	⊙	Para	⊙	⊙
Benzerlik ve farklılık	⊙	⊙	Pazar	○	⊙
Beşeri ortam	⊙	⊙	Şehirleşme		○
Birinci elden kaynak		○	Tasarruf	⊙	⊙
Bölge	○	⊙	Ticaret	○	○
Çevre	⊙	⊙	Tören	○	○
Çevre kirliliği	○	⊙	Turizm		○
Dağıtım	○	⊙	Tüketim	○	⊙
Doğal kaynaklar		○	Ulaşım	○	⊙
Doğal ortam	⊙	⊙	Ücret	○	○
Ekonomi	○	⊙	Üretim	○	⊙
Ekonomik faaliyet	○	⊙	Ürün	○	⊙
Emek	○	⊙	Yatırım		○
Enerji		○	Yer	⊙	⊙
Göç		○	Yerleşme	○	⊙
Grup	○	○	Yön	⊙	⊙
Güç	○	⊙			
Haberleşme		○			
Hava durumu	⊙	⊙			
Hava olayı	⊙	⊙			
İhracat		○			
İkinci elden kaynak		○			
İklim	○	⊙			
İletişim		○			
İsraf	○	○			
İstek ve ihtiyaçlar	⊙	⊙			
İş bölümü	○	⊙			
İşsizlik		○			
İthalât		○			
Kamu	○	⊙			
Kamuoyu	○	⊙			
Kanıt	○	⊙			
Kâşif		○			
Katılım	○	⊙			
Kaynak	○	⊙			
Kentleşme		○			
Keşif		○			
Kıta	○	○			
Kimlik	○	⊙			
Nüfus		○			

○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.

⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.

⊙ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.

Tablo 2.6’da Sosyal Bilgiler programında Coğrafya temelli kavramlar ve veriliş düzeyleri görülmektedir. Kavramların veriliş düzeylerine bakıldığı zaman, Doğal kaynaklar, Enerji, Göç, Grup, Haberleşme, İhracat, İletişim, İsrar, İşsizlik, İthalât, Kâşif, Kentleşme, Keşif, Kıta, Nüfus, Şehirleşme, Ticaret, Tören, Turizm, Ücret ve Yatırım kavramları giriş düzeyinde verilirken, Bölge, Çevre kirliliği, Dağıtım, Ekonomi, Ekonomik faaliyet, Emek, Güç, İklim, İş bölümü, Kamu, Kamuoyu, Kanıt, Katılım, Kaynak, Kimlik, Pazar, Tasarruf, Tüketim, Ulaşım, Üretim, Ürün ve Yerleşme kavramları geliştirme düzeyinde, Afet, Beşeri ortam, Çevre, Doğal ortam, Hava durumu, Hava olayı, İstek ve ihtiyaçlar, Para, Yer ve Yön kavramlarının ise pekiştirme düzeyinde verildiği görülmektedir.

Eğitim sistemimizde belki pek çok derste görülen bu kavramlara dayalı öğretim hepimizin en büyük eleştirisi olan ezberleme ve hatırlamaya dayalı öğretimi ön plâna çıkarmaktadır. Bundan olumsuz etkilenen derslerin başında Coğrafyanın geldiğini söylemek mümkündür (Taşlı, 2000).

Ezberlemeye dayalı öğretimin önüne geçebilmek amacıyla kavram öğretimi daha görsel ve eğlenceli hale getirilmelidir. Bu nedenle kavram öğretiminde grafik materyaller geliştirilmiştir. Anlam Çözümleme Tablosu (AÇT), Kavram Ağı (KA) ve Kavram Haritası (KH) uygulamaları öğrenciyi daha aktif hale getirecek, kavramları görselleştirecek, öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda kavramlar üzerine ilişkilendirme, tanımlama ve sebep-sonuç ilişkileri kurulan Coğrafya içerikli üniteleri grafik materyallerin en fazla kullanılabileceği alanlardır. Bir KH’de tüm kavramlar görselleştirilebilir. 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya konularına ilişkin kavramları ve bu kavramların veriliş düzeyleri Tablo 2.6’da gösterilmiştir.

### **2.7.3. Coğrafya İçerikli Değerler**

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır. (Özgüven,1999)

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler Programı 5. sınıf Coğrafya disiplinli ünitelerde doğrudan verilecek değerler Tablo 2.7’de belirtilmiştir.

**Tablo 2.7:** 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Ünitelerde Doğrudan Verilecek Değerler

<b>SINIF</b>	<b>ÜNİTELER</b>	<b>DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞERLER</b>
5	Bölgemizi Tanıyalım	Doğal çevreye duyarlılık
5	Ürettiklerimiz	Çalışkanlık
5	Hepimizin Dünyası	Tarihsel mirasa duyarlılık

Kaynak: MEB, 2005, s. 91

#### **2.7.4. Coğrafya İçerikli Genel Amaçlar**

2005 Sosyal Bilgiler Programının doğrudan Coğrafya disiplinli üniteler ve konularla ilgili hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
2. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
3. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
4. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

5. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
6. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005, s.6).

Sıralanan amaçlara bakıldığı zaman karşımıza çok güzel ve olumlu bir tablo çıkmaktayken eğitim ve öğretimin çıktıları olan öğrencilerimize baktığımız zaman pratik hayata yansımaları ne yazık ki aynı şekilde karşımıza çıkmamaktadır.

## **2.8. Coğrafya İçerikli Etkinlikler**

TTKB tarafından hazırlanmış olan Coğrafya içerikli etkinlikler, Tablo 2.8'de derlenmiştir. Bu etkinlikler dışında öğrenci yardımcı ders kitabında ve internet ortamında oluşturulan etkinlik havuzlarında Coğrafya disiplinli etkinlikler de mevcuttur.

Tablo 2.8'de görüldüğü üzere TTKB'nin tavsiyesi olan etkinlikler konuyu görselleştirme ve drama temeline dayanan yöntemlerle hazırlanmıştır. Konular daha çok Fiziki ve Ekonomik Coğrafya içerikli konulardan seçilmiştir. Aslında tavsiye edilen etkinlikler tam anlamıyla ve tüm öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilebilirse öğrenciler tarafından daha kolay ve hızlı içselleştirilebilir ve kalıcı öğrenme sağlanabilir.

**Tablo 2.8:** TTKB’ce Hazırlanan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Coğrafya İçerikli Örnek Etkinlikler

ÜNİTE	ETKİNLİĞİN ADI	ETKİNLİĞİN İÇERİĞİ
BÖLGEMİZİ TANIYALIM	Kabartma Harita Yapalım	Basit malzemeler kullanılarak yüzey şekillerini gösteren kabartma harita yapılır.
	Turist Rehberi Olalım	Yaşanılan bölgenin genel özelliklerini anlatan bir kitapçık hazırlanır.
	Bölgemizi Tanıyalım	Yaşadıkları bölgede belirlenen bir yere gezi düzenlenir.
	Kızılırmak Türküsü	Aşık Veysel’in Kızılırmak Türküsü doğal afet bilgisi çerçevesinde incelenir.
	Fotoğrafların Dili	Bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtan resim veya fotoğraflar incelenir.
	İnternette Araştırıyoruz	Bölge ile ilgili çeşitli bilgiler ve fotoğraflar araştırılır.
	Film İzliyoruz	Deprem konulu filmler izlenir.
	Geçmişten Günümüze	Bölgesinde sıkça görülen bir afet ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.
	Deprem Tatbikatı	Deprem tatbikatı yapılır.
ÜRETTİKLERİMİZ	Sınıf Tahliye Çantası Hazırlama	Sınıf Tahliye Çantası Hazırlama
	Bir Gezi Yapalım	Yakın çevredeki bir üretim merkezine inceleme gezisi yapılır.
	İnternette Araştırıyoruz	Yaşanılan bölgedeki bir ekonomik faaliyete ilişkin internet araştırması yapılır.
	Röportaj Yapıyoruz	Bir meslek sahibi ile mesleği üzerine röportaj yapılır.
	Hayat Haritası	Çevresindeki veya Türkiye’deki bir girişimcinin hayat haritası çıkarılır.
HEPİMİZİN DÜNYASI	Yapıyorum, Satıyorum	Bir ürün tasarlanarak onu en iyi şekilde pazarlama projeleri yapılır.
	Film İzliyoruz	Çocuk filmleri ya da turizmle ilgili belgesel filmler izlenir.
	Eşyanın Yolculuğu	Öğrenci tarafından kullanılan herhangi bir eşyanın üretildiği yerden bize ulaşana kadar geçen öyküsünü anlatan bir metin hazırlanır.
	Harikalar Diyarı	Çeşitli malzemeler kullanılarak dünya ortak mirasına ait nesnelerin maketleri yapılır.
	Mimar Sinan’ın Eserlerini Tanıyoruz	Ortak miras eserlerimizden tarihi eserleri tanıtmak amacıyla bir gezi düzenlenir.
Sanal Alan Gezisi	İnternette ortak miras konulu sanal alan gezisi yapılır.	

Kaynak: MEB, 2005, s. 17-23

### 2.9. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Coğrafya İçerikli Öğrenme Alanları ve Ünitelerin Dağılımına Genel Bakış

Hangi seviyede olursa olsun gerek ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki Coğrafya disiplinli konuların gerekse orta öğretimde ayrı bir disiplin olarak Coğrafya derslerinin öğretiminde içeriğin seçiminde önemsenmesi gereken bir kısım ölçütlere ihtiyaç vardır. İçeriğin seçiminde yararlanılabilecek ölçütler şöyle sıralanabilir:

1. İçeriğin evrensel anlamlılığı ve bilimsel geçerliliği var mıdır?
2. İçerik, kültürel ve sosyal bakımdan anlamlı mıdır?
3. İçerik, öğrencilerin gelişim düzeyine, ilgilerine ve ihtiyaçlarına yönelik midir?
4. İçerik, anlayışta genişlik ve derinliğe gelişme sağlamakta mıdır?

Bu tür sorulara verilecek cevaplar, Coğrafya öğretiminde içeriğin seçiminde temel oluşturabilecek ölçütler konusunda görüş kazandırır (Engin, Akbaş ve Geçtürk, 2003, Akt. Kahrıman, 2008, s. 27).

Geri dönüşüm, tasarruf, bilinçli tüketim, suyun önemi ve su kaynaklarının korunması, sürdürülebilir kalkınma vb. gibi günümüz dünyasının çok önemli konularına Coğrafya ders kitaplarında mutlaka yer verilmesi gerekmektedir. Gelecekte ülkemizin kaynaklarını kullanacak ve değerlendirecek öğrencileri bilgiyle donatırken, bu donanımın en önemli parçalarından biri olan Coğrafya bilgisinin yetersiz kaldığını gözlemekteyiz (Çalışkan, 2002 s.136, 137 Akt. . Kahrıman, 2008, s. 27).

Sosyal Bilgiler Programında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım, Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları Coğrafya disiplini ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Araştırmamızın da konusunu oluşturan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya içerikli üniteler “Bölgemizi Tanıyalım”, “Ürettiklerimiz”, “Hepimizin Dünyası”dır. Süre açısından bu ünitelerin 5. sınıf üniteleri arasındaki payı % 39’dir.

2005 programının 5. sınıf öğrenme alanları, ünite, kazanım sayıları, süre ve oranları Tablo 2.9’da gösterilmiştir.

**Tablo 2.9:** 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Öğrenme Alanları ve Ünitelerine Göre Kazanım Sayıları, Ders Saatleri ve Oranları

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	ORANI (%)	SÜRE/DERS SAATI
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	6	14	15
<b>İnsanlar, Yerler ve Çevreler</b>	<b>Bölgemizi Tanıyalım</b>	<b>8</b>	<b>14</b>	<b>15</b>
<b>Üretim, Dağıtım ve Tüketim</b>	<b>Ürettiklerimiz</b>	<b>7</b>	<b>14</b>	<b>15</b>

**Tablo 2.9'un devamı;**

Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	5	14	15
<b>Küresel Bağlantılar</b>	<b>Hepimizin Dünyası</b>	<b>6</b>	<b>11</b>	<b>12</b>
<b>Toplam</b>		<b>47</b>	<b>100</b>	<b>108</b>

Kaynak: MEB, 2005, s.11

Tablo 2.9'da görüldüğü üzere coğrafya içerikli ünitelerin toplam kazanım sayısı 47, oranı % 39, ders saati 42 olarak öngörülmüştür.

2005 Sosyal Bilgiler Programı 5. Sınıf Coğrafya disiplinli öğrenme alanları ve Üniteleri şunlardır:

### **2.9.1. İnsanlar Yerler ve Çevreler (Bölgemizi Tanıyalım)**

Bu ünitenin sonunda öğrencilerden;

- ❖ Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıması,
- ❖ Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklaması,
- ❖ Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirmesi,
- ❖ Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar göstermesi,
- ❖ Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirmesi,
- ❖ Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirmesi,
- ❖ Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlerin zararlarını artıran insan faaliyetlerini fark edebilmeleri beklenmektedir.

### 2.9.2. Üretim, Dağıtım ve Tüketim (Ürettiklerimiz)

Bu ünitenin sonunda öğrencilerden;

- ❖ Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark edebilmeleri,
- ❖ Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirebilmeleri,
- ❖ Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirleyebilmeleri,
- ❖ Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirebilmeleri,
- ❖ Ekonomideki insan etkisini fark edebilmeleri,
- ❖ Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturabilmeleri,
- ❖ İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirebilmeleri beklenmektedir.

### 2.9.3. Küresel Bağlantılar (Hepimizin Dünyası)

Bu ünitenin sonunda öğrencilerden,

- ❖ Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark edebilmeleri,
- ❖ Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark edebilmeleri,
- ❖ Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışabilmeleri,
- ❖ Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verebilmeleri,
- ❖ Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark edebilmeleri,
- ❖ Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirebilmeleri beklenmektedir.

### 2.10. Öğretim Programlarının Uygulanmasında Öğretmenin Rolü

Öğrenmede diğerleri kadar önemli bir başka faktör de öğreticinin yani öğretmenin rolüdür. Yapılan pek çok araştırma, öğrencinin öğretmene karşı sempati geliştirdiği derslerde daha başarılı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin istek ve görüşlerinin önemsenmesi onların geleceğe daha iyi hazırlanmalarını kolaylaştırır. Dolayısıyla onların öğretmenler hakkındaki düşünceleri önemlidir.



Kayaalp (2002), tarafından yapılan bir çalışmaya göre öğrenciler öğretmenler hakkında yaklaşık olarak şunları düşünmektedirler:

Öğretmenlerin bir kısmı mesleğini severek değil, para karşılığı yapmakta, söyledikleri ile yaptıkları uyuşmamakta, notu tehdit aracı olarak kullanmakta, kendilerini geliştirmek için çalışmamakta, öğrencinin başarısızlık nedenlerini araştırmamakta, daima öğrenciyi suçlamaktadır vb.. Buna karşılık öğrencilerin öğretmenlerden beklentileri şu yöndedir: Öğretim programına bağlı kalmamalı, ders dışında sözlerine ve davranışlarına özen göstermeli, kaba kuvvet kullanmamalı, öğrenciyi yönlendirmeli, öğrenciyi motive etmeli, öğrenci arasında ayırım yapmamalı, öğrenciyi tanımaya çalışmalıdır. Bu sayılan olumsuzlukların öneriler doğrultusunda giderilmesi öğrencilerin derse ilgisini dolayısıyla öğrenme isteğini arttıracak, böylece öğrenci öğrenme sürecine aktif olarak katılabilecektir.

2005 programıyla birlikte öğretmen merkezli sınıflardan öğrencinin etkin kılındığı sınıflara doğru yaşanan değişimler ve değişme gereksinimi ile birlikte öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerindeki rolünde de önemli değişiklikler olmuştur.

Öğrenme sürecinin sorumluluğunun öğrencide olması öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına geldiği düşünülmemelidir. Öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında öğretmenin rolünün geleneksel sınıflardaki rolünden farkı; kendi kararlarını uygulamak yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir. Örneğin, öğretmen hangi öğretimsel işin yapılacağı ya da hangi kaynağa bakılacağı konusunda fikri olamayan öğrenciye çeşitli işler ya da kaynaklar önerebilir. Öğrencinin gelişmesinde sorunlarla karşılaşıldığında önlem almak da öğretmenin sorumluluğundadır. Burada söz konusu olan öğretmenin öğrenciye kendi kararlarını empoze etmemesi, onun öğrenmesi ile ilgili kararları onun yerine almamasıdır (Açıkgöz, 2003.34). Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak, derse ilgisini dolayısıyla öğrenme isteğini arttırarak öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.

Çeşitli çalışmalar, sınıf ortamında öğrencileri etkin kılmak ve sınıfta katılım düzeyini arttırmak için yararlı olabilecek etkinlikler sunmaktadır. Bu çalışmalardan, Rosenshine ve Stevens (1986) ve Copple, Siegel ve Sanders (1984) için öğrenme

sürecinde öğrencinin katılım düzeyini arttırmak amacıyla geliştirdikleri öneriler şöyle özetlenebilir (Aktaran: Selçuk; 2003:117)

- ❖ Öğrencilerin kendi kişisel ve akademik ihtiyaçlarına, öğretmenin iznini almak zorunda kalmaksızın ulaşmaları sağlanmalıdır.
- ❖ Yeterli esnekliği olan bir kurallar sistemi olmalıdır.
- ❖ Öğretmenler, öğrencilerin çalışmalarını gözlemek ve öğrenci gelişimi konusunda bir farkındalık geliştirmek için düzenli olarak programlanmış aralıklarla sınıfta dolaşmalıdır.
- ❖ Öğretmenler, öğrencilerin işi gevşek tutma davranışları yayılmadan ve diğer öğrencileri de etkilemeden bunu önleyecek bir sınıf profili kullanmalıdır.
- ❖ Öğrenciler bağımsız olarak çalışırken, öğretmenler ödevlerin ilgi çekici ve öğretmenin talimatları olmaksızın her öğrenci tarafından tamamlanabilecek kadar anlaşılabilir olduğundan emin olmalıdırlar.
- ❖ Öğretmenler öğretim için sınıfı organize etme ve talimatlar verme gibi etkinlikleri azaltmalıdır. Bu durum öğrencilerin kendilerinden hangi etkinliklerin bekleneceğini ve hangi sıra dâhilinde çalışacaklarını bilmelerini sağlayacaktır.
- ❖ Öğretmenler, grup çalışması, etkinlik kitapları, kişisel ödevler ve projelerin kullanımını arttırmalıdırlar.
- ❖ Öğretmenler, öğrencilerin beklentileriyle ilgili sınıf etkinlikleri seçmelidir.
- ❖ Borich (1996) ise, bunlarla birlikte öğrencilerin öğrenme sürecine etkili bir şekilde katılımı için gerekli olan eylemleri şöyle sıralamaktadır:
- ❖ Yargılayıcı bir ortam oluşturmadan geri bildirim için fırsatlar sunmak,
- ❖ Öğrenme sürecinde ilgiyi sürdürmek ve dikkati arttırmak için bireyselleştirilmiş ve öz yönlendirmeli etkinlikler kullanmak,
- ❖ Anlamlı sözel övgüler kullanmak,
- ❖ Gelişmeyi sağlamak için gerekli yönetimi sağlamak.

Sosyal Bilgiler dersinde, bilgi öğrencinin bizzat kendisi tarafından yapılandırılmalıdır. Karar verici olarak öğrencilerin yetiştirilmesinde bilginin, bir amaç olarak değil, bir problemin çözümünde araç olarak edinilmesi sağlanmalıdır.

Öğrenciler, görsel ve yazılı basının eleştirel bir okuyucusu olmaları için teşvik edilmeli, öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmeye çalışılmalıdır. 2005 Sosyal Bilgiler programı özellikle becerilere vurgu yapmaktadır. Öğretmen tarafından sözü edilen becerilerin kazandırılmasına dikkat edilmelidir.

## **2.11. İlgili Araştırmalar**

Bu bölümde direkt olarak Sosyal Bilgiler programlarının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin araştırmalar sınırlı olduğundan, Coğrafya disiplinli konulara, Sosyal Bilgiler ile Coğrafya öğretimine ve programlarına yönelik çalışmalara da yer verilmiştir.

Urçar (2011), “Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Coğrafya Konularının Öğretim Sürecine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Erzurum İli Aşkale İlçesi Örneği)” adlı araştırmasında, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan coğrafya konularının öğretim sürecine yönelik öğretmen görüşleri incelenip değerlendirilerek, öğretmen görüşleri çerçevesinde altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki Coğrafya konularının içerik ve yöntem açısından öğrencilerin seviyelerine uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca içeriğin daha iyi nasıl hazırlanabileceği ve coğrafya konularının etkili sunulması için öngörülen yöntemlerin nasıl uygulanabileceği ve daha çok hangi yöntemlerin uygulandığının belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler programının içerik ve yöntemini kapsayacak şekilde anket ve görüşme formu hazırlanıp uygulanmıştır. Araştırmaya evren olarak Erzurum ili Aşkale ilçesi seçilmiş ve ilçedeki bütün ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine anket uygulanmıştır. Ayrıca bunun yanında Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle görüşme de yapıldığı belirtilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket ve görüşme formu kullanıldığı belirtilmiş, söz konusu anket formu ile elde edilen bilgiler SPSS 7.00 paket programı ile analiz edilerek değerlendirilmiştir. Görüşme formu ile elde edilen bilgiler ise Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sorulara vermiş oldukları cevaplar ayrı ayrı tespit edilerek değerlendirilmiştir. Bu araştırma neticesinde elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan Coğrafya konularının içeriği yeniden gözden geçirilmeli ve görsel öğeler ile zenginleştirilmelidir.
- ❖ Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Coğrafya konularının anlatımında kullanılan soruların bazıları değiştirilebilir.
- ❖ Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Coğrafya konularının öğrenci seviyesine uygunluğu tartışılabilir.
- ❖ Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Coğrafya konularını işlerken konunun özelliğine göre farklı öğretim yöntemlerini uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlam (2014), “Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirmesi” adlı araştırmasında, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına (SBDÖP) ilişkin, öğretmen görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Veriler Erzincan il merkezi, ilçe ve bağlı köylerde, ortaokullarda görev yapan 101 Sosyal Bilgiler öğretmenin verdiği görüşlerden elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formunun yanı sıra SBDÖP değerlendirme ölçeğinin kullanıldığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin programın amaç, içerik, öğretim süreci, ölçme ve değerlendirme ile programın geneline ilişkin öğretmen görüşleri beş bölümde değerlendirilmiştir.

Araştırma sorularını cevaplamak için SBDÖP değerlendirme ölçeğinden elde edilen verilerden hareketle, araştırmanın birinci sorusunu cevaplamak için betimleyici istatistikler, ikinci soruyu cevaplandırmak için cinsiyet değişkeninde örnek t-testi, kıdem yılına göre programın değerlendirilmesinde ANOVA testi ve mezun olunan okul türü değişkeni ile ilgili veriler için Kruskal Wallis H testi kullanıldığı belirtilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler programın kazanım bölümü ile ilgili orta düzeyde, içerik bölümü ile ilgili iyi düzeyde, öğretim süreci bölümü ile ilgili orta düzeyde, ölçme ve değerlendirme bölümü ile ilgili orta düzeyde ve programın geneli ile ilgili orta düzeyde olumlu görüşe sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Programa ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyet, mezun olunan okul türü ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bakır (2010), “Coğrafya Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşımla Geliştirilen Etkinliklerin Uygulamadaki Etkililiği” adlı araştırmasında yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış olan yeni Coğrafya programındaki etkinliklerin,

öğrencilere coğrafi bilgi ve becerileri kazandırmada etkili olup olmadığının ölçülmesi amaçlanmıştır.

Bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilen uygulamada deney ve kontrol gruplarına öntest, sontest uygulanmış ve aralarında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Deney grubuna, araştırmacı tarafından hazırlanan alternatif yapılandırmacı etkinlikler verilirken, kontrol grubunda Coğrafya-9 ders kitabındaki etkinlikler kullanılmıştır. Araştırma 2008-2009 eğitim öğretim yılında Ankara'nın Yenimahalle ilçesindeki Kaya Beyazıtöğlü Lisesi'nde okuyan toplam 116 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel verileri, Coğrafya Başarı Testi ve Coğrafya Tutum Ölçeği ile elde edilirken, nitel verilerin toplanmasında Coğrafya Günlüğü, Ders İzleme Formu ve Görüşme kayıtları kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, varyans analizi ve t testi kullanılmış, nitel verilerin ise belirlenen kategorilerde kodlanarak çözümlendiği belirtilmiştir.

Bu araştırmadan çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Öğrenci başarısında, araştırmacı tarafından hazırlanan alternatif yapılandırmacı etkinlikler, ders kitabındaki etkinliklerden daha etkilidir.
- ❖ Yeni öğrenme etkinliklerinin uygulandığı Coğrafya dersleri, öğrencilerin Coğrafyaya olan tutumlarını olumlu yönde arttırmıştır.
- ❖ Nitel veriler göstermektedir ki; yeni hazırlanan yapılandırmacı etkinlikler öğrenme ortamını olumlu yönde değiştirmiştir. Deney grubundaki öğrenciler derslere zevkle katılmışlar ve öğrenme etkinlikleri üzerinde istekle çalışmışlardır.

Özdal (2007) "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programında Yer Alan Türkiye'miz Ünitesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı araştırmasında ulaştığı sonuçların şu şekilde sonuçlandığını belirtmiştir:

- ❖ Türkiyemiz ünitesinin araştırmaya katılan öğretmenler tarafından genelde yararlı ve uygun bulunduğu bunun yanında Türkiyemiz ünitesinin amaçlarının, toplumun gereksinimlerini "kısmen" karşıladığı,
- ❖ Türkiyemiz ünitesinin öğrencilerin gereksinimlerini kısmen karşıladığı ve gelişim özelliklerine kısmen uygun olduğu,

- ❖ Türkiyemiz ünitesinin gerçek yaşamla bağ kurmaya olanak tanımadığı, ünitenin içeriğinin; sosyal ve kültürel anlamı da yeterli olmadığı, yeterince güncel olmadığı, öğrencilerin becerilerini geliştirmede yeterli olmadığı ve öğrencilerin olgu ve olaylara geniş bir açıyla bakmalarına yeterince olanak sağlamadığı,
- ❖ Türkiyemiz ünitesinin içeriği hazırlanırken, öğrencilerin bireysel farklılıklarına yeterince dikkat edilmediği ve ünite için ayrılan ders saatinin ünitenin içeriğinin öğrencilere kazandırılmasında yeterli olmadığı ayrıca ünite de öğrencilerin derse katılımını sağlayacak yeterince etkinlik bulunmadığı,
- ❖ Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Türkiyemiz ünitesini işlerken farklı strateji, yöntem, teknik ve araç-gereçleri kısmen kullandıkları ve bu ünitelerin anlatımında daha çok soru-cevap yönteminin, daha sonra düz anlatım yönteminin ve en azda proje yöntemi ile gezi-gözlem yönteminin kullanıldığı gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Bayındır (2006), “İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularında KH'nin Öğrenci Başarısına Etkisi” konulu araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri KH çeşitleri, KH'nin yararları ve KH kullanarak başarı oranının artırılabilirliğini araştırmıştır. Araştırmaya göre Sosyal Bilgiler dersi öğretim yöntemi açısından hem KH yöntemine katılan, hem de geleneksel öğretim yöntemine katılan Türkiye'miz ünitesi bilgilerinde bir artış olduğu söylenebilir. Fakat başarı oranına bakıldığında KH yönteminin geleneksel öğretim yöntemine göre öğrencilerin, Türkiye'miz ünitesi bilgilerinde artırmada daha etkili olduğu belirtilmektedir.

Kahriman (2008), “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı araştırmasında, Sosyal Bilgiler Programı ve programın 6. sınıf Coğrafya içerikli ünitelerini değerlendirmeye yönelik olarak öncelikle 2005 programını incelemiştir. Bu incelemede programın genel durumu, Coğrafya içerikli beceri, kazanım, konu, etkinlik, ölçme değerlendirme öğeleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Coğrafya içeriğine göre daha önceki Sosyal Bilgiler programları Sosyal Bilgiler derslerindeki Coğrafya öğretimine yönelik yaklaşımlar incelenmiştir. Araştırmada kullanılan anket, yenilenen Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içeriğine yönelik

olarak, eğitim-öğretim, eğitim ile program ilişkisi, bölümlerinin anlaşılabilirliği, ölçme-değerlendirme, Coğrafya içerikli konulardaki değişim, öğretim süreci ve yöntemleri, kullanılan araç-gereçler ve 2005 programının öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Bu araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Konya İli, Karatay, Selçuklu, Meram İlçesine bağlı ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Elde edilen veriler, SPSS (Statistical Program for Social Sciences) istatistik programı yardımıyla frekans, yüzde, One Way Anova analizi ve Scheffe Testi kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarının analizine göre, özellikle konulardaki değişimler ve öğrencilerin gelişimlerine etkisi başta olmak üzere genel itibarıyla başarılı bulunan 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerine yönelik eleştiriler daha çok ölçme-değerlendirme yöntemleri, araç-gereç sıkıntısı nedeniyle uygulanamayan etkinlikler ve zamanın kısıtlı olmasında yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Sagay (2007) “İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Problem ve Öneriler” adlı araştırmasında ulaştığı sonuçları aşağıdaki gibi özetlemektedir.

- ❖ Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında Tarih ve Coğrafya konularının ayrı birer disiplin olarak okutulmasının daha yararlı olacağını düşündükleri,
- ❖ İlköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alan Coğrafya ünitelerinin Coğrafya disiplinlerinin öğretilmesi açısından yetersiz olduğu,
- ❖ Programın mahallilik ve yaşamsallık ilkelerine uygun olmadığı,
- ❖ Sosyal Bilgiler derslerine haftada 3 saatin ayrılmasının müfredatın yetiştirilmesi açısından yetersiz olduğu ve bu ders saati içerisinde Coğrafya ünitelerine yeterli zamanın ayrılmadığı,
- ❖ Coğrafya konularının öğretilmesinde en etkili yöntemlerden biri olan gezi gözlem yönteminin öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadığı,
- ❖ Coğrafya ünitelerinde konuyla ilgili örneklerin yetersiz olduğu, ayrıca ders kitaplarında kullanılan dil ve anlatımın öğrencilerin algılama düzeyine uygun olmadığı gibi sonuçlar elde etmiştir.

Göksel (2007) “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita ve Grafik Kullanımının Eğitimi Destekleme Düzeyi” adlı araştırmasında ulaştığı sonuçları şu şekilde özetlemektedir.

- ❖ Araştırma yapılan okullarda Sosyal Bilgiler dersi için ayrılmış özel bir sınıfın bulunmadığı,
- ❖ Araştırmaya katılan öğrenciler arasında atlastan yararlanmayı bilmeyenlerin oranının (% 48) yüksek olduğu,
- ❖ Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde yeterince grafiklerle karşılaşmadıkları,
- ❖ Öğrencilere göre Sosyal Bilgiler dersinin en önemli yardımcı aracının harita olduğu,
- ❖ Sosyal Bilgiler kitabındaki haritaların öğretmenlerin büyük bir bölümü (% 65) tarafından yetersiz bulunduğu,
- ❖ Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders kitabındaki bilgi yanlışlıkları ile karşılaşma oranlarının yüksek (% 68) olduğu,
- ❖ Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derste ihtiyaç duyulan haritaları okulda bulma oranının % 60 olduğu gibi sonuçlar tespit edilmiştir.

Erdem (2007) “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğine İlişkin Görüşleri” adlı araştırmasında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, gezi-gözlem konusunda düşündüklerini; gezi-gözlem tekniğini sorunlarına, kullanımına ve kendi yeterliklerine ilişkin görüşlerini alarak bu görüşlere göre değerlendirmelerde bulunmuştur.

Bu araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem tekniği hakkındaki görüşleri SPSS paket programında analiz edilmiş ve birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Sorun boyutuna ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri arasında, cinsiyet ve kıdeme göre büyük oranda benzerlikler görülmekle birlikte, bazı anlamlı farklar da bulunduğu araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Yine Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri arasında cinsiyet ve kıdeme göre yeterlik boyutunda da bazı anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Çepni (2011), “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algularının İncelenmesi” adlı araştırmasında, Sosyal Bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramların (Bölge, coğrafi konum, çevre, harita, ölçek, turizm, iklim, doğal kaynaklar, nüfus, göç, afet



ve yön) sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu istikamette öğrencilerin her bir coğrafi kavrama ilişkin geliştirdikleri metaforlar, çizdikleri resim veya karikatür ile o kavrama ait öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler incelenmiştir.

Nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiş olan araştırmada, üçgenleme (metot üçgenlemesi) şeklinde veri toplamaya uygun olarak ifade edilen nitel araştırma teknikleri (mecazlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi) birlikte kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) sosyo ekonomik düzey (SED) verileri göz önünde bulundurularak, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Karabük İli Merkez İlçesi üst, orta ve alt SED'e sahip yerleşim yerlerinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulunda çalışmaya katılım gösteren 433 (197 kız - 234 erkek) sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda;

- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcılar bölge kavramını; *“farklılıkları olan, belirli sınırlarla birbirinden ayrılan”, “kapsayıcı olan” ve “hayat veren”* olarak algıladıkları belirtilmektedir. Bölge kavramına ilişkin başka bir sonuç ise; katılımcıların bölge kavramını, *“dallara ayrılan ve değerli olan”* şeklinde algıladıklarıdır.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların coğrafi konum kavramını; *“farklılığın ifadesi, yol gösteren, belirleyici olan, önem belirleyen ve soyutluluk ifade eden”* anlamında algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların çevre kavramını; *“kendisine verilen öneme bağlı olarak değişebilen, vazgeçilmez olan, huzur veren, olumsuz görüntü oluşturabilen, değişime açık, öğretici olan ve sonsuzluğu olan”* biçiminde algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların harita kavramını; *“yol gösteren, belirleyici olan, kendi içinde farklılaşan, çeşitliliği olan, bilgi veren ve duruma göre değişiklik gösterebilen”* olarak algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların turizm kavramını; *“klasik bir algı, tarihi ve kültürel değerleri bünyesinde barındıran, finansal getirileri olan,*

*bilgi sağlayan, davetkâr olan ve mekân” şeklinde algıladıkları belirtilmektedir.*

- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların iklim kavramını; *“farklılığın, sürekliliğın, değişimin ve bilimin ifadesi, belirleyici olan, duruma göre değişiklik gösteren ve mutluluk kaynağı”* olarak algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların doğal kaynaklar kavramını; *“fayda sağlayan, sağlığını koruyan, vazgeçilmesi zor, emek gösterilmeden var olan ve sonu olan”* şeklinde algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların nüfus kavramını; *“duruma göre değişiklik gösteren, süreklilik gösteren, olumsuzluklar doğurabilen ve belirli farklılıkları bünyesinde barındıran sistemli bir yapı ”* şeklinde algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların göç kavramını *“zorunluluğun ortaya çıkardığı, olumsuzluklara sebebiyet verebilen, zamana bağlı olarak değişim gösterebilen, süreklilik gösteren ve yeniliklere kapı açan”* olarak algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet kavramını; *“yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren, telafisi zor olan ve zamansız meydana gelebilen ”* şeklinde algıladıkları belirtilmektedir.
- ❖ SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yön kavramını; *“yol gösterici olan, doğru yol belirlendiğinde mutluluğa ulaştırın ve bilgi veren”* olarak algıladıkları belirtilmektedir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde Araştırmanın Modeli, Evren ve Örnekleme, Veri Toplama Araçları, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, Verilerin Toplanması ile Verilerin Analizi ve Yorumlanmasına yer verilmiştir.

#### 3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, İlköğretim okullarında 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan 2005 Sosyal Bilgiler 5. sınıf programının kazanım, içerik, öğretim süreci, değerlendirme ve programın geneli hakkında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma modeli (mixed method); karma modellerden de Zenginleştirilmiş desen kullanılmıştır. Creswell ve Plano Clark (2007) karma yöntem araştırmasının, felsefi varsayımlarını açıklamanın yanı sıra bu yaklaşımın sorgulama yöntemleri ile de bir araştırma yöntemi olduğunu vurgulayarak karma yöntemin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- ❖ Bir yöntem olarak karma yöntem, araştırma sürecinde nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanımını kapsayan bir yaklaşımdır.
- ❖ Bir metodoloji olarak karma yöntem tek bir araştırmada hem nitel hem de nicel verilerin toplanması, analizi ve birlikte kullanımına odaklanır.
- ❖ Karma yöntem araştırmasının temel dayanağı, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla araştırma probleminin, her bir yöntemin tek başına yapacağından çok daha iyi anlaşılmasını sağlamasıdır (Akt: Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014, s. 69)

Karma yöntem yaklaşımına göre her olay ve olgunun hem nitel hem de nicel boyutu vardır. Eğer gerçeği bütüncül ve zengin bir çerçevede anlamak isteniyorsa hem nicel hem de nitel boyutunun incelenmesi gerekmektedir. Karma yöntem araştırmalarının önemli özelliklerinden biri de farklı yöntemlerle toplanan verilerin birbirini doğrulama amacıyla kullanılması ve bu şekilde sonuçlardaki inandırıcılığın daha güçlü olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın, nicel araştırmasında tarama modeli esas alınmış olup araştırma tarama modellerinden genel tarama modeline daha uygundur. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay ya birey ya da nesne kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme veyahut etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır (Karasar, 1986). Eğitim alanındaki araştırmalarda, en sık kullanılan betimsel yöntem tarama çalışmasıdır. Çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların veya fiziksel ortamların özelliklerini özetler (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir sonuca varmak amacı ile evrenin tümü veyahut ondan alınacak bir grup, örnek veya örnekleme üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1986). Ayrıca, grubun üzerinde yapılan çalışılma ve sonuçlar evrene genellenebilir (Köse, 2010).

Sosyal bilimlerde çok yaygın olarak kullanılan bu metoda göre evreni temsil eden bir örnekleme grubu seçilir. Genelleştirilebilir veriler elde edebilmek amacıyla örneklemin evreni temsil etmesine özen gösterilmelidir. Tarama (Survey), deney ve dokümantasyon çalışmalarına göre daha az problemlili, daha az tepkici ve daha ucuzdur. Uzun süreli araştırmalar için en iyi veri toplama tekniğidir. Ancak insanlar genellikle gözlenmekten rahatsız olduklarından, farklı davranabilir. Kişi başkaları hakkında kendi gözlem ve algılarına göre karar verebilir. Kontrol araştırmacının elinde olmadığından ancak küçük örneklerde yapılabilir (Ergün, 2007).

Tarama yöntemlerinin genel özellikler şu şekilde sıralanabilir (Özsoy 2012).

1. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır.
2. Araştırmaya konu olan birey, konu ya da nesne, kendi koşulları içinde, var olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır.
3. Onları herhangi bir değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.
4. Önemli olan bilinmeye çalışılanı uygun biçimde gözleyip belirleyebilmektir.

İlköğretim okulları ikinci kademesinde 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine dair

öğretmen görüşlerine yer vermek amacıyla “2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu (Ek. 1)” kullanılmıştır.

### **3.2. Evren ve Örneklem**

#### **3.2.1. Evren**

Bu araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara İli Merkez İlçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri oluşturmaktadır.

#### **3.2.2. Örneklem**

Bu çalışmada örnekleme yöntemlerinden, olasılıksal olmayan örneklem türlerinden Yargısal (Judgement) örnekleme yöntemi seçilmiştir. Evreni temsil gücü yüksek, maliyeti düşük, ulaşılabilir ve verilerin toplanmasının kolay olduğu örneklem biriminin seçimi gerçekleştirilmiştir. Ankara İli Merkez İlçelerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 95 Sosyal Bilgiler Öğretmeni örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme tesadüfi atama yöntemiyle belirlenmiştir.

### **3.3. Veri Toplama Araçları**

Araştırmacı tarafından Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine dair görüşlerini almak amacıyla üç bölümden oluşan bir anket geliştirilmiştir: Birinci bölüm, kişisel bilgiler ile sınıfın durumuna yönelik sorular, ikinci bölüm, Sosyal Bilgiler Programına ve Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin sorular, üçüncü bölüm ise programın öğretimdeki uygulamaları ile ilgili görüşlerini almaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde, öğretmenlerin programla ilgili görüşlerini almaya yönelik Likert tipi geliştirilen ölçekli soru çeşitleri yer almıştır. “Likert” tipi ölçeğin hazırlanmasında, öncelikle bir tutum objesi hakkında tutum ifadeleri toplanarak çeşitli kriterlere (madde analizi vb.) göre ayıklanır ve ölçek halinde ifade edilirler. Cevap seçeneklerinin ya da ölçek derecelerinin belirlenmesinde, en yaygın olarak, “tamamen katılıyorum”dan “tamamen karşıyım”a uzanan 5'li sistem (tamamen katılıyorum 1, katılıyorum 2, karasızım 3, katılmıyorum 4, kesinlikle katılmıyorum 5) kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anketi geliştirmede Sosyal Bilgiler Programının içeriği ve yenilikleri göz önünde tutularak daha önceki benzer araştırmalardan yararlanılmıştır.

Uğur (2006)'un "2005 İlköğretim 1, 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi, Bulut (2006)'un "Yeni İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Uygulamadaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi" konulu doktora tezi ve Kahrıman (2008)'in "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi bunların başında gelmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Coğrafya içerikli; öğelerine, konulardaki değişime, konularında yaşanan öğrenim sürecine, ünitelerin öğrencileri üzerinde meydana gelen değişmelere ilişkin görüşlerini saptamaya yönelik sorulara yer verilmiştir (Ek. 1).

Araştırmada kullanılmak üzere geliştirilen ölçekteki maddelerin amacına uygunluğunun belirlenmesi için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ölçek maddelerinin kapsam geçerliliği için bir alan uzmanına, Ölçme ve Değerlendirme alanında bir uzmana ve ifadelerin dil kurallarına uygunluğu için bir dil uzmanına başvurulmuştur. Uzmanlar maddeleri; kapsam, biçim, dil, akıcılık, gibi açılardan değerlendirmişler, uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak ankete son şekli verilmiştir (Ek 1).

Ölçeğin Örnekleme Uygulanması: 48 maddeden oluşan deneme ölçeğine pilot uygulama olarak örnekleme alınan öğretmenlerin dışında 25 Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılarak, elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ölçek toplamda 95 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmış ve tamamı geçerli olarak kabul edilmiştir.

#### **3.4. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları**

Araştırmada anketin kapsam geçerliliği için "Veri Toplama Araçları" bölümünde ayrıntıları verilen uzman görüşü yeterli olarak kabul edilmiştir. Anket maddelerinin güvenirliliği için Croanbach alpha= 0,916 değerinde hesaplanmıştır. Büyüköztürk (2014)'e göre bir ölçme aracı için hesaplanan güvenirlilik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olmasının güvenirlilik için yeterli olduğu ifade edilmektedir. Yapılan çalışmalar, ölçeğin kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu kanıtlar niteliktedir.

### **3.5. Verilerin Toplanması**

Yapılan araştırmada hazırlanan anketler, Ankara İli Merkez İlçelerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 69 Sosyal Bilgiler Öğretmenine araştırmacı tarafından bizzat dağıtılmış ve yine aynı ilçelerde görev yapan 56 Sosyal Bilgiler Öğretmenine de Google Drive üzerinden çevrimiçi olarak ulaştırılmıştır. Örneklemeye alınan öğretmenlerin anketleri cevaplamaları sonucu 54'ü elden toplanmış, 41'i çevrimiçi olarak cevaplandırılmıştır. Anketin örneklemedeki öğretmenlerden geri alınmasından sonra toplanan formlar üzerinde çalışılarak veriler istatistiksel olarak düzenlenmiş ve şekillendirilmiştir. Bu çalışmalara “Bulgular ve Yorumlar” kısmında yer verilmiştir.

### **3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması**

Anketin uygulanması sonucunda elde edilen 95 anket formu incelenmiş ve tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen nicel veriler SPSS 13.0 (Statistical Program for Social Sciences) programında değerlendirilmiş, nitel veriler ise Betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine dair görüşlerini belirlemek üzere yüzde ve frekans analizi uygulanmıştır. Programda alınan frekans ve yüzdeler tablolaştırılarak okunmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırmamızda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı ve programın Coğrafya içerikli üniteleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakmak amacıyla cinsiyet değişkeni bağımsız t-testi, hizmet süreleri değişkeni ve mezun olunan bölüm türü değişkeni için tek yönlü One Way ANOVA sonuçlarına göre analiz edilmiştir. One Way Anova analizinde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini etkileyici bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Burada amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Sonrasında yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri incelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır.

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

### BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde Araştırmanın Örneklemine İlişkin Bulgular ile Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlarına yer verilmiştir.

#### 4.1. Araştırmanın Örneklemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

**Tablo 4.1:** Öğretmenlerin Hizmet Süreleri, Cinsiyet ve Mezun Oldukları Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Hizmet Süreleri	Cinsiyet	Frekans ve %	Branş				Toplam
			Sosyal Bilg. Öğrt.	Coğrafya Öğrt.	Tarih Öğrt.	Coğrafya	
0 - 1 Yıl	Kadın	Frekans					
		%					
	Erkek	Frekans	3				3
		%	100				100
1 - 5 Yıl	Kadın	Frekans	5				5
		%	100				100
	Erkek	Frekans	12			3	15
		%	80			20	100
6 - 10 Yıl	Kadın	Frekans	6			4	10
		%	60			40	100
	Erkek	Frekans	19	3	3		25
		%	76	12	12		100
11 - 15 Yıl	Kadın	Frekans	7		2		9
		%	77,8		22,2		100
	Erkek	Frekans	10		5		15
		%	66,7		33,3		100
16 - 20 Yıl	Kadın	Frekans	3		1	3	7
		%	42,9		14,3	42,9	100
	Erkek	Frekans		3			3
		%		100			100
21 - 30 Yıl	Kadın	Frekans		3			3
		%		100			100
	Erkek	Frekans					
		%					

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet süreleri ve cinsiyet dağılımına bakıldığında zaman, hizmet süresi 6-10 yıl arasında görev yapan kadın öğretmenlerin % 60’ı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, % 40’ı Coğrafya mezunlarından oluşmakta iken erkek öğretmenlerin % 76’sı Sosyal Bilgiler



Öğretmenliği, % 12'si Coğrafya Öğretmenliği, % 12'si Tarih Öğretmenliği mezunlarından oluşmaktadır.

11-15 yıl arasında görev yapan kadın öğretmenlerin % 77,8'i Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, % 22,2'si Tarih Öğretmenliği mezunlarından oluşmakta iken erkek öğretmenlerin % 66,7'si Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, % 33,3'ü Tarih Öğretmenliği mezunlarından oluşmaktadır.

❖ **Örnekleme Alınan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları:**

**Tablo 4.2:** Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyete göre		
Kadın	Frekans	34
	%	35,79
Erkek	Frekans	61
	%	64,21
Toplam	Frekans	95
	%	100

Tablo 4.2'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin % 64,21'ini erkekler, % 35,79'unu kadınlar oluşturmaktadır. Bu durum araştırmaya katılan erkek öğretmen sayısının kadın öğretmenlerden daha fazla olduğunu göstermektedir.

❖ **Örnekleme Alınan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları:**

**Tablo 4.3:** Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Branşa göre		
Sosyal Bilg. Öğrt.	Frekans	65
	%	68,4
Coğrafya Öğrt.	Frekans	9
	%	9,5
Tarih Öğtr.	Frekans	11
	%	11,6
Coğrafya	Frekans	7
	%	7,4
Tarih	Frekans	3
	%	3,2
Toplam	Frekans	95
	%	100

Tablo 4.3’de görüldüğü üzere örneklem grubundaki öğretmenlerin % 68,4’ü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, % 9,5’i Coğrafya öğretmenliği, % 11,6’sı Tarih Öğretmenliği, % 7,4’ü Coğrafya ve % 3,2’si Tarih bölümünden mezun olmuştur. Buna göre örnekleme alınan öğretmenlerinin büyük çoğunluğunu Sosyal Bilgiler Öğretmenliği mezunları oluşturmaktadır.

❖ **Örnekleme Alınan Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları:**

**Tablo 4.4:** Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

<b>Hizmet Süresine göre</b>		
<b>0 - 1 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	3
	<b>%</b>	3,2
<b>1 - 5 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	20
	<b>%</b>	21,1
<b>6 - 10 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	35
	<b>%</b>	36,8
<b>11 - 15 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	24
	<b>%</b>	25,3
<b>16 - 20 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	10
	<b>%</b>	10,5
<b>21 - 30 Yıl</b>	<b>Frekans</b>	3
	<b>%</b>	3,2
<b>Toplam</b>	<b>Frekans</b>	95
	<b>%</b>	100

Tablo 4.4’de Öğretmenlerin hizmet sürelerine bakıldığı zaman 0-1 yıl olanların oranı % 3,2, 1-5 yıl olanların oranı % 21,1, 6-10 yıl olanların oranı % 36,8, 11-15 yıl olanların oranı % 25,3, 16-20 yıl olanların oranı % 10,5, 21-30 yıl olanların oranı ise % 3,2 olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre örnekleme alınan öğretmenlerin çoğunluğunu % 36,8 ile 6-10 yıl arasında olan öğretmenleri oluşturmaktadır.

**4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar**

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı ve programın Coğrafya içerikli ünitelerine dair görüşlerine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

**❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine İlişkin Görüşleri Nelerdir?**

**Tablo 4.5:** Programın Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine İlişkin Görüşleri

	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bu öğretim programı eğitim ile ilgili düşüncelerimi olumlu yönde değiştirdi.	13	37	3	7	26	27,4	1	20	4	4,2	95	100
Öğretim programında Coğrafya konularına yeterli pay ayrılmıştır.	13	37	3	7	11	11,6	3	32	5	5,3	95	100
Programda coğrafya içerikli konular kendi içinde bütünlük göstermektedir.	16	44	3	7	14	14,7	2	25	9	9,5	95	100
Coğrafya kapsamlı ünitelerde içerik, öğrencide merak uyandırabilecek niteliktedir.	17	47	3	7	28	29,5	9	9,5	8	8,4	95	100
Programdaki coğrafi içerikli beceriler her öğretmenin doğru anlayabileceği şekilde açık ve nettir.	13	37	5	11	14	14,7	8	8,4	4	4,2	95	100
Coğrafya içerikli becerilerin seçimi doğru yapılmıştır.	14	37	3	7	26	27,4	1	12	5	5,3	95	100
Programda yer alan coğrafya içerikli kazanımlar aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahiptir.	16	44	3	7	13	13,7	3	33	4	4,2	95	100

Programın değerlendirilmesi ile ilgili olarak Tablo 4.5’de görüldüğü üzere “Bu Öğretim Programı eğitim ile ilgili düşüncelerimi olumlu yönde değiştirdi” sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında zaman % 48,4’ünü katılanlar, % 27,4’ünü kararsızlar, % 24,2’sini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu “Bu Öğretim Programı” eğitim ile ilgili düşüncelerini olumlu yönde değiştirdiği ifade etmektedir.

Öğretim programında Coğrafya konularına yeterli pay ayrılmıştır, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 50,5’ini katılanlar, % 11,6’sını kararsızlar, % 37,9’unu katılmayanlar, oluşturmaktadır. Buna göre örneklemde yer alan öğretmenler az bir farkla da olsa programda coğrafya içerikli konulara yeterli payın ayrıldığını düşünmektedir.

Programda Coğrafya içerikli konular kendi içinde bütünlük göstermektedir, sorusuna verilen cevaplara bakıldığı zaman % 50,5'ini katılanlar, % 14,7'sini kararsızlar, % 34,8'ini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Programda yer alan Coğrafya içerikli konuların kendi içinde bütünlük gösterdiğini ifade etmektedir.

Coğrafya kapsamlı ünitelerde içerik, öğrencide merak uyandırabilecek niteliktedir, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 52,6'sını katılanlar, % 29,5'ini kararsızlar, % 17,9'unu katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Coğrafya kapsamlı ünitelerde içeriğin öğrencide merak uyandırabilecek nitelikte olduğunu düşünmektedir.

Coğrafya içerikli becerilerin seçimi doğru yapılmıştır, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 54,7'sini katılanlar, % 27,4'ünü kararsızlar, % 17,9'unu katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Coğrafya içerikli becerilerin seçiminin doğru yapıldığını düşünmektedir.

Programda yer alan Coğrafya içerikli kazanımlar, aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahiptir, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 48,4'ünü katılanlar, % 13,7'sini kararsızlar, % 37,9'unu katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Programda yer alan Coğrafya içerikli kazanımların aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahip olduğunu düşünmektedir.

**❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Görüşleri Nelerdir?**

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşleri ile ilgili olarak Tablo 4.6'de görüldüğü üzere “Bölgemizi Tanıyalım, ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.” sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 72'sini katılanlar, % 6,3'ünü kararsızlar, % 22,3'ünü katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu Bölgemizi Tanıyalım ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünmektedir.

**Tablo 4.6:** Programın Değerlendirilmesi – Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Görüşleri

	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bölgemizi tanıyalım ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.	14	15	54	57	6	6,3	15	16	6	6,3	95	100
Yaşanacak yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.	11	12	57	60	5	5,3	18	19	4	4,2	95	100
Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünüyorum.	4	4,2	65	68	9	9,5	16	17	1	1,1	95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan bölgelerimizde ekonomik faaliyetler konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.	6	6,3	41	43	16	17	28	30	4	4,2	95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum.	11	12	32	34	18	19	34	36			95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılalım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.	15	16	45	47	15	16	20	21			95	100

Yaşanacak yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 72'sini katılanlar, % 5,3'ünü kararsızlar, % 23,2'sini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Yaşanacak yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünüyorum, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 72,2'sini katılanlar, % 9,5'ini kararsızlar, % 18,1'ini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ürettiklerimiz, ünitesinde yer alan bölgelerimizde ekonomik faaliyetler konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 49,3'ünü katılanlar, % 17'sini kararsızlar, % 34,2'sini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan

bölgelerimizde ekonomik faaliyetler konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünmektedir.

Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 46'sını katılanlar, % 19'unu kararsızlar, % 36'sını katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünmektedir.

Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum, sorusuna verilen cevaplara bakıldığında % 63'ünü katılanlar, % 16'sını kararsızlar, % 21'ini katılmayanlar oluşturmaktadır. Buna göre örnekleme yer alan öğretmenler Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünmektedir.

**❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Görüşleri Nelerdir?**

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya İçerikli Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşleri ile ilgili olarak Tablo 4,7'de görüldüğü üzere öğrenci merkezli eğitim-öğretimi uygulayabiliyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 20'si çoğu zaman, % 76,8'i ara sıra uyguladıklarını, % 3,2'si hiçbir zaman uygulamadıklarını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu Coğrafya içerikli konularında Öğrenci merkezli eğitim-öğretimi ara sıra uygulamaktadır.

Öğrenci kitaplarında Coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılması öğretimi olumlu etkilemektedir, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 74,7'si çoğu zaman, % 22,1'i ara sıra etkilediğini, % 3,2'si hiçbir zaman etkilediğini belirtmektedirler. Bu durum öğretmenlerin öğrenci kitaplarında Coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılmasının öğretimi olumlu etkilediğini düşünmektedir.

**Tablo 4.7:** Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Görüşleri

	Çoğu Zaman		Ara sıra		Hiçbir Zaman		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Öğrenci merkezli eğitim-öğretimi uygulayabiliyorum.	19	20	73	76,8	3	3,2	95	100
Öğrenci kitaplarında coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılması öğretimi olumlu etkilemektedir.	71	74,7	21	22,1	3	3,2	95	100
Yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını coğrafya içerikli ünitelerde rahatlıkla uygulayabiliyorum.	16	16,8	79	83,2			95	100
Öğrencinin bilgiye ulaşması yerine bilgiyi direkt olarak veriyorum.	30	31,6	57	60	8	8,4	95	100
Anlatım, soru-cevap, örnek verme gibi yöntemler yeterli oluyor.	39	41,1	51	53,7	5	5,3	95	100
Öğretim yaparken kendi hazırladığım materyaller yeterli oluyor.	24	25,3	64	67,4	7	7,4	95	100
Okulumuzun imkânsızlıkları nedeniyle araç gereç sıkıntısı çekiyorum.	24	25,3	45	47,4	26	27,4	95	100
VCD, tepegöz, bilgisayar kullanıyorum.	34	35,8	51	53,7	10	10,5	95	100
Grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri kullanıyorum.	29	30,5	64	67,4	2	2,1	95	100
Etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabından ve internetten yararlanarak hazırlıyorum.	38	40	53	55,8	4	4,2	95	100

Yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını Coğrafya içerikli ünitelerde rahatlıkla uygulayabiliyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 16,8'i çoğu zaman, % 83,2'si ara sıra uyguladıklarını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu ara sıra yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını Coğrafya içerikli ünitelerde rahatlıkla uygulamaktadır.

Öğrencinin bilgiye ulaşması yerine bilgiyi direkt olarak veriyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 31,6'sı çoğu zaman, % 60'ı ara sıra direkt olarak verdiğini, % 8,4'ü hiçbir zaman bilgiyi direkt olarak vermediğini belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerine ara sıra bilgiyi direkt olarak verdiğini ifade etmektedir.

Anlatım, soru-cevap, örnek verme gibi yöntemler yeterli oluyor, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 41,1'i çoğu zaman, % 53,7'si ara sıra yeterli olduğunu, % 5,3'ü hiçbir zaman yeterli olmadığını belirtmektedirler. Buna

göre Öğretmenler Coğrafya içerikli konularda Anlatım, soru-cevap, örnek verme gibi yöntemlerin ara sıra yeterli olduğunu düşünmektedir.

Öğretim yaparken kendi hazırladığım materyaller yeterli oluyor, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 25,3'ü çoğu zaman, % 67,4'ü ara sıra yeterli olduğunu, % 7,4'ü hiçbir zaman yeterli olmadığını belirtmektedirler. Buna göre Öğretmenlerin çoğunluğu Coğrafya içerikli konuları işlerken kendi hazırladığı materyallerin ara sıra yeterli olduğunu ifade etmektedir.

Okulumuzun imkânsızlıkları nedeniyle araç gereç sıkıntısı çekiyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 25,3'ü çoğu zaman, % 47,4'ü ara sıra sıkıntı çektiğini, % 27,4'ü hiçbir zaman sıkıntı çekmediğini belirtmektedirler. Buna göre Öğretmenlerin 4/1'nin hala görev yaptığı okulun imkânsızlıkları nedeniyle araç gereç sıkıntısı çektiği görülmektedir.

Coğrafya içerikli konuları işlerken VCD, tepegöz, bilgisayar kullanıyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 35,8'i çoğu zaman, % 53,7'si ara sıra kullandığını, % 10,5'i hiçbir zaman kullanmadığını belirtmektedirler. Buna göre Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun Coğrafya içerikli konuları işlerken VCD, tepegöz, bilgisayar kullandığı görülmektedir.

Grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri kullanıyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 30,5'i çoğu zaman, % 67,4'ü ara sıra kullandığını, % 2,1'i hiçbir zaman kullanmadığını belirtmektedirler. Buna göre Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun Coğrafya içerikli konuları işlerken Grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri kullandığı görülmektedir.

Etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabından ve internetten yararlanarak hazırlıyorum, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığı zaman % 40'ı çoğu zaman, % 55,8'i ara sıra yararlandığını, % 4,2'si hiçbir zaman yararlanmadığını belirtmektedirler. Buna göre Öğretmenlerin Coğrafya içerikli konuları işlerken etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabından ve internetten yararlanarak hazırladığı anlaşılmaktadır.

**❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerinde Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere İlişkin Görüşleri Nelerdir?**

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Coğrafya içerikli ünitelerde öğrencileri üzerinde meydana gelen değişmelere ilişkin Öğretmen görüşleri ile ilgili olarak Tablo 4.8'de



görüldüğü üzere Haritalara daha fazla ilgi duyuyor, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında zaman % 37,9'u arttığını, % 45,3'ü aynı kaldığını, % 16,8'i azaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenler öğrencilerin haritalara olan ilgilerinin aynı kaldığını ifade etmektedir.

**Tablo 4.8:** Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerinde Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Arttı		Aynı Kaldı		Azaldı		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Haritalara daha fazla ilgi duyuyor.	36	37,9	43	45,3	16	16,8	95	100
Grafikleri yorumlayabiliyor.	39	41,1	47	49,5	9	9,5	95	100
İnsan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim yer şekilleri vb. faktörleri sorguluyor.	49	51,6	46	48,4			95	100
Doğaya daha fazla değer veriyor.	41	43,2	40	42,1	14	14,7	95	100
Sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabiliyor.	32	33,7	62	65,3	1	1,1	95	100
Ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavriyor ve uluslararası siyaseti takip ediyor.	31	32,6	47	49,5	17	17,9	95	100

Coğrafya içerikli ünitelerde grafikleri yorumlayabiliyor, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında zaman % 41,1'i arttığını, % 49,5'i aynı kaldığını, % 9,5'i azaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğrencilerin grafikleri yorumlama konusunda öğretmenlerin yarısı aynı kaldığını ifade ederken, yarısına yakını da grafikleri yorumlama konusunda artış gösterdiğini düşünmektedir.

Coğrafya içerikli ünitelerde öğrencilerinin İnsan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim yer şekilleri vb. faktörleri sorgulayabiliyor, sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında zaman % 51,6'sı arttığını, % 48,4'ü aynı kaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu Coğrafya içerikli ünitelerde öğrencilerinin İnsan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim, yer şekilleri vb. faktörleri sorgulama konusunda artış olduğunu düşünmektedir.

Coğrafya içerikli ünitelerin öğrencilerin doğaya daha fazla değer vermesine etkisine bakıldığında örnekleme katılan öğretmenlerin % 43,2'si arttığını, % 42,1'i aynı

kaldığını, % 14,7'si azaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin yarısına yakını öğrencilerinin doğaya daha fazla değer vermeye başladığını düşünmektedir.

Coğrafya içerikli ünitelerin öğrencilerin sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabilme etkisine bakıldığında örnekleme katılan öğretmenlerin % 33,7'si arttığını, % 65,3'ü aynı kaldığını, % 1,1'i azaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerinin sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabilme becerisinin değişmediğini düşünmektedir.

Coğrafya içerikli ünitelerin öğrencilerin ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavraması ve uluslararası siyaseti takip etmesine etkisine bakıldığında örnekleme katılan öğretmenlerin % 32,6'sı arttığını, % 49,5'i aynı kaldığını, % 17,9'u azaldığını belirtmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerinin ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavraması ve uluslararası siyaseti takip etmesine çok fazla etki etmediğini düşünmektedir.

**❖ 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine, Konulardaki Değişime, Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine, Ünitelerinin Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere Dair Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Görüşlerinde Cinsiyete Göre Anlamlı Farklılıklar Var Mıdır?**

**Tablo 4.9:** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyete Göre T – Testi Analizi

**Cinsiyete Göre T - testi**

	t	df	Sig (2-tailed)
Programın Değerlendirilmesi'nde	-,500	93	,619
Programın Değerlendirilmesi - 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı coğrafya içerikli konularında	-1,985	93	,050
Öğretimin Değerlendirilmesi'nde	1,723	93	,088
Öğretimin Değerlendirilmesi – 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde	1,941	93	,055

p<.05

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için t testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Tablo 4.9'da incelenmiştir. Tablodaki sonuçlara göre bu değerler Programın Değerlendirilmesinde

(sig. ,619  $p>.05$ ), 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı coğrafya içerikli konularında (sig. ,050  $p>.05$ ), Öğretimin Değerlendirilmesinde (sig. ,088  $p>.05$ ), olarak görülmekteyken 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde (sig. ,055  $p>.05$ ) olarak görülmektedir. Tüm bunlara bakarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

❖ **5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine, Konulardaki Değişime, Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine, Ünitelerinin Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere Dair Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Görüşlerinde Hizmet Sürelerine Göre Anlamlı Farklılıklar Var Mıdır?**

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinde hizmet sürelerine göre anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için One-Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Tablo 4.10'da incelenmiştir. Tablodaki sonuçlara göre bu değerler Programın Değerlendirilmesinde (sig. ,201  $p>.05$ ), 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı coğrafya içerikli konularında (sig. ,135  $p>.05$ ) ve Öğretimin Değerlendirilmesinde (sig. ,128  $p>.05$ ) olarak görülmüş ve hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı anlaşılmıştır. Ancak bu değer 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde (sig. ,000  $p<.05$ ) olarak tespit edilmiştir. Burada gruplar arasındaki farklılığın kaynağının tespiti içinde Tukey HSD testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre hizmet süresine göre 1-5 yıl arasında görev yapanlar ile 5-10 yıl görev yapanlar arasında (sig. ,015  $p<.05$ ) anlamlı bir farklılık görülmektedir. Ayrıca 1-5 arasında görev yapanlar ile 11-15 yıl görev yapanlar arasında da (sig. ,000  $p<.05$ ) anlamlı bir farklılık görülmektedir.

**Tablo 4.10:** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşlerinin Hizmet Sürelerine Göre Varyans (One-Way ANOVA) Analizi

**Hizmet Sürelerine Göre ANOVA Testi**

		Kareler Toplamı	df	F	Sig.
Programın Değerlendirilmesi'n de	Gruplar Arası	1414,954	5	1,491	,201
	Gruplar İçi	16893,530	89		
	Toplam	18308,484	94		
Programın Değerlendirilmesi - 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının coğrafya içerikli konularında	Gruplar Arası	209,108	5	1,733	,135
	Gruplar İçi	2147,418	89		
	Toplam	2356,526	94		
Öğretimin Değerlendirilmesi'n de	Gruplar Arası	142,782	5	1,767	,128
	Gruplar İçi	1438,376	89		
	Toplam	1581,158	94		
Öğretimin Değerlendirilmesi – 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde	Gruplar Arası	178,150	5	6,205	,000
	Gruplar İçi	511,050	89		
	Toplam	689,200	94		

p<.05

**❖ 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine, Konulardaki Değişime, Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine, Ünitelerinin Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere Dair Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Görüşlerinde Hizmet Sürelerine Göre Anlamli Farklılıklar Var Mıdır?**

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinde mezun olunan bölüme göre anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için One-Way ANOVA testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Tablo 4.11'de incelenmiştir. Tablodaki sonuçlara göre bu değerler Programın Değerlendirilmesinde (sig. ,008 p<.05) ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının coğrafya içerikli konularında (sig. ,044 p<.05) olarak tespit edilmiş ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerinde mezun olunan bölüme göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Burada gruplar arasındaki farklılığın kaynağının tespiti

içinde Tukey HSD testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında Programın Değerlendirilmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile Coğrafya bölümü mezunlarının görüşleri arasında (sig. ,039  $p < .05$ ) anlamlı bir farklılık görülmektedir. Ayrıca 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının coğrafya içerikli konularında Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile Coğrafya bölümü mezunlarının görüşleri arasında da (sig. ,036  $p < .05$ ) anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Ancak bu değer Öğretimin Değerlendirilmesinde (sig. ,527  $p > .05$ ) ve 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde (sig. ,609  $p < .05$ ) olarak tespit edilmiş ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerinde mezun olunan bölüme göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

**Tablo 4.11:** Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerinin Mezun Olunan Bölüme Göre Varyans (One-Way ANOVA) Analizi

**Mezun Olunan Bölüme Göre ANOVA Testi**

		Kareler Toplamı	df	F	Sig.
Programın Değerlendirilmesi'n de	Gruplar Arası	2553,708	4	3,647	,008
	Gruplar İçi	15754,777	90		
	Toplam	18308,484	94		
Programın Değerlendirilmesi - 5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı coğrafya içerikli konularında	Gruplar Arası	240,153	4	2,553	,044
	Gruplar İçi	2116,374	90		
	Toplam	2356,526	94		
Öğretimin Değerlendirilmesi'n de	Gruplar Arası	54,459	4	,803	,527
	Gruplar İçi	1526,699	90		
	Toplam	1581,158	94		
Öğretimin Değerlendirilmesi- 2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde	Gruplar Arası	94,439	4	3,573	,609
	Gruplar İçi	594,761	90		
	Toplam	689,200	94		

$p < .05$

#### **4.3. Araştırma Sırasında Kullanılan Anket Çalışmasının Sonunda Eklemek İstedığınız Görüşleriniz Kısımına Örnekleme Katılan Öğretmenlerimizin Belirttikleri Görüşleri;**

- ❖ *Sosyal Bilgiler alanının en büyük problemi zamandır. Çok konuyu az zamanda anlatmaya çalışıyoruz. Bu da eğitim öğretimde aksaklıklara neden oluyor.*
- ❖ *Bu Öğretim Programında tarih ve coğrafya konularının kitapta konu bazında dağınık olması; bir tarih, bir coğrafya geçişli konular konu bütünlüğünü bozmaktadır. Eskiden uygulanan Millî Tarih ve Milli Coğrafya tarzı bir ders getirilmesi yerinde olur. En azından öğrenci Milli Coğrafya dersinde coğrafya konularını bir bütün halinde görür.*
- ❖ *Müfredatta Coğrafya konuları yetersiz kalıyor. Coğrafya öğretiminde alan gezilerine ağırlık verilmeli.*
- ❖ *Coğrafya konuları müfredatta yeteri kadar yer almıyor. Çok dar alınmış. Daha fazla konular ve görsellerle güzelleşebilir.*
- ❖ *Sosyal Bilgiler öğretim programı gözden geçirilmeli. Gereksiz konuların fazla olduğunu düşünüyorum. Konular tam anlamıyla Sosyal Bilgileri kapsamıyor.*
- ❖ *Görsel Harita gibi konulara ağırlık verilmesi, grafiklerin anlatılması gerekiyor diye düşünüyorum.*
- ❖ *Görseller öğrencilerin yaş ve seviyesine daha fazla hitap eder olmalı. Bazı ünitelerde çok yavan ve yetersiz kalıyor.*
- ❖ *Bilgisayar ve internetin yaygın olduğu bu zamanda interaktif öğretim uygulamaların eşlik ettiği bir eğitim sistemi olmalı.*
- ❖ *Dersleri farklı şekillerde işlemek özellikle alan gezileri klasik idareciler tarafından pek sıcak karşılanmıyor. Coğrafya dersi en etkin yerinde gözlemlenerek öğreniliyor. Fakat bu konuda okul idarecilerinin ilgilerinin artırılması ve cesaretlendirilmeleri gerekiyor.*
- ❖ *Sosyal Bilgiler genel olarak öğrencinin pek de ilgi göstermediği dersler arasında. Bu yüzden çok farklı, eğlenceli etkinlikler eklenerek öğrencilerin ilgisi artırılabilir.*
- ❖ *Derste izletilebilecek Coğrafya konularının işlendiği eğlenceli animasyonlar olsa çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Yenidünya sisteminde artık*

*herkes sinemanın nimetlerinden faydalanabiliyor. Coğrafyayı sevdirecek sinemalar yapılırsa çok iyi olur. Evliya celebi, piri reisin animasyon filmi gibi.*

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili görüş ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma Ankara İli Merkez İlçelerinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. İlköğretim okulları ikinci kademesinde 2005 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya içerikli ünitelerine dair öğretmen görüşlerine yer vermek amacıyla “2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu (Ek. 1)” kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesi aşamasında, öğretmenlerin görüşleri frekans ve yüzde ile ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin, 2005 yal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin görüşlerinde cinsiyete göre, mezun oldukları bölüme ve hizmet sürelerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı One Way ANOVA analizi ile tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlar ortaya konmuş ve bu sonuçlar doğrultusunda ilgililere katkı sağlayacağı düşünülen öneriler geliştirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu 2005 Sosyal Bilgiler Programının eğitime olumlu katkıda bulunduğunu düşünmektedir.

#### 5.1. Sonuç ve Tartışma

##### 5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine İlişkin Görüşleri Çerçevesinde Ortaya Çıkan Sonuçlar;

- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarısı “bu öğretim programı eğitim ile ilgili düşüncelerimi olumlu yönde değiştirdi” görüşüne katıldığını ifade ederken, dörtte biri ise bu görüşe katılmadığını ifade etmiştir. Buna göre bu Öğretim Programının öğretmenlerin eğitim ile ilgili düşüncelerini olumlu yönde değiştirdiği ifade edilebilir.



- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarısı öğretim programında Coğrafya konularına yeterli pay ayrıldığını düşünürken, yarıya yakını ise Coğrafya konularına yeterli pay ayrılmadığını düşünmektedir. Bu oran Kahrıman (2008)'in 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile alakalı çalışmasında da yarıya yakın çıkmıştır. Buradan hareketle Sosyal Bilgiler programı içerisinde coğrafya konularına daha fazla yer verilebilir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarısı programda Coğrafya içerikli konuların kendi içinde bütünlük gösterdiğini düşünürken, yarıya yakını Coğrafya içerikli konuların kendi içinde bütünlük göstermediğini düşünmektedir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarıdan fazlası Coğrafya kapsamlı ünitelerde içeriğin, öğrencide merak uyandırabilecek nitelikte olduğu görüşünü savunmakta iken, beşte biri bu görüşe katılmadığını ifade etmektedir. Buna göre öğretmenlerin çoğu Coğrafya kapsamlı ünitelerde içeriğin öğrencide merak uyandırabilecek nitelikte olduğunu düşünmektedir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarıdan fazlası Coğrafya içerikli becerilerin seçiminin doğru yapıldığını düşünmekte iken, beşte biri bu görüşe katılmadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte yarıya yakını Coğrafya içerikli kavramların seçiminin doğru yapıldığını düşünürken, dörtte biri bu görüşe katılmamaktadır.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarıya yakını programda yer alan coğrafya içerikli kazanımların aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahip olduğunu düşünmekte iken, üçte biri bu düşünceye katılmamaktadır. Bu düşünceye katılmayanların oranı Kahrıman (2008)'in 6. Sınıf programında dörtte bir olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla coğrafya içerikli kazanımların aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahip olması öğrenmeye olumlu etki edecektir.

### 5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Görüşleri Çerçevesinde Ortaya Çıkan Sonuçlar;

- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin dörtte üçü “Bölgemizi tanıyalım ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünürken, az bir kısmı olan dörtte biri bu düşünceye katılmamıştır. Bunun yanında Öğretmenlerin yine dörtte üçü Yaşanacak yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünmektedir, sadece dörtte birine yakını bu görüşe katılmamaktadır. Dolayısıyla üniteler içerisindeki harita ve resimlerin oranı özenli olması şartıyla ve sıkımayacak şekilde artırılabilir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin dörtte üçüne yakını Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünmekteyken, dörtte birine yakını afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olmadığını düşünmektedir. Çepni (2011)’in “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi” adlı araştırmasında, sosyo-ekonomik düzey farkı gözlemlenmeden katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet kavramını; “yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren, telafisi zor olan ve zamansız meydana gelebilen” şeklinde algıladıkları belirtilmektedir. Ülkemizin afetler, özellikle deprem ve sel felaketleri konusunda bir hayli hareketli bir coğrafyaya sahip olduğunu düşündüğümüzde afetler konusunda küçük yaşta farkındalık oluşturmak için daha fazla zaman ve etkinliklere yer verilmelidir.
- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin yarısına yakını Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünmekteyken, üçte biri bu görüşe katılmamıştır. Bununla birlikte Öğretmenlerin üçte ikisi Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünürken sadece dörtte biri bu görüşe katılmamaktadır. Bu konu ile alakalı olarak Kahrıman (2008)’in çalışmasında Türkiye’nin ithalat ve ihracat faaliyetlerine yer verilmesinin öğretimi olumlu etkilediğini düşünen öğretmenlerin oranı da yüzde seksen yedi civarındadır. Tüm bu sonuçlara bakarak üretim ve milli ekonomi konusunda küçük yaşta farkındalık oluşturmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

### 5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Görüşleri Çerçevesinde Ortaya Çıkan Sonuçlar;

- ❖ Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Coğrafya içerikli konularında yaşanan öğrenim sürecinde, öğrenci merkezli eğitim ile materyal kullanımı ve kılavuz kitaptan yapılan etkinlikler dersin görselliğini arttırsa da zaman zaman geleneksel yöntemlere dönüşmektedir. Örnekleme katılan öğretmenlerin yüzde otuz dokuzunun hizmet sürelerinin 11 yıl ve üzerinde (2005 öncesi) olduğunu düşündüğümüzde 2005 programından önce mesleğe başlayanların bu oranı yükselttiği düşünülebilir.
- ❖ Öğretmenlerin çoğunluğu öğrenci kitaplarında Coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılması öğretimi çoğu zaman olumlu yönde etkilediğini belirtmekte, yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını Coğrafya içerikli ünitelerde ara sıra uygulayabilmektedir. Kahriman (2008)'in araştırmasına göre de Öğretmenlerin çoğunluğu öğrenci kitaplarında Coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılmasının öğretimi çoğu zaman olumlu yönde etkilediğini, yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını Coğrafya içerikli ünitelerde ara sıra uygulanabilmektedir. Yıldırım (2006)'ın araştırmasına göre de öğretmenler Hayat Bilgisi ders kitaplarında kullanılan renklerin öğrencilerin motivasyonunu arttırdığını düşünmektedir. Öğretmenlerin yarısından fazlası Coğrafya içerikli konularda öğrenci merkezli eğitim öğretimi ara sıra uygulamaktadırlar. Sağlam (2006), davranışçı ve yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarına göre öğretmen ve öğrenci görüşlerine dair yaptığı araştırmanın sonucunda, yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarının motivasyon, içerik ve eğitim durumu boyutlarında etkili olduğu sonucuna varmıştır.
- ❖ Öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerin bilgiye ulaşması yerine bilgiyi ara sıra direkt olarak verdiğini, slogan bulma, KH oluşturma, alan gezileri gibi yöntemleri ara sıra kullandıklarını belirtmektedir. Özdal (2007)'nin araştırma sonuçlarına göre; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Türkiyemiz ünitesini işlerken farklı strateji, yöntem, teknik ve araç-gereçleri kısmen kullandıkları

ve bu ünitelerin anlatımında daha çok soru-cevap yönteminin, daha sonra düz anlatım yönteminin ve en azda proje yöntemi ile gezi-gözlem yönteminin kullanıldığı ve Sagay (2007)'nin araştırma sonuçlarına baktığımızda Coğrafya konularının öğretilmesinde en etkili yöntemlerden biri olan gezi gözlem yönteminin öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadığı tespit edilmiş, bu sonuçlar bizim araştırmamızla da uyumaktadır. Ayrıca Kahrıman (2008)'in araştırmasıyla kısmen de olsa paralellik gösteren araştırmamızın bulgularına göre Coğrafya disiplinli konularda daha çok anlatım yöntemi kullanılmaktadır. Ancak anlatım yönteminin kalıcı öğrenmesinin oluşmasında etkisinin (% 5) çok az olduğu düşünülürse sosyal bilgilerin coğrafyanın öğrenciler tarafından az sevilmesinin nedenleri daha iyi anlaşılır.

- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin çoğunluğu Coğrafya içerikli konularda öğretim yaparken kendi hazırladıkları materyallerin ara sıra yeterli olduğunu, okullarının imkânsızlıkları nedeniyle ara sıra araç gereç sıkıntısı çektiklerini belirtmektedirler.
- ❖ Öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinlikleri ara sıra inceleme imkanı bulmaktadır. Öğretmenlerin yarıdan fazlası Coğrafya içerikli konularda yazı tahtası, harita, küre vb. materyallerin ara sıra yeterli olduğunu düşünmekte, VCD, tepegöz, bilgisayar gibi cihazları da ara sıra kullandıklarını belirtmektedir. Bu durum, Kahrıman (2008)'in araştırmasıyla paralellik gösteren araştırmamızın sonuca göre öğretmenler Coğrafya içerikli konularda grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri gibi görsel unsurları ara sıra kullanmaktadır. Kahrıman (2008)'in araştırmasına göre görsel araç gereç kullanımı geleneksel yöntemlere göre çok daha etkilidir. Öğretmenlerin çoğunluğu Coğrafya içerikli konularda, etkinlikleri çoğu zaman öğretmen kılavuz kitabı ve internetten yararlanarak hazırlamakta ancak etkinlikleri ara sıra yapmaktadır.

#### **5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerinde Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere İlişkin Görüşleri Çerçevesinde Ortaya Çıkan Sonuçlar;**

- ❖ Öğrenciler, yorum, sorgulama, neden-sonuç ilgisi kurma, doğaya değer verme gibi beceriler kazanmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerinin doğaya daha fazla değer verdiğini düşünmektedir. Ayrıca

öğretmenlerin çoğunluğu öğrencilerinde grafikleri yorumlayabilmelerinde ve insan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim, yer şekilleri vb. faktörleri sorgulayabilmelerinde artış olduğunu düşünmektedir.

- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin çoğunluğu Coğrafya içerikli ünitelerin öğrencilerin sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabilmesine olan etkisinde herhangi bir değişikliğin olmadığını düşünürken üçte biri söz konusu etkide artış olduğunu düşünmektedir. Bunun yanında Coğrafya içerikli ünitelerin öğrencilerin ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavraması ve uluslararası siyaseti takip etmesine etkisine bakıldığında öğretmenlerin üçte biri artış olduğunu, yarısı aynı kaldığını ifade etmektedir.

## **5.2. Araştırma Sırasında Kullanılan Anket Çalışmasının Sonunda Eklemek İstedığınız Görüşleriniz Kısımına Örnekleme Katılan Öğretmenlerimizin Belirttikleri Görüşleri ve Yorumlar;**

- ❖ *Sosyal Bilgiler alanının en büyük problemi zamandır. Çok konuyu az zamanda anlatmaya çalışıyoruz. Bu da eğitim öğretimde aksaklıklara neden oluyor.*

Sosyal Bilgiler programı incelediği zaman kendi içinde birçok disiplinin yer aldığı ve her geçen gün daha genişlediği görülmektedir. Bunun yanında Sosyal Bilgiler için ayrılan zaman artmayınca aksaklıklar beraberinde getirmektedir. Ayrıca bu düşünce Bu görüş Sagay (2007)'nin yaptığı araştırmada, Sosyal Bilgiler derslerine haftada 3 saatin ayrılmasının müfredatın yetiştirilmesi açısından yetersiz olduğu ve bu ders saati içerisinde Coğrafya ünitelerine yeterli zamanın ayrılmadığı sonucuyla uyusmaktadır.

- ❖ *Bu Öğretim Programında tarih ve coğrafya konularının kitapta konu bazında dağınık olması; bir tarih, bir coğrafya geçişli konular konu bütünlüğünü bozmaktadır. Eskiden uygulanan Millî Tarih ve Milli Coğrafya tarzı bir ders getirilmesi yerinde olur. En azından öğrenci Milli Coğrafya dersinde coğrafya konularını bir bütün halinde görür.*

Bu görüş Sagay (2007)'nin yaptığı araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenlerin, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında Tarih ve Coğrafya konularının ayrı birer disiplin olarak okutulmasının daha yararlı olacağını düşündükleri sonucuyla paralellik göstermektedir.

- ❖ *Müfredatta Coğrafya konuları yetersiz kalıyor. Coğrafya öğretiminde alan gezilerine ağırlık verilmeli.*
- ❖ *Coğrafya konuları müfredatta yeteri kadar yer almıyor. Çok dar alınmış. Daha fazla konular ve görsellerle güzelleşebilir.*
- ❖ *Sosyal Bilgiler öğretim programı gözden geçirilmeli. Gereksiz konuların fazla olduğunu düşünüyorum. Konular tam anlamıyla Sosyal Bilgileri kapsamıyor.*

Araştırmamıza katılan öğretmenlerimizin bu görüşleri Sagay (2007)'nin yaptığı araştırmada, İlköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alan Coğrafya ünitelerinin Coğrafya disiplinlerinin öğretilmesi açısından yetersiz olduğu sonucuyla örtüşmektedir.

- ❖ *Görsel Harita gibi konulara ağırlık verilmesi, grafiklerin anlatılması gerekiyor diye düşünüyorum.*
- ❖ *Görseller öğrencilerin yaş ve seviyesine daha fazla hitap eder olmalı. Bazı ünitelerde çok yavan ve yetersiz kalıyor.*
- ❖ *Bilgisayar ve internetin yaygın olduğu bu zamanda interaktif öğretim uygulamaların eşlik ettiği bir eğitim sistemi olmalı.*

Bu konuda Urçar (2011)'in, araştırmasında; Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan Coğrafya konularının içeriği yeniden gözden geçirilmeli, görsel öğeler ile zenginleştirilmeli ve Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Coğrafya konularının öğrenci seviyesine uygunluğu tartışılabilir sonucuyla paralellik göstermektedir.

- ❖ *Dersleri farklı şekillerde işlemek özellikle alan gezileri klasik idareciler tarafından pek sıcak karşılanmıyor. Coğrafya dersi en etkin yerinde gözlemlenerek öğreniliyor. Fakat bu konuda okul idarecilerinin ilgilerinin artırılması ve cesaretlendirilmeleri gerekiyor.*

Son zamanlarda yerel yönetimlerin özellikle belirli gün ve haftalarda (18 Mart, 23 Nisan 19 Mayıs vb.) öğrenciler için geziler düzenlediği görülmekle birlikte yeterli değildir. Alan gezileri konusunda hem öğretmenlerin hem de idarecilerin cesaretlendirilmeleri gerekiyor.

- ❖ *Sosyal Bilgiler genel olarak öğrencinin pek de ilgi göstermediği dersler arasında. Bu yüzden çok farklı, eğlenceli etkinlikler eklenerek öğrencilerin ilgisi artırılabilir.*

- ❖ *Derste izletilebilecek Coğrafya konularının işlendiği eğlenceli animasyonlar olsa çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Yenedünya sisteminde artık herkes sinemanın nimetlerinden faydalanabiliyor. Coğrafyayı sevdirecek sinemalar yapılırsa çok iyi olur. Evliya celebi, piri reisin animasyon filmi gibi.*

### 5.3. Öneriler

Aslında bilginin bugünkü üretim hızı karşısında okullarımızda çok az olgu geçerliliğini koruyabilir durumdadır. Bu nedenle okul yaşantısı, bir anlamda, sadece ezbere ve tüketiciliğe dayalı olursa, boşa gitmiş olacaktır. Çünkü bilgi bizim onu yaymamızdan daha hızlı üretiliyor. Bir bakıma elektronik hızda bilgi üretilirken alışlagelmiş ders kitapları aracılığı ile bilgiyi yaymaya çalışmak pek akılcı olmasa gerek. Bu bağlamda denilebilir ki Coğrafya da bilginin yapı taşları olan olgu, kavram ve genellemeleri içeren bilginin nasıl üretileceği fikrini yakalamış bir öğrenci modeli oluşturmak durumundayız. Öyle ki artık öğrenciler, görevlerinin bilgi edinmenin yanında bilgi üretmek olduğunu da anlamalıdır (Taşlı; 1997). Buna karşılık öğretmenler de bilgi nakletme yerine öğrencilerine bilginin üretilme yollarında yardımcı olma bilincini kazanmalıdırlar.

TTKB tarafından tavsiye niteliğinde olan etkinlikler ve alan öğretmenleri tarafından hazırlanarak internette etkinlik havuzlarında toplanan çalışmalara teknik destek sağlanmalı, okulların bilgisayar, projeksiyon, televizyon, VCD-DVD oynatıcı, tepegöz gibi teknik eksiklikleri giderilmelidir. Bu konuda sivil toplum ve meslek odalarından daha fazla destek alınabilir.

TTKB tarafından hazırlanmış etkinlikler daha da geliştirilerek sosyo-ekonomik farklılıklara göre de düzenlenmelidir. Bakanlığın merkez teşkilatında görev yapan uzmanların bu konuda gerekli çalışmayı yapması gerekmektedir. Etkinliklerin artması öğrencilerin derse olan motivasyonlarını arttırmada önemli rol oynar.

Kılavuz kitap sadece ders kitabını takip etmek yerine TTKB etkinliklerine de yer vermeli ve bazı konularda kırsal kesimdeki öğrenciler ve yoğun sınıflar da düşünülerek hazırlanmalıdır.

Öğrenci kitaplarında ve çalışma kitaplarında testlere daha çok yer verilmelidir. Eğitimde dersane sisteminin kaldırılmasıyla birlikte oluşacak boşluğun hem

kentlerde hem de özellikle kırsal kesimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek için bu konuda destek olabilecek yayımlar hazırlanmalıdır.

Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler kazanımlara ulaşmada önemli bir araçtır. Ancak görsellikten uzak, yazıya boğulmuş, acele ve özensiz hazırlanmış bazı etkinlikler yetersiz kalmaktadır. Öğrenci çalışma kitabı çok daha titiz hazırlanmalı, kazanımlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal Bilgiler genel olarak öğrencinin pek de ilgi göstermediği dersler arasında. Bu yüzden çok farklı, eğlenceli etkinlikler eklenerek öğrencilerin ilgisi artırılabilir. Derste izletilebilecek Coğrafya konularının işlendiği eğlenceli animasyonlar olsa çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Yenedünya sisteminde artık herkes sinemanın nimetlerinden faydalanabiliyor. Coğrafyayı sevdirecek sinemalar yapılsa çok iyi olur. Evliya Çelebi, Piri Reis'in animasyon filmi gibi.

Coğrafya içerikli konularında yaşanan öğrenim sürecinde, yapılandırmacı öğretim modelinin ara sıra uygulanıyor olması öğretmenlerimizin hala geleneksel yöntemle ilgilerinin fazla olduğu anlamına gelir. Öğretmenlerimizin öğrenci merkezli eğitim uygulamaları konusunda gerek hizmet içi eğitimlerle gerekse zümrelerle ilgi ve cesaretleri arttırılmalıdır.

Ülkemizin afetler, özellikle deprem ve sel felaketleri konusunda bir hayli hareketli bir coğrafyaya sahip olduğunu düşündüğümüzde afetler konusunda küçük yaşta farkındalık oluşturmak için daha fazla zaman ve etkinliklere yer verilmelidir.

Etkinliklerde ya da proje-performans ödevlerinde uzun bir çalışmayı gerektirecek dramatizasyonlar hem kalabalık sınıflarda kazanımın özünden sapılmasına hem de bu süreç içerisinde diğer bir üniteye sergilenme imkânı bularak zaman kaybına neden olabilmektedir. Etkinlik ve görevlendirmeler daha sade olmalı ve kalıcı öğrenmeyi hedeflemelidir.

Sosyal Bilgiler programının yoğun içeriğinin göz önünde bulundurularak özellikle Coğrafya içeri açısından ayrılan zamanın gözden geçirilerek arttırılması gerekmektedir.

Ölçme-değerlendirme yöntemleri çok daha sade, az masraflı, anlaşılır olmalıdır. Bazı etkinliklerdeki çalışma kâğıtları ile her proje ve performans ödevleri değerlendirme formları, dereceli puanlama anahtarları, akran değerlendirme formları vb. ölçme araçları karmaşası zaman zaman öğrencileri kazanımlardan uzaklaştırmaktadır.



Değerlendirme formları sınırlandırılmalı gerekirse yalnızca uzun süreli çalışmalarda kullanılmalıdır.

Dünyayı ve ülkesini tanımasından, olayları farklı yorumlarla izleyebilmesine kadar Coğrafyanın bireylere kazandırdığı unsurlar unutulmamalı gerek Sosyal Bilgilerin tüm dersler arasında, gerekse de Coğrafya içerikli tüm öğelerin Sosyal Bilgiler içindeki payı arttırılmalıdır.

2005 Sosyal Bilgiler programı 21. yüzyıla uygun insan tipini yetiştirme iddiasıyla yapılmıştır. Program incelendiğinde öğrenciyi merkeze alan, etkinliklere dayalı, öğretim teknoloji ve materyallerinden faydalanmayı amaç edinen, modern dünyada eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı esas alan bir yapıda olduğu görülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bilim ve teknolojinin baş döndürücü hızla ilerlediği dünyamızda hiçbir program kalıcı değildir; sürekli olarak yenilenmeye ve geliştirilmeye muhtaçtır.

## KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K.Ü. (2000). *Etkili Öğrenme ve Öğretme* (Üçüncü Baskı). Kanyılmaz Matbaası: İzmir.
- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif Öğrenme*. Eğitim Dünyası Yayınları. Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Açıkgöz, K. Ü. (2006). *Aktif Öğrenme*. 8. Baskı. İzmir. Kanyılmaz Matbaası.
- Akarsu, S. (2003): “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Müfredatındaki Coğrafya Ünitelerinin İçerik Açısından İncelenmesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akinoğlu, O. (2006). Coğrafya Eğitimi ve Toplum, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 13, İstanbul.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Öztürk, C. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 71-83.
- Atalay, İ. (1994). *Genel Fiziki Coğrafya*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, s. 343-361.
- Aykaç, N. ve Aydın, H. (2006). *Öğrenme- Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları.

- Bakır, S. A. (2010). *Coğrafya Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşımla Geliştirilen Etkinliklerin Uygulamadaki Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bayındır, P. (2006), “*İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularında KH'nin Öğrenci Başarısına Etkisi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beydoğan, H.Ö. (2002). *Öğretimde Planlama Ve Değerlendirme*. Erzurum: Eser Ofset.
- Borich, G. D. (1996). *Effective Teaching Methods* (3<sup>rd</sup>.Ed). Prentice-Hall, Inc. New Jersey.
- Büyükkaragöz S., Muşta, M., Yılmaz H. ve Pilten, Ö. (1997). *Eğitime Giriş*. Konya: Günay Ofset.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canerik, H. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, s. 362-371.
- Çatak, M. (2014). “*Ortaokullarda Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çepni, O. (2011). “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2006). Zaman ve Mekâna İlişkin Becerilerin Öğretimi. Öztürk, C. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 219-254.

- Demirel, Ö. (2006). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme: Öğretme sanatı*. (10.Baskı) Ankara: Pegem-A Yayıncılık
- Demirkaya, H. (2004). Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Araştırma Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 24. s. 321-339.
- Demirkaya, H. ve Tokcan, H. (2006). Coğrafya Öğretiminde Televizyon ve Video Kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*. S. 171, s. 291.
- Doğanay A. (2008) Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 17, S. 2, s. 82-83
- Doğanay, A., ve Karakuş, M. (2004). Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?. *I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*, 15-17. İzmir.
- Doğanay, H. (1989), “*Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları*” Coğrafya Araştırmaları, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, C. IX, S. 1, Ankara.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, İstanbul: MEB Basımevi.
- Doğrukök, B. (2003). “*İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Derinde Yer Alan Kavramların Kazanılma Düzeyi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, R., 1996-1997 “Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metod ve Teknikler” *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 1, s. 135-149, İstanbul.
- Erdem, M. (2007). “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğine İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Erden, M. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Erden, M. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Ergün, M. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. AKÜ, *Eğitim Fakültesi*.  
www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt (12 Nisan 2015).
- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I., ve Ersoy, A. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 2(1), 65-86. [Online]: <http://doi.org/r32>.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 10. s. 101.
- Gençtürk, E. (2009). “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Göksel, O. (2007). “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita ve Grafik Kullanımının Eğitimi Destekleme Düzeyi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözütok, F.D. (2003). Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları *Milli Eğitim Dergisi*. S. 160
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- İncekara, S. (2007). Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Uluslararası Eğilimler ve Türkiye Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 16, s.109-130.

- Kahriman, M. (2008). “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabağ, S. (1998). Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 2, s.25-41., Ankara
- Karagözoğlu, A. G. (1966) *İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Bürosu.
- Karasar, N. (1986). *Bilimsel Araştırma Yöntemi. Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (3. Baskı). Ankara: Bilim Yayınları.
- Kayaalp, İ. (2002): *Eğitimde İletişim Dili*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul.
- Kıroğlu, K. (Editör). (2006). *Yeni İlköğretim Programları*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Kocalar, A. O. ve Demirkaya, H. (2014). Coğrafya Öğrenmek Niçin Önemlidir? Lise Öğrencilerinin Algıları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 32, s. 126.
- Köse, E. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Kıncal, R. Y. (Ed.), Bilimsel Araştırma Modelleri içinde (97- 120). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *Sosyal Bilgiler 4. – 5. Sınıf Programı*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2011) *İlköğretim Programı 4 – 5 sınıflar*. 12 Mayıs 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden erişildi.
- Nas, R., (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Program, Yöntem ve Etkinlikler)*. (2. Baskı), Bursa: Ezgi Kitabevi

- Oğuz, A. (2008). *Yapılandırmacılık. Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Edt. Bilal Duman. 2. Baskı. Ankara: Maya Akademi.
- Öner, Ü. (2007). “*İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özay, E. (2003). “*Ortaöğretim Coğrafya Eğitimi ve Öğretiminde Gezi- Gözlem Metodunun Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi ve Diğer Öğretim Metotlarıyla Karşılaştırılması*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdal, H. (2007) “*İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programında Yer Alan Türkiye’imiz Ünitesinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, D. (2006). “*Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeylerine İlişkin Öğretmen Görüşleri*”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Genişletilmiş 5. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özey, R. (2005). *Çevre sorunları*. (2. Basım). Erzurum: Aktif Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler*. Pdrem Yayınları.
- Özkan, E. (2006). *Öğrenmeyi Öğret Bana*. 3.Basım. Konya: Bilge Üniuersal Eğitim Dizisi.

- Öztürk, C. (2006). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*. Öztürk, C. (Ed.). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s. 21-50.
- Özsoy, G. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 04 Nisan 2015, [http://www.iejeegreen.com/proje/sunular/gokhan\\_ozsoy.pdf](http://www.iejeegreen.com/proje/sunular/gokhan_ozsoy.pdf).
- Saban, A. (2000). *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Safran, M. (2004). “İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler (4–5. Sınıf)” *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl: 5, S. 54–55.
- Sagay, N. (2007). “*İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretimi: Problem ve Öneriler*” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağlam, H.İ. (2006). “*Türkiye’deki Davranışçı ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi*”. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağlam, E. (2014), “Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Selçuk, Z. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Semenderoğlu, A., Gülersoy, A. (2005). Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. 18, s.147,149.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgilerin Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.



- Sözer, E. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Belli Başlı Yöntem Ve Teknikler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, C. (2001), Türkiye’de Coğrafya Öğretimi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, S. (2002). Coğrafya Öğretimi ve İnternet. *Coğrafya Kurultayı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, s. 287-308.
- Şahin, K. (2003). İlk ve Ortaöğretimde Coğrafya Müfredat Programlarının Geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. C. 11 No. 1 s. 81-86
- Taşlı, İ. (1997): “Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşlı, İ. (2000). Günümüz Coğrafya Öğretiminde Öğrenci Aktivitelerinin Bilgi Üretimine Dönüştürülmesinde Olgular, Kavramlar ve Genellemelerin Sistematik Kullanımının Sağlanması. *Milli Eğitim Dergisi*. S. 145
- Tay, B. (2004). Sosyal Bilgiler Dersinde Anlamlandırma Stratejilerinin Yeri ve Önemi, Gazi Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi*, C. 5, S. 2, s.1-12
- Ülger, F.( 2003): “İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kavramlarının Kazanılmışlık Düzeyi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Urçar, A. (2011). “Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Coğrafya Konularının Öğretim Sürecine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Erzurum İli Aşkale İlçesi Örneği)” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üstüner, M. (2004). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları, İnönü Üniversitesi *Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 5

- Venç, E. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimine Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Yıl: 5, S. 59.
- Yanpar, T, (1993): “Ankara İlkokullarındaki Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği ve Konu Alanları İle İlgili Görüşleri” H.Ü.*Eğitim Fakültesi Dergisi*. S. 9, Ankara.
- Yaşar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*. S. 163.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımı Öztürk, C. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006, s. 287-311.
- Yavuz, K. (2005). *Yeniden Yapılanan Sınıflar İçin Aktif Öğrenme Yöntemleri*. Ankara: Meter Matbaa.
- Yeşil R. (1996). “*Sosyal Bilgiler Programının Niteliği (İlköğretim I. Kademedeki II. Kademeğe Geçiş Durumu)*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. (2006). “*Yeni ilköğretim Programına Göre Hazırlanmış Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Elazığ İli Örneği)*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

## EKLER

### Ek 1: 2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu

#### Değerli Öğretmenim,

Elinizdeki Anket formu, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı'ndaki Coğrafya içerikli Ünitelerin\* analizini yapmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Öğretmenlerimizin bu konudaki görüşleri çalışma için çok büyük önem taşımaktadır. Anket sonucu elde edilen bulgular yeni müfredatın eksikliklerini belirlemek amacıyla kullanılacaktır. Bu araştırmada elde edilecek bulguların geçerliliği, sizlerin anket sorularını cevaplamadaki içtenliğinize bağlıdır.

Vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağından adınızı, soyadınızı yazmanız gerekmemektedir. Araştırmanın gerçekleşmesine değerli görüşlerinizle katkıda bulunacağınız için şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Mustafa AKSU

Akdeniz Üniversitesi – Eğitim Bilimleri Enstitüsü

[maksu007@gmail.com](mailto:maksu007@gmail.com)

#### I. Bölüm: kişisel Bilgileriniz

Okul		Cinsiyetiniz	
		Kadın (.....)	Erkek (.....)
Kıdeminiz	Eğitim Durumunuz	Mezun Olduğunuz Alan	
1 yıldan az (...)		Sosyal Bilgiler Öğret. (.....)	
1-5 yıl (...)	Ön lisans (.....)	Coğrafya Öğret. (.....)	
5-10 yıl (...)	Lisans (.....)	Tarih Öğret. (.....)	
11-15 yıl (...)	Yüksek Lisans (.....)	Coğrafya (.....)	
16-20 yıl (...)	Doktora (.....)	Tarih (.....)	
21 yıl ve üzeri (...)		Diğer (.....)	
Derslerine girdiğiniz 5. Sınıfların öğrenci sayıları			
.....			

\*Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz.

## II. Bölüm ; Programın Değerlendirilmesi

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Bu Öğretim Programı eğitim ile ilgili düşüncelerimi olumlu yönde değiştirdi.					
Program Öğretmen kılavuz kitabıyla bire bir örtüşmektedir.					
Programda bilim dallarına göre dağılımı düzenli ve planlı yapılmıştır.					
Öğretim programında Coğrafya konularına yeterli pay ayrılmıştır.					
Yeni öğretim programıyla Coğrafya öğretimi yapmak bana kolay geliyor.					
Program Coğrafya içeriği bakımından eski programa nazaran daha iyidir.					
Programda Coğrafya içerikli konular kendi içinde bütünlük göstermektedir.					
Coğrafya kapsamlı ünitelerde içerik, öğrencide merak uyandırabilecek niteliktedir.					
Programdaki coğrafi içerikli kazanımlar her öğretmenin doğru anlayabileceği şekilde açık ve nettir.					
Programdaki Coğrafi içerikli beceriler her öğretmenin doğru anlayabileceği şekilde açık ve nettir.					
Coğrafya içerikli kavramların seçimi doğru yapılmıştır.					
Coğrafya içerikli becerilerin seçimi doğru yapılmıştır.					
Programda yer alan Coğrafya içerikli kazanımlar aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahiptir.					
Ölçme ve değerlendirme sistemi çok karmaşık ve çok zaman alıyor.					
Ölçme araçları arasında sözlünün olmaması yerinde öğretim açısından faydalı olmuştur.					
Ölçme ve değerlendirme konusundaki yeni yaklaşımlar coğrafya öğretimine uygundur.					

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
<b>5. Sınıf Sosyal Bilgiler programı Coğrafya içerikli konularında şunlarla ilgili olarak;</b>					
Bölgemizi Tanıyalım ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.					
Yaşanacak Yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.					
Ülkemizde Afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünüyorum.					
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan bölgelerimizde ekonomik faaliyetler konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.					
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum.					
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.					

### III. Bölüm ; Öğretimin Değerlendirilmesi

Sosyal Bilgiler Programı coğrafya içerikli konularda;	Çoğu Zaman	Ara sıra	Hiçbir Zaman
Derslerin tepeden tırnağa değiştiğini hissediyorum.			
Öğrenci merkezli eğitim-öğretimi uygulayabiliyorum.			
Öğretmen Kılavuz kitabı yeterli oluyor.			
Öğrenci kitaplarında coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılması öğretimi olumlu etkilemektedir.			
Yapılandırıcı eğitim-öğretim yaklaşımını coğrafya içerikli ünitelerde rahatlıkla uygulayabiliyorum.			
Öğrenciler grup çalışmasını daha fazla yapıyorlar.			
Öğrencinin bilgiye ulaşması yerine bilgiyi direkt olarak veriyorum.			
Anlatım, soru-cevap, örnek verme gibi yöntemler yeterli oluyor.			
Slogan bulma, kavram haritası oluşturma, alan gezileri gibi yöntemleri kullanıyorum.			
Öğretim yaparken kendi hazırladığım materyaller yeterli oluyor.			
Okulumuzun imkânsızlıkları nedeniyle araç gereç sıkıntısı çekiyorum.			
Öğrenci çalışma kitabında yer alan kriterleri inceleyebiliyorum.			
Yazı tahtası, harita, küre yeterli oluyor.			
VCD, tepegöz, bilgisayar kullanıyorum.			
Grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri kullanıyorum.			
Ölçme-değerlendirmeye yönelik olarak yazılı sınav, performans ödevi, proje vb. yöntemler yeterli oluyor.			
Ölçme-değerlendirme araçlarından görsel çalışmalar, drama, kavram haritaları vb. yöntemleri kullanıyorum.			
Etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabından ve internette yararlanarak hazırlıyorum.			
Programda verilen örnek etkinlikleri uyguluyorum.			
Etkinlikleri yapmaya zaman bulamıyorum.			

2005 programının Coğrafya içerikli ünitelerinde Öğrencilerimiz,	Arttı	Aynı kaldı	Azaldı
Haritalara daha fazla ilgi duyuyor.			
Grafikleri yorumlayabiliyor.			
İnsan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim yer şekilleri vb. faktörleri sorguluyor.			
Doğaya daha fazla değer veriyor.			
Sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabiliyor.			
Ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavlıyor ve uluslararası siyaseti takip ediyor.			

**Ekleme istediğiniz görüşleriniz** .....

.....

.....

.....

.....

**Ek 2: 2005 Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Anket Formu Frekans Analiz Sonuçlarının Tamamı**

**Programın Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya İçerikli Öğelerine İlişkin Görüşleri**

	Tamamen katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bu öğretim programı eğitim ile ilgili düşüncelerimi olumlu yönde değiştirdi.	13	13,7	33	34,7	26	27,4	19	20	4	4,2	95	100
Program öğretmen kılavuz kitabıyla bire bir örtüşmektedir.	11	11,6	48	50,5	19	20	13	13,7	4	4,2	95	100
Programda bilim dallarına göre dağılımı düzenli ve planlı yapılmıştır.	13	13,7	34	35,8	21	22,1	23	24,2	4	4,2	95	100
Öğretim programında Coğrafya konularına yeterli pay ayrılmıştır.	13	13,7	35	36,8	11	11,6	31	32,6	5	5,3	95	100
Yeni öğretim programıyla coğrafya öğretimi yapmak bana kolay geliyor.	14	14,7	32	33,7	25	26,3	20	21,1	4	4,2	95	100
Program coğrafya içeriği bakımından eski programa nazaran daha iyidir.	11	11,6	36	37,9	30	31,6	13	13,7	5	5,3	95	100
Programda coğrafya içerikli konular kendi içinde bütünlük göstermektedir.	16	16,8	32	33,7	14	14,7	24	25,3	9	9,5	95	100
Coğrafya kapsamlı ünitelerde içerik, öğrencide merak uyandırabilecek niteliktedir.	17	17,9	33	34,7	28	29,5	9	9,5	8	8,4	95	100
Programdaki coğrafi içerikli kazanımlar her öğretmenin doğru anlayabileceği şekilde açık ve nettir.	18	18,9	49	51,6	7	7,4	17	17,9	4	4,2	95	100
Programdaki coğrafi içerikli beceriler her öğretmenin doğru anlayabileceği şekilde açık ve nettir.	13	13,7	56	58,9	14	14,7	8	8,4	4	4,2	95	100
Coğrafya içerikli kavramların seçimi doğru yapılmıştır.	12	12,6	34	35,8	25	26,3	20	21,1	4	4,2	95	100
Coğrafya içerikli becerilerin seçimi doğru yapılmıştır.	14	14,7	38	40	26	27,4	12	12,6	5	5,3	95	100
Programda yer alan coğrafya içerikli kazanımlar aralarında tutarlı, sonrakinin oluşumuna destek dizilimine sahiptir.	16	16,8	30	31,6	13	13,7	32	33,7	4	4,2	95	100
Ölçme ve değerlendirme sistemi çok karmaşık ve çok zaman alıyor.	22	23,2	29	30,5	19	20	15	15,8	10	10,5	95	100
Ölçme araçları arasında sözlünün olmaması yerinde öğretim açısından faydalı olmuştur.	17	17,9	18	18,9	32	33,7	24	25,3	4	4,2	95	100
Ölçme ve değerlendirme konusundaki yeni yaklaşımlar coğrafya öğretimine uygundur.	20	21,1	23	24,2	34	35,8	14	14,7	4	4,2	95	100

**Programın Değerlendirilmesi – Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Coğrafya Disiplinli Konuların İçeriğine İlişkin Görüşleri**

	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bölgemizi tanıyalım ünitesinde iklim ve insan faaliyetleri konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.	14	15	54	57	6	6,3	15	16	6	6,3	95	100
Yaşanacak yerler konusunda verilen harita ve resimlerin öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.	11	12	57	60	5	5,3	18	19	4	4,2	95	100
Ülkemizde afetler konusunun içeriğinin öğrencilerde farkındalık oluşturmaya yeterli olduğunu düşünüyorum.	4	4,2	65	68	9	9,5	16	17	1	1,1	95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan bölgelerimizde ekonomik faaliyetler konusunun yeterli seviyede verildiğini düşünüyorum.	6	6,3	41	43	16	17	28	30	4	4,2	95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan insan ve ekonomi konusunun öğrencilerde farkındalık oluşturduğunu düşünüyorum.	11	12	32	34	18	19	34	36			95	100
Ürettiklerimiz ünitesinde yer alan Üretime katılım, geleceğimizi kurtaralım konusunun öğretimi olumlu etkilediğini düşünüyorum.	15	16	45	47	15	16	20	21			95	100

**Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Konularında Yaşanılan Öğrenim Sürecine İlişkin Görüşleri**

	Çoğu Zaman		Ara sıra		Hiçbir Zaman		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Derslerin tepeden tırnağa değiştiğini hissediyorum.	18	18,9	65	68,4	12	12,6	95	100
Öğrenci merkezli eğitim-öğretimi uygulayabiliyorum.	19	20	73	76,8	3	3,2	95	100
Öğretmen Kılavuz kitabı yeterli oluyor.	15	15,8	62	65,3	18	18,9	95	100
Öğrenci kitaplarında coğrafya kapsamlı konuların görsel olarak resim, grafik gibi unsurlarla anlatılması öğretimi olumlu etkilemektedir.	71	74,7	21	22,1	3	3,2	95	100
Yapılandırmacı eğitim-öğretim yaklaşımını coğrafya içerikli ünitelerde rahatlıkla uygulayabiliyorum.	16	16,8	79	83,2			95	100
Öğrenciler grup çalışmasını daha fazla yapıyorlar.	9	9,5	70	73,7	16	16,8	95	100
Öğrencinin bilgiye ulaşması yerine bilgiyi direkt olarak veriyorum.	30	31,6	57	60	8	8,4	95	100
Anlatım, soru-cevap, örnek verme gibi yöntemler yeterli oluyor.	39	41,1	51	53,7	5	5,3	95	100
Slogan bulma, kavram haritası oluşturma, alan gezileri gibi yöntemleri kullanıyorum.	10	10,5	77	81,1	8	8,4	95	100
Öğretim yaparken kendi hazırladığım materyaller yeterli oluyor.	24	25,3	64	67,4	7	7,4	95	100
Okulumuzun imkânsızlıkları nedeniyle araç gereç sıkıntısı çekiyorum.	24	25,3	45	47,4	26	27,4	95	100
Öğrenci çalışma kitabında yer alan kriterleri inceleyebiliyorum.	21	22,1	71	74,7	3	3,2	95	100
Yazı tahtası, harita, küre yeterli oluyor.	7	7,4	70	73,7	18	18,9	95	100
VCD, tepegöz, bilgisayar kullanıyorum.	34	35,8	51	53,7	10	10,5	95	100
Grafik, resim, fotoğraf, gazete kupürleri kullanıyorum.	29	30,5	64	67,4	2	2,1	95	100
Ölçme-değerlendirmeye yönelik olarak yazılı sınav, performans ödevi, proje vb. yöntemler yeterli oluyor.	39	41,1	49	51,6	7	7,4	95	100
Ölçme-değerlendirme araçlarından görsel çalışmalar, drama, kavram haritaları vb. yöntemleri kullanıyorum.	19	20	73	76,8	3	3,2	95	100
Etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabından ve internetten yararlanarak hazırlıyorum.	38	40	53	55,8	4	4,2	95	100
Programda verilen örnek etkinlikleri uyguluyorum.	22	23,2	67	70,5	6	6,3	95	100
Etkinlikleri yapmaya zaman bulamıyorum.	21	22,1	68	71,6	6	6,3	95	100



**Öğretimin Değerlendirilmesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Coğrafya İçerikli Ünitelerinde Öğrencileri Üzerinde Meydana Gelen Değişmelere İlişkin Öğretmen Görüşleri**

	Arttı		Aynı Kaldı		Azaldı		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Haritalara daha fazla ilgi duyuyor.	36	37,9	43	45,3	16	16,8	95	100
Grafikleri yorumlayabiliyor.	39	41,1	47	49,5	9	9,5	95	100
İnsan yaşamı, ekonomi, yerleşme gibi konularda iklim yer şekilleri vb. faktörleri sorguluyor.	49	51,6	46	48,4			95	100
Doğaya daha fazla değer veriyor.	41	43,2	40	42,1	14	14,7	95	100
Sektörler ile ülke gelişimi arasında ilgi kurabiliyor.	32	33,7	62	65,3	1	1,1	95	100
Ülkemizin konumunun önemini daha iyi kavlıyor ve uluslararası siyaseti takip ediyor.	31	32,6	47	49,5	17	17,9	95	100

### Ek 3: Ithenticate Belgesi



Uploaded 1 document successfully

Search Trash

My Folders

- My Folders
- My Documents**
- Trash

My Documents Documents Sharing Settings page 1 of 1

<input type="checkbox"/>	Title	Report	Author	Processed	Actions
<input type="checkbox"/>	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Coğrafya İçerikli Ünitelerine İlişkin Görüşleri (Ankara İli Örneği) 1 part - 3,544 words	24%	Mustafa Aksoy	June 15, 2015 5:05:35 PM EEST	

page 1 of 1

Submit a document

3,673 Pages remaining

[Upload a File](#)

[Zip File Upload](#)

[Multiple File Upload](#)

[Cut & Paste](#)

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

**Adı Soyadı** : Mustafa AKSU

**Doğum Yeri ve Tarihi** : Serik - 1984

### Eğitim Durumu

**Lisans Öğrenimi** : Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim  
Fakültesi - Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

**Yüksek Lisans Öğrenimi** : Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri  
Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı

**Bildiği Yabancı Diller** : İngilizce

### İş Deneyimi

**Çalıştığı Kurumlar** : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı – Ankara  
İl Müdürlüğü

**E-Posta Adresi** : maksu007@gmail.com

**Tarih :**


## BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin 1... Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

  
09.07.2015  
Mustafa AKSU